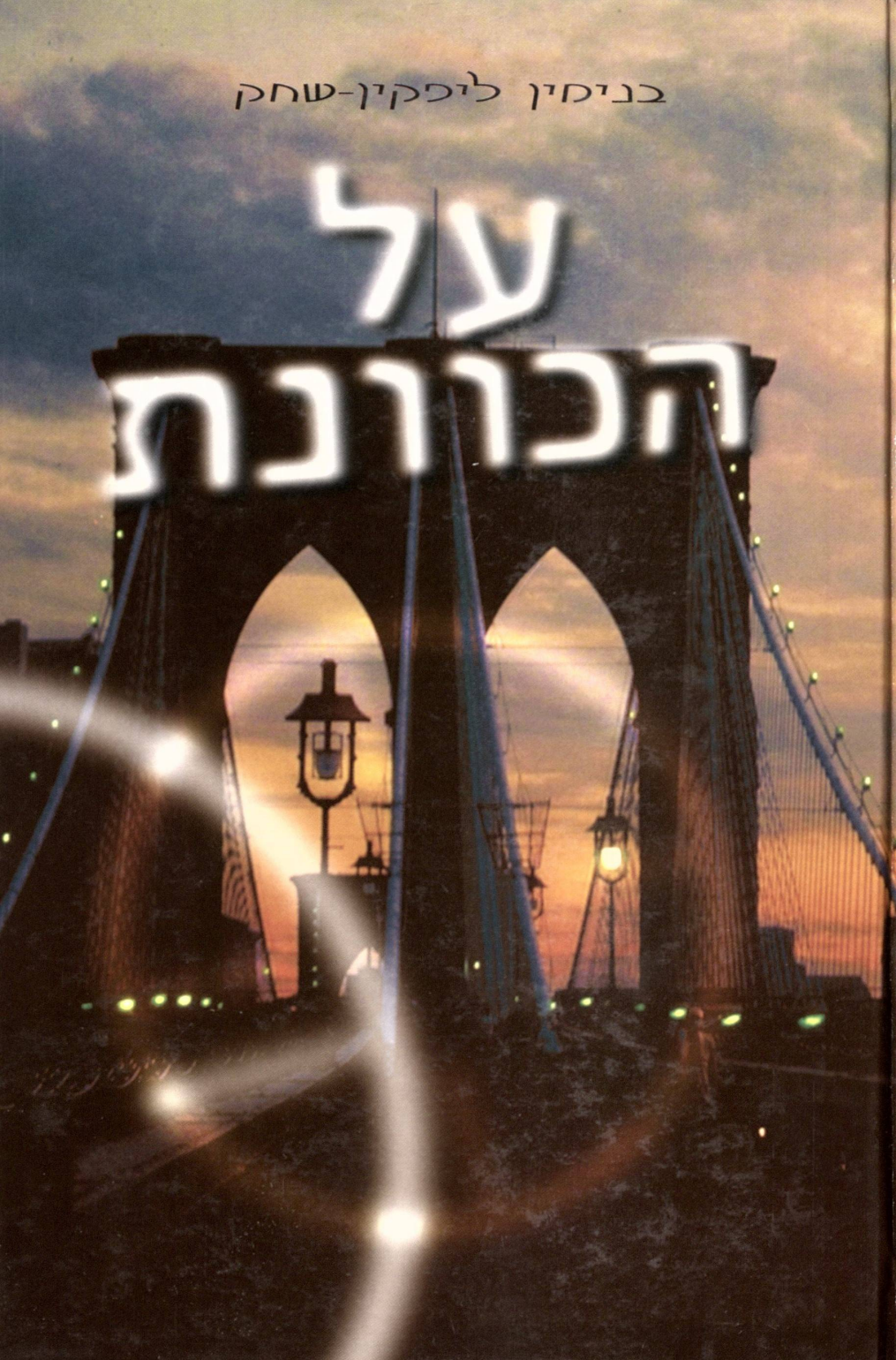
בנימין ליפקין-שחק

על הכוונת

בנימין ליפקין-שחק

על הכוונת

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

תורת חיים בע"מ

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

© כל הזכויות שמורות

הוצאת תורת חיים בע"מ

ת.ד. 50421 ירושלים טל. 02-6527291

1998

התמונות באדיבות שבועון "כפר-חב"ד"

תוכן העניינים

עם הספר ---------- 5
פרק ראשון: יריות בגשר ברוקלין ---------- 9
פרק שני: מת קליני ---------- 21
פרק שלישי: הבדלה אחרונה ---------- 31
פרק רביעי: מסיבת עתונאים ---------- 45
פרק חמישי: ראשיד באז נלכד ---------- 55
פרק ששי: נאבק על חייו ---------- 71
פרק שביעי: יצחק שמיר על הקו ---------- 85
פרק שמיני: אבטחה היסטרית ---------- 103
פרק תשיעי: מהומות בקראון-הייטס ---------- 117
פרק עשירי: אצבע על ההדק ---------- 133
פרק אחד-עשר: דייוויד דינקינס מטרפד ---------- 149
פרק שנים-עשר: קריטי אך יציב ---------- 167
פרק שלושה-עשר: אור חדש בפילדלפיה ---------- 181
פרק ארבעה-עשר: ג'וליאני מבקש להיכנס ---------- 195
פרק חמשה-עשר: "שמע ישראל" ---------- 205
פרק ששה-עשר: מפגש באוהל ---------- 215

עם הספר

ראשית התוודעותי לעובדות שעליהן נשען הספר היתה בשנת תשנ"ד (1994), בעת שהותי בשנת לימודים בניו-יורק. במסגרת שליחות עתונאית שהוטלה עלי (יחד עם עמיתי יוסי אליטוב) עקבתי מקרוב אחר האירועים, שהתנהלו באותם ימים, אשר תחילתם היתה באירוע היריות בגשר ברוקלין. התעניינות זו הולידה בקרבי סקרנות להתחקות אחר שורשי הדברים, אשר באותה שעה היו נעלמים מעין כלל הציבור.

לשם כך, נדרשו ממני, כצעיר לימים, לא מעט תעוזה ונחישות. בסייעתא דשמיא, הצלחתי לדובב שורה של אישים הנוגעים בדבר, ובאמצעותם להגיע אל חקר האמת, אשר נשענה גם על מסמכים רשמיים שניתנה לי הזכות לעיין בהם ואף להעתיק את חלקם. ככל שנחשפו לנגד עיני גילויים נוספים, גמלה בליבי ההחלטה לזכות בחומר ההיסטורי את העולם הרחב, שללא ספק ימצא בו עניין רב.

האמת מוכרחת להאמר: עבודת התחקיר שקדמה לספר והיוותה את התשתית לפרקיו היתה ארוכה ויסודית, כאשר בין לבין, מטבען של התרחשויות והתפתחויות שלא תמיד נצפות מראש, מצאתי עצמי כשראשי ורובי שרוי בעיסוקים אחרים, חשובים יותר ופחות. בעטיין, שוב ושוב היה חומר הגלם המצטבר - שאף לרגע לא הקלתי ראש בעוצמתו כמו במשנה תוקף חשיבותו - מונח כאבן שאין לה הופכין, בציפיה ליד גואלת, שתסתתו, תטפחו ותהדרו, למען תשזפנו סוף סוף עין רואים.

משהייתה השעה כשרה למלאכת הכתיבה והשיכתוב המהוקצעים שהניבה את דפי הספר במתכונתם הנוכחית, נהיר היה לי כי טוב אעשה אם אגיש את פרי תוצאת התחקיר כעלילה דרמטית שנכתבה בעט סיפורי מושך ומרתק. לבי אמר לי כי רק בדרך זו יוכל הקורא להתוודע לדברים, כפי שאירעו, בצורה המוחשית והקרובה ביותר לאמת.

מעבר לכך, רק באמצעות זאת, יוכל חומר בלעדי המטיל זרקור על פרק עלום ודרמטי מתוך מסכת חייו של הרבי מליובאוויטש, לפלס את דרכו, בצורה שווה וקולחת, אל עיני כל קורא, כולל מי שאינו נמנה על שוחרי האותיות הקטנות של ההיסטוריה הדוקומנטרית.

אולם, כבר כעת חובה להבהיר כי הספר כולו אמיתי לחלוטין וכל עובדה המתוארת נכתבה על-פי העדויות שגביתי.

כיום הזה, הנני רואה לעצמי זכות וחובה להעלות על נס את אלו אשר בלעדיהם, לא היה ספר זה רואה את אור עולם.

אני מודה מקרב לב לרעיתי נחמי תחי', אשר הלכה עמי, עקב לצד אגודל, מאז צאתי לדרך המדבר השוממה, בתורי אחר החוטים הסמויים שחושי ניבאו לי כי קיימים המה ועל השותפות הכנה ברגעים בהם כמעט הכריע הייאוש כמו בהבזקי שמחת התרת הספקות, עדי זכינו ללידת ספר זה.

תודתי האישית והעמוקה נתונה לשני מזכיריו האישיים של הרבי מליובאוויטש, הרב ירחמיאל בנימין קליין והרב יהודה לייב גרונר, על אשר הואילו לשתף עמי פעולה הדוקה, ובתשובות

שהשיבו בסבלנות רבה לכל שאלותי, פתחו בפני, כל אחד בתחומים הרגישים הנהירים לו, צוהר רחב של עדות מכלי ראשון אל עולם שהיה עד כה כמוס ונעלם מעין כל.

לבי עם משפחות הלברשטאם וששונקין היקרות, אשר במהלך ארבע השנים האחרונות, הואילו לפתוח באוזני את סגור ליבן, ולשתפני ברגעים שעברו עליהן. ימלא ה' הטוב ימיהם בטוב ובנעימים, ואך טוב וחסד ירדפום תמיד כל הימים.

לקומץ האישים, נושאי מספר תפקידים חסויים בעבר ובהווה, אשר שמירת אלמוניותם נגזרה עלי גם כיום, שמשנוכחו בחומר הרב שכבר מצוי בידי, לחשו על אוזני את חלקם בעובדות השונות, בכדי לדייק ככל שניתן בהשלמת מעגל העובדות - להם, כמו לאלו שסייעו להיכרות הנאמנה ביני ובינם, הנני אסיר תודה.

ספר זה יוצא לאור בתוך השנה לפטירתה הפתאומית של הגב' איילה נוטיק ז"ל, רבת הפעלים והמעש, אשר היתה שותפת-אמת לכל מלאכת תשתית התחקיר המעמיק שקדם לכתיבת הספר. מעטים היו עדים לגילוי רצונה העז לזכות לראות בצאתו של הספר לאור. יהי ספר זה נר לזכרה.

אני תפילה ותקוה כי עד מהרה תתקבל תפילתו של אסף הנאמרת בתהלים (פ): "ה' אלוקים צבאות, השיבנו, האר פניך ונושעה".

בנימין ליפקין-שחק

ערב ג' בתמוז תשנ"ח

1
יריות בגשר ברוקלין

דוק צהוב של קרן שמש לוהטת נח על כביש האספלט של גשר ברוקלין, המחבר בין מנהטן לרובע ברוקלין בניו-יורק, וסינוור מעט את המכוניות הבודדות ששעטו בו באותה שעת צהריים סתמית. למרגלות הגשר ניתן היה לשמוע את המיית מי הנהר רחב הידיים, המפכים בשלווה פסטורלית. באופק, ממזרח למערב, התנוססו גורדי השחקים של מנהטן, אך הד השאון וההמולה שאופפים אותם לא נשמע כלל בסביבות הגשר הארוך, שהיתה זו אחת משעותיו היחידות השקטות ביממה, כמו גם של 'תאומו', גשר מנהטן, ציר התנועה המרכזי, שהשתרע לא הרחק ממנו.

קבוצת תלמידי הישיבה שהתנהלה באותה שעה בשיירה לא מסודרת של כלי רכב פרטיים, בדרכה לגשר, היתה נתונה אף היא באופוריה, שהיום הבהיר אך היטיב עמה. תרמה לכך הבשורה הטובה שעמה הם שבו למחוז חפצם. הרבי מליובאוויטש, שאת רכבו ליווּ בשעת לפנות בוקר, למרכז הרפואי "עין ואוזן", שב לביתו לאחר ניתוח קטרקט מוצלח שעברה עינו הימנית. כשספרי תהלים ושקיות בד של תפילין תחת בתי

שחיים, זימזמו הצעירים חרש תנועת שמחה חסידית, והיו אף שהרשו לעצמם להתנמנם מעט.

צרור יריות ארוך פילח בבת אחת את דממת הצהריים שאפפה את האזור כולו. מכאן ואילך קצב האירועים התקדם במהירות מסחררת, כאילו לאיש לא היתה שליטה עליו. נהג רכב הקדילק האפור שממנו נורתה האש, בזווית העיקול של תחילת הגשר, נמלט במהירות אדירה, עד שנעלם במחלף הפונה חדות ימינה, שהזדנב בגדות הנהר.

מכונית הוואן המסחרית שאליה כוונו היריות היתה עמוסה בחורי ישיבה. בתוכה היו לא פחות מתריסר בחורים בני-עשרה. בשלב מסוים, כשנדמה היה להם שהיריות נדמו, נפלטו מתוכה שני צעירים, באינסטינקט טבעי שקרא להם לצאת החוצה. אחד מהם נפצע מצרור היריות הנוסף שפלט רובהו של היורה אגב נסיעה מטורפת.

ערבוב מוזר של הלם וטירוף השתלט באותם רגעים על שׂוֹלֵם הנהג. תחושת האחריות שנחה על כתפיו, כמו הפחד והתדהמה מרשפי האש שכמעט אחזו בו, בעוד יתר הנוסעים מתכופפים ומליטים פניהם בידיהם, באו לידי ביטוי בלחיצה אגרסיבית על דוושת הגז שהזניקה את הרכב. בשניה זו פילח את שמשות המכונית צרור שלישי, ארוך וקטלני. הרכב המסחרי המשיך לדהור, ותוך שניות אחדות הגיע לקצהו של הגשר. שם, לא הרחק מבית מטה המחוז של משרד הפנים האמריקני, נעצר הוואן, שטוף הדמים, בחריקת בלמים מצמררת.

דם ואש הם דבר שבשגרה כמעט ברחבי המטרופולין של

הזירה בגשר ברוקלין

ניו-יורק. מיומנותם של כוחות השמירה וההצלה מביאה אותם תוך שניות אחדות אל זירת האירוע. יללות צופרים של אמבולנסים ורכבי משטרה נשמעו מכל עבר. משטרת ניו-יורק, שיתרונה הבולט הוא הפגנת כוח, שיגרה תוך דקות אחדות עשרות שוטרים ואלו מיהרו לסגור את האזור שבו נעצר הוואן, וכוחות ההצלה ניגשו אל הפצועים והניצולים.

המיון היה פשוט לכאורה. מתוך שנים-עשר הנוסעים, היו רובם מוכי הלם וארבעה פצועים. שניים מהם פצועים קל, ושניים במצב אנוש. פחות מחמש דקות הפרידו בין חריקת בלמי הוואן לבין פינוים הסופי של הפצועים מהשטח, לטובת אנשי האף. בי. איי. שהשתלטו עליו ותרו אחר כל סימן ותג, העשוי להוליך אל עקבות היורה.

המחזה שנגלה לעין כל היה מזוויע ומצמרר כאחת. שלולית דם ענקית ביצבצה מקרקעית הרכב ונמשכה לכביש. על הארץ היו זרוקים עוד אי אלו חפצים שנפלטו מבגדי הפצועים, והבולטים מכל היו, זגוגיות הרכב המנופצות, שהיוו עדות אילמת לקליעים החיים שבקעו בעדן לעבר נוסעי הרכב.

ככל שנקפו הדקות, הלכה והתפתחה בורסת השמועות והספקולציות. קבוצות קבוצות של צעירים ומבוגרים, קרובים וידידים מבוהלים שחשו למקום, כמו סתם עוברי אורח תמימים, התגודדו בין הזירה המגודרת ב'מחסומי ניילון' צהובים מאולתרים לבין הצומת הסמוך, ובתווך, עדת עתונאים צמאה לכל בדל של מידע שישפוך אור ויסיט את הערפל מכוונותיו הנסתרות של היורה האלמוני.

מתוך בליל השמועות עלתה והתבהרה התמונה המדויקת, פחות או יותר. בזווית העיקול בכניסה לגשר ארב רכב הקדילאק לוואן. בשניה שבה הגיח רכב הוואן לגשר, נורה צרור היריות הראשון מרכב הקדילק. שניות אחדות לאחר מכן, נורה צרור יריות נוסף, והרכב נעלם. כל הפרטים שנוספו על העובדות הפעוטות הללו נחלקו בין תחומי הדמיון לתחומי הניחושים.

באיחור שנראה היה באותה שעה כחכמה שלאחר מעשה, הופיע פתאום שלום ספילמן, אחד מדוברי הקהילה החב"דית בברוקלין, שהתחיל מתרוצץ בקרב החסידים ששהו בין הקהל ולחש באוזני מי מהם שרק מוכן היה לשמוע, הוראה מוזרה: "לא לספר לאיש שהרכב נמנה עם שיירת הרכבים שליוותה את הרבי". מבלי לדעת את מניעיה, הגיבו רוב שומעי הבקשה בחיוך של סלחנות, כלפי בעל הכוונות הטובות, והיו שהוסיפו באנגלית מצלצלת: 'טוּ לַייט' - מאוחר מדי. הדבר היה כבר בבחינת סוד גלוי, וגם התקשורת לא חדלה מלהזכיר זאת...

שעות אחדות לאחר שפוזרו מהשטח כל הסממנים שהיו שייכים, ישירות או בעקיפין, לפיגוע, נראתה הזירה כפיסה סתמית של כביש בלב ניו-יורק, שהתנועה בו התנהלה ללא כל הפרעה. כל זכר לא נותר מכתמי הדם שרתחו עד לפני זמן קצר על הקרקע. כעת היה זה אספלט שחור בוהק שעליו שעטו באכזריות-מה מאות מכוניות ומשאיות, טעונות סחורה ואדם. כל צלקת לא נותרה מהאירוע המחריד, למעט קומץ יושבי קרנות, שחומי עור, שהמשיכו לנתח את המראות, ורובם דבקו בגרסה כי לא היה זה אלא פרי באושים שהניב ריב נהגים.

כבישיה המהירים של ניו-יורק, כמו גם עמודי המתכת של

שוטר אוסף ממצאים מזירת האירוע

גשריה, ספגו לא אחת שמע קול יריות. רובן ככולן של תקריות מעין אלו, נובעות אכן מחמת זעמם של נהגים כושים כלפי נהג עמית המנסה לעקפם, או שמא מאט ללא כל סיבה מוצדקת לטעמם. זעם זה מתבטא במורת רוח נוסח צרור יריות המחסל את הנהג היומרן, ומפנה את הכביש מרכבו. קרייני הרדיו נאלצים לדווח על אירוע כזה אך אם מדובר ביותר מקרבן אחד, וגם כך נבלעת הידיעה בין דיווחי התנועה ומזג האויר.

למרות טיבה של פרשת יריות זו, שהיתה שונה, מחמת אופי גיבוריה, תלמידי ישיבה יהודים, הנורה האדומה שהיתה אמורה להבהב - על רקע המתיחות הבטחונית בארץ, בעקבות הטבח שביצע שלושה ימים קודם לכן ברוך גולדשטיין בעשרות מתפללים ערבים במערת המכפלה - היתה קלושה. בגרסת "ריב נהגים" דבקה אפוא לא רק מהדורת "מבט" לחדשות בישראל, שנפתחה באותו ערב בידיעה הדרמטית מניו-יורק, אלא גם בפי הרוב המכריע בקרב פרשני 'הפלילים' בכלי התקשורת האלקטרוניים, שהעניקו כותרת משלהם לאירוע: "פרשת ה'יאנג-חסידיק-סטודנט"'.

כנגד הדעה הרווחת היתה רק שמועה אחת שדווחה בעקשנות בכלי התקשורת, לפיה מפיו של היורה, שזהותו היתה עדיין עלומה, נשמעה זעקת "איטבח-אל-יאהוד" (=הרוג ביהודים). שמועה זו, שתוך ימים אחדים התבררה כבדותא דמיונית ממוחו הפורה של מאן-דהו, היתה במשך שעות ארוכות הנקודה היחידה שעמדה בזכות הטענה כי מדובר באירוע בעל אופי לאומני, ולא פלילי.

גם בקרב קהילת חב"ד בשכונת קראון-הייטס נטו רוב הדעות

לכיוון זה. השכונה כולה, שאך לפני שנתיים ומחצה ידעה גל של פרעות אנטישמים מצד השחורים, נתעטפה לפתע באוירה רעה, שלוותה בתחושה מוזרה שקשה היה להגדירה. מצד אחד, התהלכה בפי הבריות הבשורה המשמחת כי ניתוח הקטרקט הסתיים בהצלחה, ואולי, כך קיוו, יחיש הדבר את בריאותו השלמה המיוחלת של הרבי, לשמה היו הכל שרויים בתפילה. אולם בשורת האיוב שנחתה, מצד שני, על היריות בתלמידי הישיבה, הכהתה את רגשי השמחה, ואלו פינו את מקומם לדאגה ולחרדה לשלום הפצועים.

* * *

חדר המיון של בית החולים "סאן וינסנט" המה אדם. אם כי הוראות הביטחון הקפדניות, לא התירו לכל החפץ לחדור לתוך התחום שבו שכבו הפצועים, אותו הגדירו 'סטרילי', פרט לבעלי אישור בכתב, אלו היו לא מעטים. לבני משפחותיהם הקרובים, בדרגה ראשונה, של הפצועים, נוספו גם אנשי ממשל, ששיגרה עיריית ניו-יורק, ואלה מצידם טרחו לוודא כי השירות הניתן לפצועים יתבצע על הצד היותר טוב. אל אלו התלוו חוקרים סמויים של יחידת הבטחון האמריקנית הסמויה שטרחו לאסוף, בלאט והרחק מעין רואים, כל בדל של עדות או ראיה.

ליד מיטתו של ארי הלברשטאם, בן ה-16, רכנו שלושה רופאים חמורי סבר. הוא עצמו היה מחובר למכונות הנשמה, וחזותו לא הסגירה כל תנועה. הוריו התבקשו לשמור על מרחק, ולהמתין מעבר לווילון הירקרק. ברכב הוואן ישב ארי במקום

הקרוב ביותר לחלון. הוא היה הראשון שספג את היריות הקטלניות. מצבו האנוש לא הותיר מקום לספקות באשר לדיאגנוזה שנרשמה בגליון הרפואי שבירכתי מיטתו, בקוֹר-רוח שרק רופאים מסוגלים לעמוד בו.

בעוד הם נפנו לדרכם, בהותירם מספר הוראות לאחיות הצמודות, הסיטה אמו של ארי את הווילון, ובהישירה את מבטה הנוקב לעיני הבכיר שברופאים, דרשה בטון אופייני המשלב תקיפות מתוך ייסורים: "טֶל מי אֶקטזקטלי הַאוּ מַאטש צ'אנס" (=אמוֹר לי בדיוק כמה סיכויים). הכוונה היתה ברורה. היא לא היתה זקוקה לכל הוספות או הבהרות. האם הצעירה מבקשת ברגע זה את חוות הדעת המקצועית בדבר אחוזי הסיכויים הקיימים לבנה הבכור להישאר בחיים.

בחדר השתררה דממה מעיקה. שלושת הרופאים השפילו את מבטם. סערה פנימית התחוללה בקרבם למראה האם, המבקשת להוכיח כי היא מודעת היטב למצבו החמור של בנה. האם היתה נחושה במשאלתה, והיא לא הסירה את עיניה היוקדות מעיני הרופא. לצדה, עמד בעלה, ר' דוד, שהתיפח בבכי, ונראה היה כי אינו מסוגל לחוות את הרגעים הללו.

בחלוף שניות אחדות של דומיה, נפלטה התשובה המונוטונית מפי הרופא: "נוֹ צ'אנס" - אין סיכוי.

נחומי ששונקין שכב מחוסר הכרה. לידו, לא עמדו הוריו. גם לא מבעד לווילון. באותה שעה עשו הוריו את דרכם הבהולה מחבל תענך לנמל התעופה בן-גוריון. הידיעה הקשה שהועברה אליהם באמצעות בתם, המתגוררת בברוקלין, מצאה אותם

בשעת ערב סתמית. עיריית ניו-יורק הודיעה להורים כי היא רכשה עבורם כרטיסי טיסה, וכי מיד עם נחיתתם בנמל התעופה 'קנדי' בניו-יורק, יתקבלו ברכב של הממשל שיסיעם לבית-החולים שבו מאושפז בנם.

כעת שכב נחומי לבדו, כשלמראשותיו אחות שחומת עור, שניצבה כל העת לידו. בפרוזדור, התלהכו גיסו ואחותו, ומספר ידידים קרובים מהישיבה, שהונחו על ידי ראשי "אגודת חסידי חב"ד". פניהם של חוקרי האף. בי. איי. לא היו מועדות לעבר מיטתו, כמו גם לא לעבר מיטת הלברשטאם. אלו לא יכלו לשתף עמם פעולה. מצבם היה קשה מנשוא. הם ניסו לדובב קרובים, או אנשי הצלה שחשו ראשונים לזירה.

במרכז הרפואי 'ברוקלין הוספיטל' טופלו באותה שעה שני הפצועים קל. אחד מהם שוחרר בו ביום, לא לפני שידו הפצועה גובסה, וחברו, למחרת, לאחר הניתוח שבוצע בבטנו הפצועה. שולם הנהג, שהיה אחוז הלם שעות אחדות, שוחרר אף הוא.

* * *

בחדר הפיקוד שהקימה משטרת ניו-יורק סיימו להטיל את המטלות השונות על סגל המפקדים הבכירים שמונה לחקור את האירוע. שעה קלה לאחר מכן, בטרם התפזרה הקצונה, הגיע למקום ראש עיריית ניו-יורק, רודולף ג'וליאני, בלוויית פמליית עוזריו ויועציו הקרובים. חשוב היה לו לג'וליאני, להניח את כל כובד משקלו לשם מיצוי החקירה עד תום, כשהיא מניבה

תוצאות אמת, ולו משום שהוא עצמו נבחר לראשות העיר הגדולה על חודו של קול, בהכרעת הקולות היהודיים, שהביסו את קודמו, דייוויד דינקינס, בעטיין של הפרעות בברוקלין.

ברור היה לכל הנוגעים בדבר כי תוצאות האמת תהיינה בראש וראשונה רק עם לכידתו של היורה ומיצוי הדין עמו, אך לא פחות חשוב מכך, חקירה אינטנסיבית שתוביל למטרתו ומגמתו. בפרוטוקול הישיבה הסגורה בין ראש העיר לסגל הפיקוד המשטרתי הבכיר, חזר ונשמע שלוש פעמים חששו של ראש העיר, שמא יהוו קליעים אלו את כדור השלג שיוביל לפריצה מחודשת של המהומות בין השחורים ליהודים.

איש לא חשב באותן שניות כי הכתובת שאליה נורו היריות, לא היתה אלא ברירת מחדל, משנוכח היורה כי היעד האמיתי נמלט מפניו.

יריית הפתיחה הדרמטית לחפש אחר עקבות היורה ניתנה כבר בשעת בין ערביים של יום האירוע, יום שלישי י"ח אדר, כתום הישיבה המאולתרת במטה המשטרה. מכשירי האיתורית של כתבי המשטרה בישרו על הודעה מיוחדת לציבור שימסור, בעוד שעה קלה, ראש העיר רודולף ג'וליאני, בעקבות אירוע הדמים בגשר ברוקלין.

ברחובות קראון-הייטס, ובאזורי מגורים אחרים שבהם מתגוררים יהודים, כמו בשכונת בורו-פארק או בחלקו המזרחי של רובע פלטבוש, ניתן היה לשמוע את מקלטי הרדיו המכוונים בעצמת שמע גבוהה לקראת הודעתו הפומבית הראשונה של ראש העיר מאז התקרית. את האוירה המתוחה ניתן היה לחוש

בחלל האויר. רבים גם ציפו לשמוע מפיו טפח של גילוי על אופי האירוע והתקדמות החקירה.

"הרשו לי לפתוח בהבעת הזדהות עם המשפחות היקרות, שבניהן הצעירים, נורו באש חיה, בצהרי היום, בגשר ברוקלין, על לא עוול בכפיהם. אני מאחל לפצועים, מכל לבי רפואה שלמה והחלמה מהירה. בטוחני כי מיטב הכוחות העמלים על כך ברגעים אלו, יעשו לשם זאת את המקסימום מבחינתם", פתח ראש העיר את דבריו, מול עשרות המיקרופונים שהונחו מולו.

הוא הסתפק בהקדמה קצרה זו וניגש למסר שבדבריו: "לפי שעה הערכת המשטרה היא כי מדובר בריב נהגים, אך איננו פוסלים כל אפשרות, לרבות זו הקובעת כי האירוע הוא בעל אופי לאומני. תהיה אשר תהיה מסקנת החוקרים - שאני סומך עליהם ובהזדמנות זו מבקש לברכם ולחזק את ידי משטרת ניו-יורק, שביצעה עבודה מהירה וראויה לציון - ברצוני להבהיר: עיריית ניו יורק לא תעבור לסדר היום, עד שיימצא היורה שלחץ על ההדק וירה לעבר החסידים הצעירים".

"בהתאם לזאת, הנני מכריז, כאן ועכשיו, כי עיריית ניו-יורק תעניק פרס בסכום של שלושים מיליון דולר, למי שימצא את היורה החי ויסגירנו לידי כוחות המשטרה". במלים אלו הטיל ראש העיר את הפצצה, אשר לשמה כינס את מסיבת העתונאים המאולתרת.

2

מת קליני

בלילה שבין רביעי לחמישי, כבר היו אביו ואמו של נחומי ששונקין ליד מיטתו בבית-החולים. בעוד שמצבו של הלברשטאם היה קריטי ויציב, ללא עליות ומורדות, ידע מצבו של נחומי תנודות קלות ואף יותר מהן. כל תנודה קלה במכשיר שחובר באלקטרודות ללבו ולריאותיו הקפיץ את האחות בחדר הסמוך.

נחומי שכב ללא ניע. מבע פניו היה חתום ולחיו היתה מעוקמת בצלקת כעורה, כתוצאה מהפציעה. ניתן היה לראות בבירור כי אך בכוח מכונות ההנשמה הוא נותר בין החיים. בעוד שאביו שמר על ארשת פנים קפואה ואופיינית, שלא הסגירה מאומה מהמתחולל בקרבו, לא יכלה האם, שרה, לעצור בעד רגשותיה.

היא התהלכה בחדר הקטן אָנָה ואָנָה, כארי בסוגר. מדי פעם נעצרה, כמו נזכרה בדבר מה, ולאחר שניות אחדות שבה לתנועתה. מחשבותיה נשאו אותה הרחק, אל הימים שבהם היתה ילדה קטנה, ואביה, שליחו של רבי יוסף יצחק מליובאוויטש, בפיטסבורג שבארה"ב, עמד לפני הרבי בבקשה

על עוללים וטפים, שיתחנכו כילדים יראים ושלמים למופת, למרות הסביבה שבה הם גדלים, המנוכרת מכל זיק של יהדות.

הרבי, נזכרה שרה ששונקין את אשר סיפרו לה כבר מילדותה, עצם את עיניו הקדושות, ואמר בטון מתמשך, שנחרת בלב שומעיו: "דע, כי כאשר נשלחת למקום שבו הנך נמצא ופועל כעת, ניתנה מראש האחריות לך ולכל אשר לך, לבניך ולבנותיך ולכל אשר להם, בגשמיות וברוחניות". הרבי הפסיק לשניה קלה והוסיף שוב בהטעמה: "בגשמיות, בכל המצטרך, וברוחניות, בכל המצטרך".

מי יודע, התרוצצו המחשבות במוחה של שרה, למה התכוון הרבי באותה שעה קלה שבה יצאו מפיו המלים "בגשמיות, בכל המצטרך". ואף אם אין לדעת, פירפס לבה, כלום לא ירמזון המלים לרגעים קריטיים אלו, כאשר מצבו הגורלי של בנה מוטל על כף המאזניים? "אברהם!" - פנתה לבעלה שישב ליד מיטת בנו ועקב אחר המכשירים, "מוכרחים לעשות משהו!".

"ומה ניתן לעשות?" - שאל אברהם, כשלנימת קולו התגנב צליל נוגֶה של ייאוש. "את שמו של נחומי ומצבו כבר הקריאו לפני הרבי". היו אלו ימים ספורים לאחר ניתוח הקטרקט שעבר הרבי בעינו הימנית, ובתוך הימים שלאחר האירוע המוחי שקיבל כשנתיים קודם לכן. הרבי היה בחדרו שבבניין "770" המפורסם, בעל הלבנים האדומות, וכל תשובותיו או הברכות הרבות שהיה מרעיף על עדת חסידיו, התבטאו אך ורק בהנהון לחיוב או נענוע ראש לשלילה.

חסידים, הנאמנים לרבם ללא סייג, ומוכנים למלא אחר

הוראותיו באש ובמים, שרויים היו באמונה תמימה כי כל ניד בראשו הקדוש של הרבי חורץ את הגורלות, וכבימים כתיקונם, כל נושא בכל ענין, היה מובהל לחדרו של הרבי לשם הכרעה או בקשת ברכה. אברהם ושרה ששונקין נמנו עם עדת החסידים שלא הרהיבה, חלילה, לפקפק או לזלזל בהתיחסות כלשהי של הרבי. מבחינתו של אברהם, בשעה שמצבו של נחומי הגיע לאוזני הרבי, לא נותר אלא לצפות לישועת ה', שבוודאי תבוא כהרף עין.

"אולי", הציעה שרה, "כדאי שתיסע, עם קבוצת חברים של נחומי לספסל הלימודים, לאוהל, אל קברו של הרבי ריי"צ, שיתפללו שם, וגם.. וגם, אולי, יזכירו לרבי את הבטחתו לאבא?". קולה של שרה נשנק. כוחה לא עמד לה, והיא פרצה בבכי היסטרי.

מי היה מאמין? אם שולחת את בנה לארצות הברית, לעלות ולהתקדם במעלות התורה, להסתופף בצלו של הרבי, ופתאום, כרעם ביום בהיר, נוחתת עליה בשורת איוב: בנה נורה בידי אלמוני, וכעת מפרפר בין חיים למוות...

קולות שהלכו וקרבו מהפרוזדור היסו את בכיה, והיא נדרכה לראות מי בפתח. סגל רופאי המחלקה לטיפול נמרץ נכנס לחדר, לשם ביקור יומי. ההורים התבקשו לצאת מהחדר, ומאחורי הדלת הסגורה נותרו הרופאים לדקות אחדות, שנִדמו לאם כנצח. עם צאתם, ביקש מנהל המחלקה את ההורים להתלוות אליו לחדרו.

"צר לי", פתח הרופא באנגלית, הַנהירה היטב לגברת ששונקין,

"אולם, לא איש בשורה אני היום לפניכם. עד כמה שהדבר קשה וכואב, מוטלת עלי החובה, כרופא אחראי, למסור את מרבית האינפורמציה לקרובים ביותר לחולה, ובמקרה זה, אתם הוריו של נחומי".

"ובכן, מצבו של בנכם, לפי ההגדרה הרפואית, הנו, מוות קליני. אנו מתיחסים אליו אפוא כאל מת קליני, ובכך מצבו זהה למצבו של חברו, ארי הלברשטאם, שתכף לאחר התאונה כבר נחשב למת קליני. אם כי רק קליע אחד חדר לגופו של נחומי, אך הוא היה קטלני מאוד בפגיעתו האנושה. אנו מצדנו נמשיך להגיש לו את מרב הסיוע הרפואי עד הדקה האחרונה. מחובתי גם להפנות את תשומת לבכם לחוקת ארה"ב, המעניקה להורים את הזכות להורות על ניתוק המכשירים מהמת הקליני, ולהביא בכך למותו הסופי והרשמי".

ההורים ישבו מול הרופא כמאובנים. הוא שאל אם יש בפיהם שאלות נוספות, ומשלא נענה, קד לפניהם לאות כי המסר שבפיו הסתיים. אברהם ושרה ששונקין עזבו בלא אומר ודברים את החדר.

ברגע זה גמלה החלטה בלבה של שרה ששונקין. הדמעות שירדו על לחייה בשניות שלפני כניסת הרופאים לחדר, יהיו שייכות לפעם האחרונה שבה בכתה בפומבי. מכאן ואילך היא מתעטפת בחומת נחישות שתסגור בעד כל מה שמתחולל בקרבה. היא עצמה תשתדל ככל שביכולתה להעצים את רמת אמונתה כי נחומי יחלים ויבריא, ותקיף בה את כל חושיה.

היא ניגשה למכשיר הטלפון הפרטי שהונח לשירותם, בחדרו

של נחומי, וחייגה למספר הטלפון של הישיבה שבהּ הוא לומד. היא ביקשה לדבר עם חברי החדר שלו. מעתה היא לא נשמעה כאם דאוגה שחרדה מקיפה אותה לגורל בנה. לא. קולה דמה יותר למפקדת, המחלקת הוראות אחרונות לחיילים היוצאים למשימת כיבוש.

"מדברת אמו של נחומי", הציגה עצמה לצעיר שענה מעברו השני של הקו. "אני מבקשת שמהיום, מדי ערב, יבואו הנה, למחלקת טיפול נמרץ בבית-החולים, שני חברים שיחזרו על החומר הנלמד בישיבה היום, ויספרו לו את כל מה שחוו במשך היום". היא לא שעתה להפתעה שבהּ קיבל התלמיד הצעיר את הבקשה, אלא טרחה להבהיר את עצמה. "אני מודעת היטב למצבו, ואינני מתכחשת לו, אך זו בקשתי". הבחור מצדו הבטיח כי ימסור להנהלה את הבקשה.

במקביל, יצרה האם קשר עם הנהלת הישיבה והשיגה את הסכמתה. גם את ההוראה הרפואית האוסרת על אורחים, פרט לקרובים בדרגה ראשונה, להיכנס לחדר חולים בטיפול נמרץ, הצליחה לעקוף, באמצעות אנשי עיריית ניו-יורק, שהגישו להורים כל סיוע אפשרי, ואף הקצו להם דירה מיוחדת בבנין סמוך לבית-החולים.

* * *

שעה קלה לאחר שקיעת החמה, כשחשכה כבר החלה לעטוף את בנין המרכז הרפואי על מבואותיו, הופיעו בשעריו שני

צעירים שביקשו להגיע לחדרו של נחומי ששונקין. "הוא מת קליני", סיננה מבין שיניה הצחורות, פקידה כושית שישבה מעבר לדלפק הכניסה למחלקת טיפול נמרץ. הבחורים הביטו איש ברעהו, ולאחר שניה הוסיפו בהיסוס-מה, "אבל אנו מבקשים להיכנס לחדרו".

הפקידה שחומת העור משכה בכתפיה, וקראה באמצעות מכשיר האינטרקום הפנימי, לתורן האחראי למחלקה. "הכניסי את הסטודנטים", בקע הקול מהמכשיר, "ובכלל, שיהיה רשום לפנייך, כי על פי בקשת המשפחה, מדי יום בשעה הזו יבואו שניים כאלו". קול זמזם המנעול מדלת הכניסה בישר לשניים כי הם רשאים להיכנס.

נבוכים וחיוורים משהו נכנסו השניים לחדר הקטן. נחומי עצמו מכוסה, ומבעד לצינורות המכשירים השונים, ניתן היה לראות רק את מבע פניו החתום. הבחורים נחרדו לראות את חברם במצבו הנוכחי. היתה זו הפעם הראשונה שבה ראוהו לאחר הפיגוע הקטלני. כל תיאור או דמיון שחלף במוחם על מצבו, לא דמה למציאות האיומה שנגלתה לעיניהם. התנוחה הפסיבית שבה שכב ללא כל תנודה, הסגירה בשניה אחת את מצבו החמור.

אברהם ששונקין, איש סולידי וקר מזג לרוב, לחש לאשתו ביידיש, שמא אין זה מן ההגיון להביא הנה בחורים כה צעירים. אך זו, במקום לענות, ניתרה לעבר השניים, הציעה להם כסאות, וביקשה מהם... לפתוח את הגמרות שהביאו עמם ולהתחיל ללמוד.

אברהם ששונקין

כמצווים, ניגשו הבחורים לכסאות והחלו לחזור על תלמודם. דקות אחדות חלפו והשניים כבר היו שקועים בהוויות אביי ורבא. קול הלימוד החרישי כבש את קומת הטיפול הנמרץ כולה, שבדרך כלל נשמרת בה דממה מוחלטת.

המראה הבלתי שגרתי של לימוד מעל מיטתו של צעיר, מפרפר בין חיים למוות, הדהים את הצוות הרפואי, שהוכה בשוק לנוכח הסצינה שהתגלמה לנגד עיניו. בפתח החדר ישבה האם שקראה בדבקות מזמורי תהלים, לא הרחק מהמיטה ישבו שני התלמידים וספרי הגמרא פתוחים מולם, והאב עומד מאחוריהם ועוקב אחר תנועותיהם. בתווך, ניצבה מיטת החולה, שממנה לא בקע כל קול. רק איוושה מונוטונית חדגונית, שכמו נלחשה ממכונת ההנשמה שבירכתי המיטה, היתה העדה היחידה לעובדה כי מעל פלטת המתכת שעליה מזרן שוכב נער שרק ההלכה היהודית קובעת כי הוא בחיים.

* * *

בדיוק באותה שעה היו תלמידי ישיבת "אהלי תורה", שבה למדו נחומי ששונקין וארי הלברשטאם, מכונסים לאספת חירום בהיכל הישיבה. העובדה ששניים מחבריהם נאבקים על חייהם בשעה זו ניפרה היטב על פני מאות הבחורים הצעירים, שפינו את מקום העליצות והשמחה, המאפיינים בימים כתיקונם את ימי חודש אדר, לטובת רצינות של החלטות טובות.

מטרת הכינוס היתה ברורה ונהירה היטב לנאספים. איש

מהם לא היה זקוק למלות רקע או הקדמה. הכל היו נתונים לתחושת החרדה והתפילה לשלום הפצועים. יותר מכל היתה ציפיה משותפת לכלל התלמידים, בוגרים כצעירים, לנס משמים שיופיע. בידעם את פרטי מצבם של שני חבריהם, שאך לפני ימים אחדים התנצחו עמם בוויכוח תלמודי, הבינו אל נכון כי בכל הקשור למגבלות הפיסיות של דרכי הרפואה, לא נותרו כל סיכויים. ב"אהלי תורה" ציפו אפוא לנס.

עצרת החירום, בראשות ראשי הישיבה ורבניה, שתפסו את מקומם בחזית המזרח ליד ארון הקודש, נפתחה באמירת תהלים. בין הקהל נראו גם רבים מאבות התלמידים המתגוררים בשכונה, שהחליטו לבוא ולהשתתף. בתוכם בלט ר' דוד הלברשטאם, אביו של ארי. הוא עמד באחת מפינות בית המדרש, וכשראשו פונה לחלון הצפוני קרא בדבקות שקטה, מתוך ספר תהלים קטן שאחז בשתי ידיו.

"ה' אלוקי שיוועתי אליך ותרפאני, ה' העלית משאול נפשי, חייתני מיורדי בור", קרא שליח הציבור ואחריו החרה-החזיק הקהל כולו. עין חדה יכולה היתה להבחין כי ר' דוד הלברשטאם אינו שותף למנין הקורא יחד את מזמורי התהלים שנאמרים לרפואת חולים. הוא אמר בשקט את כל ספר התהלים. השתדלותו שלא להתבלט לא הועילה, ומרבית העיניים הופנו אליו. לבם של הצעירים, כמו המבוגרים והישישים בקהל, היה עם משפחות הלברשטאם וששונקין.

איש בקהל, ובוודאי לא בין התלמידים הצעירים, חבריהם לספסל הלימודים של שני הפצועים האנושים, לא יכול היה לתאר לעצמו כי הנורא מכל עלול להתרחש למי מחבריהם.

כולם שותפים היו לתקוה כי התפתחות מפתיעה תתרחש, אך גם אם לא היו מודעים במדויק למונח הרפואי שבו מצוי כל אחד מחבריהם, הכל תמימי דעים היו כי רק נס שמימי שיופיע יוכל להאיר את חשכת המצב העגום שבו הם נתונים בדקות אלו.

3
הבדלה אחרונה

היתה זו שעת אחר-צהריים סתמית. בבית בן שלוש קומות שמראהו החיצוני לא הסגיר את מידת הצניעות המופלגה ששכנה בין כתליו, שררה תכונה שגרתית למדי לשעות אלו. הבית הגדול לא המה אדם ובתוכו שהו באותה שעה רק שלוש נפשות.

בקומה הראשונה, הפעילה ביותר, ישבה בעלת הבית על הספה. במשעול הצר שבין המטבח לחדר השירות הסתובב המשרת, האמון על משק הבית ותפעולו. הקומה השניה המאכלסת את חדר המגורים וחדר העבודה, היתה ריקה מאדם. כמותה גם הקומה השלישית העליונה, שאליה מעולם לא הורשה אדם לעלות, כולל בני הבית ובני המשפחה הקרובים ביותר.

בתוך, בין הסלון למטבח, התקדם בזחילה מואצת תינוק בן שבעה חודשים. הוא לא היה בן או נכד ביולוגי של בעלי הבית, אך קיבל מהם חיבה מיוחדת, משל היה בן זקונם. שבילי הבית ומבואותיו היו נהירים לו טוב יותר מבית הוריו שבו גדל.

הזאטוט בן שבעת החודשים היה בנו הבכור של המשרת, ר'

דוד הלברשטאם. שמו המלא, אהרן, וכינוי החיבה שבו נקרא בפי כל, היה ארי. כאן, בביתו של הרבי מליובאוויטש השוכן ברחוב 'פרזידנט' שבלב שכונת קראון-הייטס הברוקלינית, עשה ר' דוד מדי יום ביומו, כמשרת בקודש, במשך שמונה-עשרה שנים תמימות.

דקות אחדות לפני הגיע השעה היעודה שבה אמור היה הרבי להיכנס לבית, ניכרה תכונה קלה בתוכו. ר' דוד מיהר לחבוש מגבעת לראשו ולחגור לגופו אבנט, ונעמד הכן ליד השולחן המוצע לארוחה. עם כניסתו של הרבי, צדו עיניו הזעירות של ארי את דמות ההדר שנכנסה לבית. בשובבות ילדותית החיש את קצב זחילתו לעבר הפתח.

במאור פנים בוהק הישיר אליו הרבי את מבטו, בעודו נעצר על מקום עומדו, כשחיוך רחב נח על שפתיו. ארי נאחז במעילו העליון של הרבי ונעמד. הרבי התכופף, הרים את ארי בשני ידיו, והעניק לו נשיקה במצחו. דמעת התרגשות ניגרה מזווית עיניו של ר' דוד. במשך כל שנותיו במחיצת הרבי, לא ראו עיניו ביטוי כה גלוי לרגשות הרבי כלפי בנו.

גם כעבור שנים רבות, לדידו של ר' דוד, היה בו ברגע נדיר זה הרבה מעבר לרגעים משותפים שחווה עם ארי במחיצת הרבי. גילוי החיבה המיוחדת שבאה לידי ביטוי בנשיקה על מצח ארי, היה רגע של שיא לעומת אירועים אחרים שכל חסיד אחר יכול היה להחשיבם לרגע הגדול בחייו. היו אלו, למשל: לימוד האל"ף-בי"ת שלימד הרבי את ארי, בהיותו בן שלוש וחצי, העובדה שפעמים רבות הרבנית עצמה היתה אוספת אותו מתלמוד-התורה, או השאלה הקבועה שהפנה הרבי לאב, כל

ארי בחצר הבית ברחוב 'פרזידנט'

אימת שחלף על פניו מבלי שבנו יהיה לידו, "היכן ארי?"...

קרבתה המיוחדת של משפחת הלברשטאם לבית הרבי עמדה לה גם לאחר הסתלקות הרבנית, עת הסתיימה באורח רשמי עבודת הקודש של ר' דוד בבית הרבי. במעמד פרידה מיוחד העניק הרבי לארי סידור שבו התפללה הרבנית כל השנים, וכן ספר תהלים קטן. ייחוס מיוחד לו זכו יחידי סגולה בודדים שמור היה תדיר לכל בני משפחת הלברשטאם, אך בייחוד לאב ולבנו הבכור.

* * *

שעה קלה לאחר חצות יום ששי, שלושה ימים לאחר פיגוע הירי הקטלני, הוכנס ר' דוד לחדרו של הרבי. זה כשנתיים, מאז לקה הרבי באירוע מוחי קשה, ממודר חדרו והוא מרושת בצוות בכיר ומצומצם של רופאים ואנשי צוות, שרק הם מורשים להיכנס אליו. בחצי השנה האחרונה, מאז חודש כסלו האחרון, עם החמרת המצב, איש מהחסידים אינו זוכה לראות את פני הרבי. היחידים הרואים אותו ומעבירים את העדכונים לציבור הרחב בארץ ובעולם, אינם אלא חברי המזכירות של הרבי, שנכנסים אליו כמקודם, מדי יום ביומו.

בהתחשב במצב הקריטי שבו מצוי בנו בכורו של ר' דוד, כמו גם בזכות הייחוס השמור לו, הוענקה לו הפריבילגיה הבלעדית להיכנס אל הקודש פנימה, אם כי הובהר לו מראש כי לא יהיה זה יותר מדקות אחדות, ועליו להסדיר את מלותיו היטב.

בבוקר אותו יום הוסרה הרטיה שהונחה על עינו הימנית של הרבי, בעקבות ניתוח הקטרקט שבוצע בה בבוקר יום הפיגוע הקטלני. הרבי ישב ליד השולחן בעל הפורמייקה החומה-כהה, שבּוֹ היה מקבל בשנים עברוּ את המוני בית ישראל ל'יחידות', עד לשעות הקטנות של הלילה. עיניו היו פקוחות לרווחה, והן בלטו מחוריהן. מבטו היה חד וערני, וניכר היה בהן כי הן מזהות ומזדהות היטב עם דמותו של האורח שנכנס לחדר.

בקול בוכים שבור ורצוץ שב וסיפר ר' דוד לרבי את השתלשלות המאורעות מאז שצרור היריות פילח את האויר בשמי גשר ברוקלין, לפני שלוש יממות. "אהרן יוסף בן דבורה", אמר ר' דוד, בהזכירו את שמו המלא של בנו לרפואה שלמה, וכל גופו של הרבי הזדעזע. ר' דוד לא ידע להסביר לעצמו את פשר תגובתו האינסטינקטיבית של הרבי, כל אימת ששב והזכיר את שמו של ארי.

"האם עלינו להוסיף לו שם?" שאל ר' דוד, בתוּרו אחר זיק של תקוה להיאחז בו. תגובת הרבי היתה ברורה, בלא שהותירה אחריה מקום לספקות ותהיות. הרבי הניע בראשו אנָה ואנה לשלילה. הואיל והמענה היה רק בתנועת ראש ולא בתשובה מלולית, שב ר' דוד פעמיים נוספות על שאלתו כשהוא מטעים בדייקנות כל מלה. תגובת הרבי שבה על עצמה: נענוע ראש תקיף לשלילה.

ר' דוד עזב את החדר, הדלת ועמה הווילון הפנימי האפור נסגרו אחריו, והוא נותר אפוף רגשות ותהיות, כשלנגד עיניו כמו מלווה אותו, מראהו של הרבי פקוח העיניים המביט בו.

לרגע נדמה היה לו כי הנה במבטו הקדוש מרעיף עליו הרבי את טללי ברכתו שביכולתה להבקיע רקיעים ולקרוע רוע גזרה איומה. אך בחלוף רגע קט זה צפה ועלתה התמונה המייסרת והכואבת של דמות הרבי, בעת הזכרת שמו של ארי. לשווא ניסה ר' דוד להיזכר אם הבחין אי-פעם, במרוצת השנים, בתגובה זהה של הרבי. לא. היתה זו הפעם היחידה.

שתי התמונות שאיפיינו את הדקות המעטות שבהן שהה בתוך היכלו של הרבי, שבו וריצדו לנגד עיניו, ולא נתנו לו מנוח. תקוה סמויה פיעמה בלבו. היא הלכה וגברה ככל שקרבה השבת, ומשפחת הלברשטאם השלימה את הכנותיה האחרונות לקראת צאתה לבית-החולים שבו תעשה את השבת, קרוב ככל שניתן למיטתו של ארי.

סמוך לשעת בין-השמשות, כאשר החמה נטתה לערוב ולשקוע, וברקיע השמים החלו להיראות ניצני הערב היורד על היקום, נראה היה כי תמונת מראה הרבי השלווה גוברת על התמונה האחרת, הכהה והמעומעמת. אם כי בתת-ההכרה של ר' דוד עדיין התנהלה מלחמה שקטה בין שני המצבים, ובין ההשלכה שמסמל ומשקף כל אחד מהם, הרי שחזות פניו הסגירה ציפיה דרוכה לבשורה טובה שתבקע מכיוון חדרו הבודד של ארי, בקצה המחלקה.

השבת, רובה ככולה, עברה על בני המשפחה באמירת תהלים. מיד עם תום סעודות השבת הקצרות שניהלו, פרש כל אחד לקרן זווית ושטח בלחש את צקון לחשו. במשך כל שעות היממה של השבת, כמעט לא עצמו עין. השינה והמנוחה המהוות בימים כתיקונם את אחד ממאפייני השבת, היו הפעם רחוקות מהם.

עיניהם ולבם נתונים היו ליקר להם מכל.

כל אחד מהילדים ביקש בשפתו הכנה הוא, כי ארי היקר, תכול העיניים, הבכור בבני המשפחה, השנון והמבריק שבהם, יֵצא מכלל הסכנה הקשה המרחפת עליו בשניות אלו ממש וישוב לאיתנו, חייכן ומופנם כשהיה. אל זעקות התפילה החרישיות שבקעו מפיהם הצטרפו מאליהן, בטבעיות גמורה, נחלי דמעות שזלגו ללא הרף מעיניהם. מעולם לא תיארו לעצמם כי ימצאו עצמם משתעשעים באשליית תקוה דמיונית, הגורסת, כי אם לארי חסרה לחלוחית חיות שתותיר אותו בין החיים, אולי שק הדמעות שניתן לקבץ מלחיי הנוכחים בחדר הסמוך למחלקה יועיל לכך.

עם תום תפילת ערבית של מוצאי שבת, נכנס ר' דוד לחדרו של בנו כשבידו כוס יין מלא, נר הבדלה וקומץ עשבי בשמים שנועדו להשיב את הנשמה היתרה שניתנה בשבת. בקול רועד הקריא ר' דוד את מלות ההבדלה מהסידור הפתוח לפניו. "הנה א-ל ישועתי, אבטח ולא אפחד, כי עזי וזמרת י-ה, ה' ויהי לי לישועה"...

כשסיים את ההבדלה, נכנסה רעייתו לחדר ועמה כל בני המשפחה. כל אחד ניגש, סמוך ככל שניתן, למיטתו של ארי ולחש לו מספר מלים. איש מהם לא ידע לחזור בבהירות על המלים שאותן השמיע מעל המיטה. היו אלו אותיות הלב שפרצו ממיתרי הקול והשמיעו את אשר להן.

"מי יודע", ליחששו הילדים בינם לבין לעצמם בצאתם מהחדר, "אולי ארי ישתקם ויהיה בריא". "בכלל", גילתה האחות הצעירה את צפונות לבה, "יש לי רושם, שלאחר כל השבת

גדושת התפילות שעברה עלינו, יתגלה לנו אור חדש". "הלוואי!" נשמע לפתע קולה הרגיש של האם. הילדים נבהלו קמעה. הם לא ידעו כי כל העת צועדת אמם מאחור ומאזינה לשיחתם.

למען האמת, היתה זו הפעם הראשונה שבה הרשו לעצמם לשוחח בחופשיות מאז האירוע. עד כה שררה בבית אוירה מתוחה שכמו נשמרה בקנאות. לא ניתן היה להפר אותה. חמישה ימים חלפו מאז שכדורי האש ניתכו לתוך גופו של אחיהם הבכור. במהלך הימים הללו אצרו בקרבם האחים הצעירים ים של רגשות. פורקנם היחיד מצא את ביטויו אך בהתפרצויות הבכי, שבהן הם נתקפו מפעם לפעם. אף שיחה מלב אל לב הם לא קיימו.

דווקא כעת, כצאת השבת הקשה והטעונה הזו, תחושת הקלה מוזרה מילאה את ישותם של האחים והאחיות הצעירים לימים, שבבת אחת מצאו עצמם חשופים למציאות כה טרגית. דווקא ברגעים אלו, נראה היה להם, כי המצב הקשה שבו נתון ארי יחלוף, ועד מהרה הם ישובו לראותו בריא ואיתן במחיצתם, כפי שהיה אך לפני שבוע.

להמיית תחושה מתוקה זו הצטרפה עתה גם האם. היא חשה עצמה כמי שעולה על 'טרמפ' שנקרה בדרכה. "אתם יודעים, ילדים יקרים", רכנה לעברם אמא בפתח מסדרון מחלקת הטיפול הנמרץ, "גם אני חושבת ומקווה שהתחושות הטובות שלכם יתקיימו". הילדים נשארו מסומרים על מקום עומדם ותלו בעיני אמם מבט של רוך, שפמו ביקש, ללא מלים, 'המשיכי אמא, המשיכי'.

"הנה, הנה", מצאה עצמה גברת הלברשטאם כמדלקמת פיוט, "כמעט רגע, נמצא עצמנו עם ארי המתחזק, המחלים, השב להכרתו, ומבריא לחלוטין. לגמרי!". "אמן!" קראו הילדים ספונטנית יחדיו, ואמם היסתה אותם בידה, לבל ישמיעו קול גבוה מדי במחלקה, שהשקט חייב להישמר בה.

ברגע זה נראה מנהל המחלקה בפתח חדרו של ארי. הוא עמד שם, כדרכו, חמור סבר, וממראה גבותיו העבות הסדורות לא ניתן היה להסיק את אשר בלבו. שניות אחדות לאחר מכן יצאו מהחדר שתי אחיות. הן הישירו מבטן לעבר האם והילדים שבפתח הקומה ומיהרו שוב לכבוש את עיניהן בקרקע. שניות אחדות שנדמו לאם כנצח חלפו, עד שאחת מהן, נמוכה ודקיקה, אזרה עוז והחלה לפסוע במהירות לעבר הכניסה.

ליד הדלת נעצרה האחות, סקרה במבט חטוף את מראה האם והילדים, ואחר פלטה מפיה בטון לחש: "אני מצטערת, הבן שלך נפטר". מקצה הקומה נראה ר' דוד, בפתח החדר, כשעיניו אדומות.

עשרים דקות לאחר ההבדלה, ניצחו אראלים את המצוקים. ארי, אהרן יוסף הלברשטאם, השיב את נשמתו הטהורה והזכה לבוראה, והוא בן 16 שנה.

* * *

השדרה המרכזית של איסטרן פארקוויי נסגרה לתנועה. גם

אלפים בהלוויית אהרן הלברשטאם

שדרת קינגסטון, המהווה את עורק החיים המרכזי בשכונה החב"דית הניו-יורקית, נסגרה אף היא לתנועה, ובעלי החנויות ובתי העסק הרבים שבה שבתו ממלאכה. הכל עשו כעת את דרכם לעבר חזית בית ליובאוויטש המרכזי, 770, שם אמורה היתה להתקיים בשעה אחת בצהריים, הלווייתו של ארי הלברשטאם.

מאות שוטרים שנדרשו לאבטח את מסע ההלויה, ובתוכו גם את בואו של ראש עיריית ניו-יורק למקום, ניצבו לאורך השדרה מעבר למחסומי העץ התכולים שהקימו במו ידיהם כבר משעות הבוקר המוקדמות. כל עשר דקות נוספות הביאו עמן נחשול נוסף של אנשים, נשים וטף, שהלכו וגדשו את שדרת הענק בת שמונת נתיבי התנועה.

ביתה של משפחת הלברשטאם ממוקם בקומתו הראשונה של בניין רב-קומות הניצב בקרן שדרות איסטרן פארקוויי וברוקלין. משם יצא הארון שבּוֹ היתה מונחת גופתו המכוסה של ארי הלברשטאם, לעבר קדמת חזית בית 770.

מלות דברי הנביא ירמיהו שצוטטו בדברי ההספד, קורעי הלב, של הרב הכט, דוד המשפחה ומרבני הקהילה, הידהדו באוזני קהל הנוכחים, וכמו סירבו לסור מהם. הפסוק "כי עלה מָוֶת בחלונינו, בא בארמנותינו, להכרית עולל מחוץ, בחורים מרחובות", נשמע כאילו נל'קח היישר מטרגדית היריות הרצחנית, שכתוצאה ממנה קיפד את פתיל חייו הטרי והרענן, יקיר בני השכונה, ארי הלברשטאם.

אף כאן בקעו ירִיות המוות והשכול היישר מחלונות רכב

היורה צמא הדם אל חלונות הרכב המסחרי עמוס תלמידי הישיבה. "עלה מוֶת בחלונינו". והיו שהוסיפו והטעימו בציינם את המלים "בחורים מרחובות", שמובנם הנוסף הוא, בבחירים והמובחרים שבקהילה.

רק שבועות ספורים לאחר מכן, תיוודע לַכֹּל יד ההשגחה שהסיטה את היריות ממטרתן המכוונת מלכתחילה. או-אז ישובו ויעסקו רבים רבים בפשר המאורעות, ובפי כל שגור יהיה הביטוי, שמעורר חלחלה בקרב כל מי שרק מקדיש לכך מחשבה: "בקרובי אקָדש"...

* * *

למרות הטון הגבוה שבקע ממערכת ההגברה שמוקמה בחזית של חלונות הבניין, ספק רב אם ניתן היה לקלוט בחדרו של הרבי, מבַּעד לזגוגיות האטומות את המתרחש בשעת ההלוויה, במרחק של מטרים ספורים. כך או כך, דבר פטירתו של ארי הלברשטאם הגיע, ישירות או בעקיפין, אל הרבי עצמו.

ארי הלברשטאם נטמן בבית העלמין על שם מונטיפיורי, במרחק של מצבות בודדות ממקום אוהל הציון הקדוש של רבי יוסף יצחק מליובאוויטש. שעה קלה לאחר תום מסע ההלוויה, כאשר הכל שבו לבתיהם ולעיסוקיהם, רק מעטים ידעו אל נכון את אשר התרחש בחדרו של הרבי.

חרף ההטבה הקלה שנרשמה במצבו הבריאותי הכללי של

הרבי, כתוצאה מהצלחתו הוודאית של ניתוח העין, חל לפתע מפנה בלתי צפוי לרעה, שמצא את ביטויו בהתדרדרות כללית כזו המכונה במונחים רפואיים, התכווציות 'סיז'ערס'. סוללת הרופאים הבכירה שטיפלה במסירות ברבי הוזעקה למקום, ובתום שורה של התיעצויות לא ידעה להצביע במדויק על סיבת התופעה, שככל שנקפו השעות הלכה והחמירה, ואף נעשתה תכופה יותר ויותר.

ברובן המכריע של התרחשויות מעין אלו, אין בנמצא טיפול ספציפי שיגרום להתכווציות הגוף החמורות לחדול. במינון נכון של תרופות שונות, ניתן רק להביא לידי כך שבתום פרק זמן מסוים, תחול רגיעה, אם כי גם לכך אין ודאות מוחלטת. חמורה יותר היא האפשרות של דרדור נוסף של המצב כתוצאה מהתכווציות אלו.

הדילמה שבה מצא עצמו סגל הרופאים לנוכח גל ההתכווציות החמור שלא פסק, ואך הלך ותכף, הביאה אותו למסקנה בתום פחות מיממה, שיש להעביר מהר ככל שניתן את הרבי למרכז רפואי המתמחה בטיפולים בבעיות מסוג אלו, בכדי לוודא שלא תחול החמרה נוספת במצב הבריאותי, שבלאו הכי לא היה יציב. הכל היו תמימי דעים, כי היותו של הרבי נתון לפיקוחו של צוות בית-חולים, אך ייטיב את בריאותו שנקלע לגרורת מדמנה קשה מכל קודמותיה.

בשעת לילה הובהל הרבי לבית-החולים "ג'וינט דעסיזס", אשר על פני השדרה הראשונה במנהטן.

4

מסיבת עתונאים

חדר הישיבות של משרדי מרכז ליובאוויטש העולמי ידע התכנסויות שונות ומגוונות. במשך יותר מארבעים שנות מנהיגותו של הרבי מליובאוויטש, נקשר החדר המלבני המרשים בקומה השלישית של בנין המשרדים בעל הלבנים האדומות, כמעט לכל אחת מההתפתחויות הכלל-עולמיות שהיו קשורות בדרך זו או אחרת לתנועה החב"דית החובקת תבל. עם זאת, ניכרה בו תכונה מיוחדת דווקא ביום זה, למחרת פיגוע היריות בגשר ברוקלין.

בזה אחר זה עלו ובאו במדרגות העץ של הבנין עשרות עתונאים מכל רחבי ניו-יורק. זו היתה אמורה להיות מסיבת עתונאים ראשונה ורשמית שבה תתקבל התגובה החב"דית לפרשת היריות לעבר תלמידי הישיבה. בתוך ציבור העתונאים ניתן היה לראות אף כתבים בכירים שטרחו ובאו, במצוות המערכת, מוושינגטון הבירה, כדי לעמוד מקרוב אחר ההתפתחויות.

עינו של אחד הכתבים, חיים שיבי, כתב ידיעות אחרונות

בוושינגטון, צדה פתק שהופץ על ידי מאן-דהו בבנין 770 על מבואותיו השונים. נוסח הפתק היה כתוב בשפת היידיש, והוא לא היה אלא ציטוט של דברי אחד מאדמו"רי חב"ד שטבע את הסיסמה: "טראכט גוט וועט זיין גוט" (=חשוֹב טוב, יהיה טוב). שיבי בחר לפתוח את כתבתו המקיפה בנושא בציטוט האמרה, ששיקפה לדעתו את הלוך הרוח החב"די ביום שלאחר הפיגוע הקשה.

כמו שעון שוויצרי - ושלא כמקובל באירועים חב"דיים פנימיים, שבהם רווח המושג האירוני 'שעון חב"ד', לפיו לפחות שעתיים לאחר השעה המיועדת מתחילים להיראות ניצני פתיחתו - בדיוק בשעה שתיים ושלושים בצהריים, מתיצב אל מול המצלמות ומערכת המיקרופונים, דובר תנועת חב"ד, המכהן גם כאחד ממזכיריו הבכירים של הרבי, הרב חיים יהודה קרינסקי.

תואר פניו של הרב קרינסקי הולם להפליא דמות דיוקן של נסיך בריטי טיפוסי. עורו העדין בהיר וחלק, וזקן צחור קצרצר, מסודר להפליא, מעטר את פניו. בת-הצחוק שתמיד מרחפת על שפתיו, כמעט נמחקה לחלוטין הפעם.

את החלק הראשון בדבריו הוא מקריא מתוך הכתב. המגמה שהחלה שעה קלה לאחר פיגוע הירי, מנסה להישמר גם כעת. בדברי הרב קרינסקי אין ולו שמץ של אזכור כי היריות כוונו לבחורים שלא היו אלא חלק משיירה שליוותה את הרבי מליובאוויטש. המסר היחיד בדבריו הוא הזעזוע שמביעה תנועת חב"ד מהמעשה הנפשע.

רק לקראת הסוף, כאשר מישהו מהעתונאים מבקש לנצל

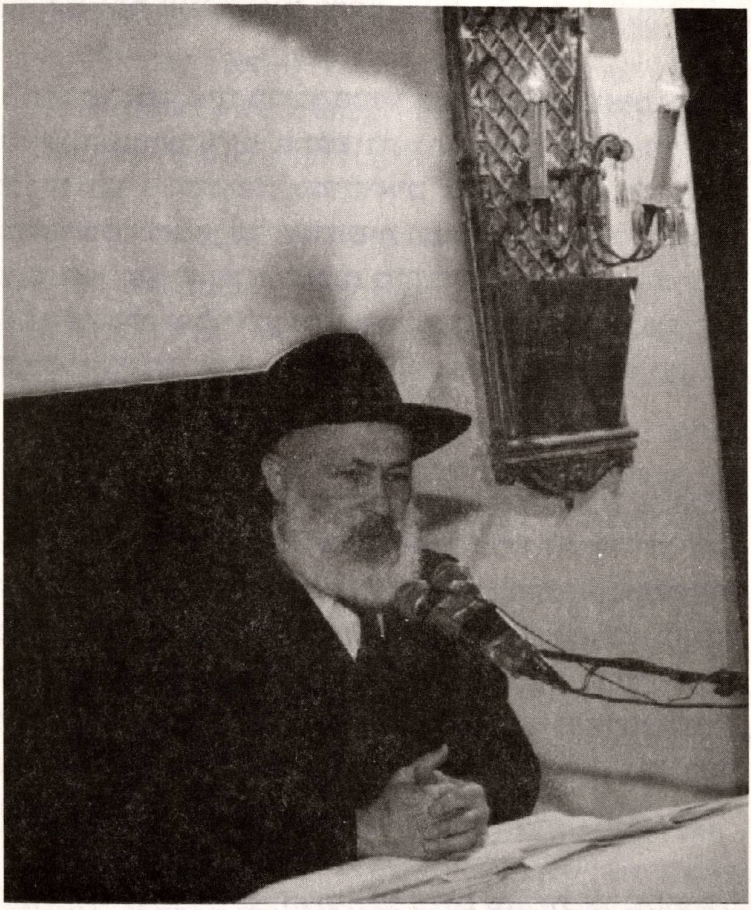
את ההזדמנות ולשאול על מצב בריאותו של הרבי, הוא מקבל תשובה קצרה, לפיה "אין חדשות מיוחדות; עינו של הרבי עברה ניתוח מוצלח ואנו מצפים להתקדמות".

הרב קרינסקי אינו הדובר היחיד במסיבת העתונאים. בפעם הראשונה מתיצב לפני התקשורת נהג הוואן, שולֶם וילהלם. מרבית דבריו הקצרים, המוקראים מתוך הכתב, מוקדשים לתיאור מכלי ראשון של התרחשות המאורעות. אף על פי שניכר בו כי הוא מקפיד שלא לסטות מהדברים הכתובים, ששיכתב עמו שעה קלה קודם לכן זלמן שמוטקין, יועצו האישי של הרב קרינסקי, ניכרת עדיין על כל תנועה שלו, הטראומה מזוועת הדמים שחווה אך לפני 24 שעות.

בדבריו מפריך שולם לחלוטין את תיאוריית ריב הנהגים, שהיתה יום קודם לכן הגרסה הרווחת בכלי התקשורת. הוא מתאר את תוואי הנסיעה, ואפילו משתדל למסור את המהירות שבה נסע, עד שנחת על רכבו צרור היריות הראשון מהרכב האלמוני שארב לו בכניסה לגשר. "האמינו לי", אומר שולם, בהישירו את מבטו לעבר העתונאים, "בחיי לא תיארתי לעצמי שאיקלע לסיטואציה של פגיעה חבלנית ביהודים, כאן בניו-יורק".

העתונאים מבקשים להעתיר על שולם שאלות, אך שמוטקין, שאמון על הסדר במסיבת העתונאים, מודיע כי על שולם לעזוב את המקום ולשוב אל בית-החולים שבו מאושפז אחיו, שנפצע קל במהלך האירוע.

את ה"סקופ" של האירוע התקשורתי הזה, מתכוונת לשכת

הרב יהודה קרינסקי

דובר חב"ד להביא באמצעותה של עדות נוספת מהאירוע, והפעם בדמותו של הפצוע הנוסף, יעקב שפירא. יעקב, המתיצב לפני מערכת המיקרופונים כשידו הימנית מגובסת כולה, הנו הפצוע הקל השני, ששוחרר שעות אחדות לאחר הגיעו לבית-החולים. לצדו של יעקב מופיעים גם הוריו.

בתום מסיבת העתונאים, יכולים העתונאים לחכך ידיהם בהנאה. הבזקי מצלמות הטלוויזיה, כמו גם מקלטי הרדיו, קלטו את הסצינה שתשודר באותו יום ללא הרף. זו סופקה להם על ידי אמו של יעקב שפירא, שפרצה בבכי בעת שתיארה את אשר חוותה מאז היוודע דבר הפיגוע.

על שאלת העתונאים המבקשים לשמוע ממנה את איותו המדויק של שם בעלה, מטעימה שפירא, האם: "שמו הוא שלום", כשהיא טורחת להבהיר את תרגום המלה לאנגלית, "פיס", ובתוך כך היא ממהרת לצטט את דברי הפסוק בתהלים: "אני שלום וכי אדבר, המה למלחמה", כשהיא מפענחת את משמעותו האקטואלית באוזני העתונאים הצמאים לכל ניואנס פיקנטי נוסף שיוסיף משלו לתיאור ולצבע.

* * *

אף על פי שעד כה טרם נתגלו כל עקבות של היורה האלמוני - בקהילה החב"דית, לפחות, משוכנעים כי מדובר במחבל ערבי שעשה זאת על רקע לאומני. איש כבר אינו חושב על אפשרות אחרת. אחדים מהבחורים שנמנו עם נוסעי הוואן, מוכנים

להישבע כי חזות פניו תאמה במדויק מראהו של ערבי מן השורה.

הקשר היחיד הנראה לעין הוא הטבח שביצע שלושה ימים קודם לכן, בבוקר חג הפורים, ברוך גולדשטיין, בעשרות מתפללים ערבים בעת שהיו שקועים בתפילה, במערת המכפלה. בישראל, מטבע הדברים, שררה דריכות מחשש לתגובות ערביות קשות שלפי כל ההערכות בוא יבואו, אך איש לא האמין כי פיגוע הנקם יתרחש דווקא על אדמת ניו-יורק, בארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות.

הספקולציות בדבר אפשרויות לכידתו של היורה היו מגוונות ובלתי אחידות. ברחבי השכונה החב"דית בברוקלין נראו כיתות כיתות של צעירים ומבוגרים המנתחים את המאורעות ופשרם.

"אמריקה איננה ישראל", טען בלהט איש גדול ממדים, בשנות העמידה, שהיגר מישראל לפני שנים לא מעטות. "כאן, אף אחד לא פראייר", סינן. "ברגע שהמאיור (=ראש העיר, באנגלית) החליט ללכת על זה, והכריז על שלושים מיליון דולר, תרשום מה שאני אומר לך: לכידת היורה אינה אלא ענין של ימים".

"איזה קשקוש!" התריס כנגדו חברו הצעיר, אמריקני מבטן ומלידה, "כלום נראה לך שניו-יורק היא סמטאות עזה? הרי תוך דקות אחדות הוא יכול להיעלם בתוך המדינה הענקית הזאת, ואיש לא יוכל למצוא אותו. אני לא אתפלא אם כבר עכשיו הוא נמצא בחלק האחר של היבשת".

הוויכוח נמשך זמן רב. בעוד זה טוען לנחישות כוחות הבטחון הניו-יורקיים, שגם יבקשו להוכיח לעולם כולו כי ארצם לא

תהפוך למוקד אלימות וטרור, דבק הלה במרחביה האדירים של אמריקה הגדולה. דיון זה היה אחד בשורה של פולמוסים ואיתותים ספקולנטיים שדנו באותה שאלה ממש.

מעבר לסקרנות המתבקשת על המשך ההתפתחויות בפרשה החדשה, רבים גם ביקשו לדעת את זהותו של הרוצח הנפשע, כמו גם לעמוד מקרוב אחר מניעיו העלומים, שעד כה ניתן היה רק לנחשם.

* * *

חסידות חב"ד מוצאת את עצמה בימים לא קלים. פרשת היריות בגשר ברוקלין אינה אלא מוקש חדש שהצטרף לזירה מטושטשת ונבוכה, אך עם זאת מאמינה ובוטחת. מעבר לעובדה השטחית הברורה שהרבי מסוגר בחדרו כתוצאה מהאירוע המוחי הקשה שעבר עליו לפני כשנתיים, נתונה החסידות כולה בעיצומה של אוירת אמונה כללית שהשתלטה על כל מרכיביה.

שלוש שנים חלפו מאז אותו מעמד מיוחד שבו נכנסה הפעילות הכלל-חב"דית לקירוב הגאולה לשיא חדש. היה זה בליל כ"ח בניסן. הרבי שב מתפילה ממושכת בקבר חותנו, הרבי הקודם, רבי יוסף יצחק מליובאוויטש, אותו נהג לפקוד כמה פעמים בשבוע. כנהוג בהזדמנויות רבות, עם סיומה של תפילת ערבית נשא הרבי שיחה לפני החסידים, ששודרה ישירות למאות מוקדים ברחבי העולם.

אולם הפעם נשא סיומה של השיחה אופי אחר ושונה, בלתי צפוי לחלוטין. הרבי דיבר על הציפיה והתכונה לבואה של הגאולה הקרובה, ואז הפתיע את העולם כולו בהכריזו ברורות: "אני את שלי עשיתי. מכאן ואילך, עֲשו אתם ככל אשר ביכולתכם, כדי להביא את המשיח בפועל ממש". הרבי אף הביע תקוותו כי יימצאו לפחות עשרה או שלושה שיהיו עקשנים ויטלו על עצמם ברצינות את המשימה, וימלאוה, לא כממלאים אחר הציווי, אלא בכנות אכפתית.

העולם החב"די סער וגעש. קריאתו הנדירה של הרבי עשתה לה כנפיים. השוק שבּוֹ התקבל תחילה בקרב החסידים המסר שבפי הרבי, תורגם תוך זמן קצר לשורת פעולות רחבות היקף, בקני מידה ארציים וכלל-עולמיים, שכותרתם האחת והיחידה היתה קריאה לעולם כולו: "היכונו לביאת המשיח".

ככל שהתחדד תוכן שיחותיו הבאות של הרבי בדבר בוא הגאולה, כן גברה המוּדעוּת בקרב החסידים כי זו אכן קרובה יותר מאי פעם. בהזדמנות מסוימת, השתמש הרבי אפילו בביטוי "תכף ומיד ממש, על השעון". רף הציפיות של עדת החסידים עלה לרמת שיא שכמותה לא היתה מעולם בעם היהודי, במשך אלפיים שנות גלות.

מיטב האנרגיה, המשאבים והכשרונות הוקדשו על ידי טובי הכוחות לשם הדבקת חלקים רחבים יותר בציבור היהודי בלהט האמונה במשיח. החסידים גמרו אומר בנפשם לגבּוֹר על הרתיעה הטבעית של ההמון הרציונלי מפני להט מיסטי משיחי, ולהעביר את לפיד האמונה שיָקד בנפשותם לכל אשר בשם ישראל יכונה.

ככל שגברה המודעות האישית לבואו של המשיח, כן הלכה והתבהרה בקרב רבים האמונה הטבעית כי מלך המשיח שאמור להתגלות ולהביא את הגאולה המיוחלת, אינו אלא הרבי עצמו. ספרות ההלכה אך הועילה למסקנה זו. ה'קריטריונים' לזהותו של המשיח, שנקבעו בדברי הרמב"ם, לא הותירו מקום לספקות. הם הלמו את אישיותו של הרבי. אט אט החלו גם פה ושם התארגנויות, מהן חשאיות ומהן גלויות יותר, לביסוס אמונה זו, שעד כה היתה נחלתם האישית של חסידים, בינם לבין עצמם.

אחד-עשר חודשים בדיוק לאחר שנשא הרבי את השיחה המיוחדת שבה הטיל את כובד המשקל על כתפי החסידים, לקה הרבי באירוע מוחי. היה זה ביום שני כ"ז באדר, בתום שעות ממושכות של שהיה על ציון חותנו, כשעמד כבר לעזוב את ה'אוהל'. מצבו הבריאותי אובחן שעה קלה לאחר מכן כ'סטרוק'.

מציאות חדשה השתלטה על חיי חב"ד. חצי שנה לא נראה הרבי כלל לפני החסידים, למעט פעם אחת, בת דקות ספורות, בחג השבועות. גם הופעותיו של הרבי שהחלו מאוחר יותר, היו במרפסת מיוחדת שנבנתה לשם כך, אשר ממנה צפה הרבי בקהל, לאחר התפילות.

אולם הגרוע מכל היה, כוח הדיבור שנעתק מפי הרבי. באין שיחות והוראות חדשות, נאלצו המוני החסידים לשנן לעצמם את שיחותיו האחרונות של הרבי, וכשהיתה מתעוררת שאלה אופרטיבית בעיקר, היא היתה מובאת לרבי באמצעות המזכירים. כל תשובותיו של הרבי התמצו בתגובות ראשו.

ככלות כמעט שנתיים מהאירוע המוחי, האמונה, כמו כלל הפעילות המשיחית, כלל לא כהתה, אם כי בחלל ריחפה משאלה שהיתה זהה לכל חסיד באשר הוא. הכל ציפו וקיוו לכיוון דרך ברור שינחה הרבי מפורשות. ציפיה זו לא סתרה את אמונתם האישית של החסידים, כי חרף מצבו הבריאותי הקשה והסבוך יחלים הרבי, ישוב להנהיג את עדתו ביד רמה, ויתגלה לעין העולם כולו כמלך המשיח.

5
ראשיד באז נלכד

לא הרחק ממסעדת המזון המהיר 'מקדונלד'ס' שהשתרעה על פני שני רחובות שלמים, בקצה השדרה השניה הממוקמת בחלק התחתון של מנהטן ('דאון-טאון'), הסתתר לו מוסך מכוניות ישן. בניגוד לשדרה החמישית, הסואנת בניו-יורק, הרי שנוף חלקו התחתון של הרובע היה הומוגני לחלוטין. בצלם של מבני ענק, גורדי שחקים, שכוסו באבק רב שנים שדמה לפיח סמיך, התרוצצו ובאו גויים שחומי עור, כושים מקומיים, שעסקו איש איש במלאכתו.

בצִדו השני של הכביש הרחב התנוססו שלטים צבעוניים של מבצעי מכירות בחנויות המזון, שהתפרסו על פני המדרכה זו לצד זו. כמיטב מסורת הקמעונאות האמריקנית, בלטה מכֹּל שלטי המבצעים הספרה תשע, ומרבית המחירים הקורצים נעו סביב ה - 99. ריח הבייגל'ס, כריכי המזון הקלילים, פרי המצאת נחתומי ניו-יורק, נדף למרחקים. ממדפי חנות הפירות והירקות בלטו בעסיסיותם תפוחי גראנד ענקיים שצבעם הירוק נצץ. משאיות ארוכות ששעטו בכביש נעצרו ליד החנויות, פרקו וטענו סחורה, ונעלמו במורד הכביש.

אל שורת המכוניות שעשתה את דרכה בכביש הצטרפה עתה גם מכונית מסוג קדילק אפורה. היא חלפה במהירות על פני החנויות וחיש נבלעה בחצר האחורית של מוסך המכוניות. איש מבעלי החנויות או עוברי האורח שחלפו במקום באותה שעה לא הבחין בזגוגית החלון שמשמאל מושב הנהג, שהיתה מנוקבת כולה בחורים גדולים. המהירות המופרזת שבה דהר הנהג לא איפשרה לאיש להבחין בכך.

השלט שהזדקר בחזית המוסך הקטן היה כבר חלוד, ולא נראה היה כי מישהו מתכוון להחליפו אי פעם. רק שם, בתוך החצר הפנימית של המוסך, הרחק מעין רואה, עצר הרכב מנסיעתו המהירה. מתוך הרכב יצא, מבוהל משהו, ראשיד באז, צעיר ממוצא לבנוני, שלפי מראהו נע גילו בסביבות שנות השלושים המוקדמות.

הוא יישר את בגדיו, והעביר ידו בנסותו לסרק קלות את שערו הפזור. בעוד הוא מסדיר את מלותיו, בטרם ייכנס פנימה לבעל המוסך, הקדימו חאלים מוק שיצא לקראתו וקידמו לשלום. ראשיד באז לא היה צריך להאריך בהסבר מה הביאו הנה בשעת לפנות ערב זו. חאלים, גבר קשוח בשנות העמידה, שהיגר לפני שנים רבות מירדן, ארץ מולדתו, לארה"ב, הסתפק רק בהעפת מבט כלפי הרכב, ומיד נתקל בזגוגית החלון.

ראשיד התעקש בכל זאת להסביר כי נקלע לתאונה, מבלי שהיה אשם בכך. הוא עשה זאת בערבית, אף על פי שהשפה האנגלית היתה שגורה בפיו. הסיבה שנהג כך היתה, ככל הנראה, פסיכולוגית. היא נועדה להזכיר לתודעתו העמוקה של רעהו

משכבר, כי אנשים אחים הם, בני שפה אחת ומוצא זהה.

חשד קל התגנב ללבו של חאלים. כלפי חברו, העמיד פנים של מי שאינו מתעניין יתר על המידה בנסיבות התאונה ומקרה הנזק של הרכב, אך במוחו ניקרו מספר שאלות. הכיצד זה נקלע הרכב לתאונה, ולא ניכרת בו כל צלקת או סריטה, זולת החלון המחורר? שאל את עצמו. ובכלל, איזה סוג של פגיעה נפגע הרכב שזגוגיתו השמאלית הקדמית, נפגעה דווקא בצורת חורים-חורים, במקום שתתנפץ או תיהרס לחלוטין?

לא היתה לו תשובה ברורה על שאלות אלו. הספקות הללו העסיקו את מוחו מספר שניות בלבד, מבלי שראשיד באז, בעל הרכב, יצליח להבחין בכך. דווקא משום החשד שחברו לא מספר לו את כל האמת, החליט חאלים להיראות כמי ש'קונה' בקלות את מעשיית התאונה. גם כאשר החליט להתקרב לרכב, כביכול, כדי לבדוק את מידת הזגוגית, הוא טרח לשוות לעצמו אותו מראה שלו, אדיש משהו.

עם התקרבותו לרכב בטווח של מרחק אפס, הפתה בו לפתע ההכרה המדויקת. החורים שניקבו את זגוגית החלון, לא היו אלא יריות כדור שנפלטו מקנה אקדח. כעת זה כבר היה ברור לו לחלוטין. בשניה זו, בבת אחת, שבה למודעותו הידיעה החדשותית שמושמעת בתדירות גבוהה בכלי התקשורת במשך כל שתי היממות האחרונות, על היריות לעבר תלמידי הישיבה היהודיים בגשר ברוקלין. לנגד עיניו של חאלים קשה-היום, כמו צפו ועלו שלושים מיליון הדולר שעליהם הכריז ראש עיריית ניו-יורק למי שיסגיר לידיו את היורה החי.

הוא לא איבד אף רגע. בסיימו כביכול למדוד את מידת חלון הזכוכית פלט, כביכול לעצמו, באופן שיהיה נשמע היטב גם לראשיד באז, "אהה, חלון B, גודל סטנדרטי". בפנותו לחברו, הוא ביקש ממנו, בתנועה אדישה לחלוטין, "המתן כאן שתי דקות. אני כבר מביא לך חלון חדש", ותוך כדי שהמשיך לצעוד לעבר חדר העבודה הפנימי, המשיך למלמל "ויש לך גם מזל. היום זה לא עולה הרבה. רק שבעים וחמישה דולר. יצאת בזול"...

עם כניסתו למוסך, בהותירו אחריו את ראשיד באז ממתין בשלוות נפש, פנה היישר אל הטלפון, הרים מיד את השפופרת, וחייג במהירות את הספרות למוקד המשטרה העירוני.

"משטרת דאון-טאון מנהטן, אחר-צהריים טובים", בקע קולו המצלצל של היומנאי.

"שמע", קרא חאלים לתוך האפרכסת, בקול לוחש, ניתר מהתרגשות. "מדבר חאלים מוק, בעל מוסך בשדרה השניה, בין הרחוב ה - 18 ל - 19, ליד מקדונלד'ס. בחצר המוסך שלי נמצא כעת האיש שִׂרה בבחוּרי הישיבה שלשום. הוא בא לתקן את זגוגית הרכב שלו. בואו מהר ותפסו אותו!" ביקש, כמעט התחנן.

"רק רגע, אדוני", התעקש היומנאי המשועמם שסוף סוף, לאחר שעות של דיווחי תאונות ושוד משעממות ושגרתיות, לטעמו, נקרתה לו קריאה טלפונית מרתקת. "מניין לך שזה האיש?"

"מיסטר פוליס", קרא חאלים בקול חנוק. "אם אתה רוצה שהאיש יחשוד במשהו ויברח, תמשיך להקשות עלי בשאלות.

אני אומר לך שזגוגית הרכב שלו מנוקבת מכדורים והוא בא להחליפה כמה שיותר מהר. אנא, שלח ניידות לכאן".

כעת היה המסר כבר נהיר לחלוטין גם באוזני היומנאי. עוד בטרם הספיק להוריד את האפרכסת ולהזעיק במכשירי הקשר ניידות, הוא הספיק לשמוע את עצתו החכמה של חאלים, שקרא לתוך האפרסת בטון של לחישה, לבל יישמע קולו במגרש החניה הפנימי, שבו עמד והמתין ראשיד באז: "הלו, הלו, ושלא יפעילו צופר סירנות, כי הוא עלול להבין ולברוח".

חאלים מיהר להניח את האפרכסת. 'רק שלא יטעו בכתובת', מילמל לעצמו חרש, תוך הבעת תקוה פנימית כי היומנאי רשם את המלים שיצאו מפיו. הוא יצא לחדר הקדמי של המוסך, נטל זגוגית בגודל זהה לחלון הרכב, והחל לסתת את קצותיה, בעיקר כדי שהקול יישמע בחוץ, במגרש החניה, וכדי שבמקרה שראשיד יבקש להיכנס פנימה, יראה אותו שרוי במלאכתו.

הדקות שחלפו דמו בעיניו של חאלים לנצח. במוחו התרוצצו מחשבות לא סדורות, ולבו החסיר פעימה. בתוך תוכו הרשה לעצמו לגחך על תבונת לבו המוטלת בספק של חברו ראשיד. 'אידיוט', חשב לעצמו בציניות, 'אם אתה רוצה לירות, למה לא פתחת את החלון וירית?'. הוא נזכר גם בגרסה שהושמעה רבות ביום האירוע, כביכול מפי עד ראיה, לפיה נשמעה מפי היורה קריאת "איטבח אל יאהוד".

משמעות הקריאה היתה נהירה היטב לחאלים, אך כעת, משנגלה לעיניו הרכב, הוא שלל מכל וכל את הגרסה המופרכת על פניה. 'וכי כיצד זה יכלו בכלל לשמוע את קולו של היורה,

בשעה שחלון מכוניתו היה מוגף לחלוטין?' שאל את עצמו, ופסק: 'אין זה אלא דמיונו הפורה של אחד היהודים שם, אולי ישראלי, שמכיר את הקריאות הללו מפיגועים בארץ'.

לא. בלבו לא היה לו כעת צל של ספק כי ראשיד באז הוא היורה. במחשבה שניה, אמר לרגע לעצמו, שמא אין זה אלא רכבו של היורה, ואילו ראשיד אינו אלא שליחו. אך הוא שב ופסל מחשבה זו, שכן מי יהיה הפתי שיסכים לשליחות מסוכנת זו, לצאת לרחובה של עיר ברכב שנושא אות קין שאינו מותיר מקום לספקות.

ראשיד באז התהלך אנֶה ואנה, במתינות מעושה, בחצר המוסך. הוא לא חשש כלל מפני חברו הטוב חאלים, שגם אם היה מבחין בדבר-מה חשוד, לבטח לא היה עושה מאומה, מה גם שמראה פניו האדישות כתמיד, לא הסגיר כל מחשבה בלתי שגרתית. קולות סיתות הזכוכית שנשמעו מתוך מבנה המוסך אך חיזקו בלבו תחושה זו.

הוא חש עצמו כאסיר שבעוד מעט קט עומד להתבשר על יציאתו לחירות. הנה, סוף סוף, אמר לעצמו, יסתיימו יומיים של סיוטים בצל נסיעה ומחבוא עם הרכב. הצעד הבא שאותו התכוון לעשות היה החלפת צבע הרכב והמרת מספר הרישוי שלו. או אז, קיווה, יהיה כבר לגמרי נטול דאגות.

דהירה פתאומית של שלוש ניידות משטרה שפלשו לתוך מבנה המוסך קרעה את חוט מחשבותיו. עווית הלם השתלטה על פניו. התפתחות המאורעות התנהלה במהירות הבזק, כך שבעודו נותר על מקום עומדו, כבר הקיפוהו שלושה שוטרים

גברתנים, שזינקו מהניידת המשטרתית הכחולה, בעודם משאירים את דלתותיה פתוחות לרווחה. הקולות שבקעו ממכשיר האלחוט שברכב דיברו בעד עצמם. קול עבה בהול שדמה לקולו של מפקד, נשמע מכריז פעם ופעמיים: "נא לעדכן אותי בשניה שתיווצר כל התפתחות. בפקודה!".

ללא הקדמות מיותרות, דרשו השוטרים מהערבי להתלוות אליהם לניידת. יתר השוטרים סרו לרכבו של היורה, ושניים מהם נכנסו פנימה לבית המוסך. עקב בצד אגודל הובל אחר כבוד ראשיד באז אל תוך ניידת המשטרה, שבה הונחו אזיקים על ידיו ועל רגליו. בשלב זה, איש מהשוטרים לא ניהל עמו כל שיחה או דיאלוג.

כשהתישב הנהג בכסאו, נטל את מכשיר הקשר בידיו. "אחת-עשרה ממאה ושמונה", הכריז ומבלי לצפות לתגובה, המשיך: "החשוד נלכד והוא בניידת. אני חוזר שוב: החשוד נלכד והוא בניידת". החיפוש המהיר שביצעו השוטרים לא העלה דבר, זולת הצלקת החיה של זגוגית החלון המנוקבת מכדורים, שבלטה לעין כל. מתוך המוסך, נראה יוצא חאלים מוק, בלוויית השוטרים שפקדו עליו לנעול את המוסך, ולהצטרף אליהם בניידת השניה.

ניכר היה בפניו של חאלים כי מתחת לשפמו העבות הוא מסנן מבין שיניו קללות עסיסיות בערבית. כל הנסיעה הטרחנית הזו וחקירת השתי וערב שלבטח תבוא בעקבותיה, לא התאימו לו. הוא חשב שאנשי המשטרה יסתפקו במספר שאלות קצרות ויניחוהו לנפשו, לנוכח הציד השמן שנפל כפרי בשל לידיהם.

בעלותו על הרכב המשטרתי, הצליח חאלים לקלוט בזווית

עיניו את ראשיד היושב בניידת הפתוחה כשאזיקים לידיו ולרגליו. הוא מיהר להינחם על הכעס שמילא לרגע את לבו, בהיזכרו שוב בכסף הגדול שבעוד זמן קצר, כך קיווה, יקבל לידיו. 'זה העיקר', אמר לעצמו בטון מרוצה.

ברחובות מנהטן נראתה לפתע 'תהלוכה' מוזרה. בראשה נסעו במהירות שתי ניידות משטרה, מאחוריהן מכונית קדילק נהוגה בידי שוטר עב כרס, שזגוגית החלון השמאלי שלה מנוקבת בחורים, ומאחור ניידת משטרה נוספת. איש מבין העוברים והשבים ששם לב לשיירה לא הצליח להבין את פשרה, כמו גם לדעת את מטרת יעדה.

כעבור נסיעה בת עשר דקות, נעצרו ניידות המשטרה בחניון התת-קרקעי של בית המעצר המשטרתי, שליד מפלג הפשעים, בדאון-טאון של מנהטן.

* * *

כתב האישום הפלילי נגד ראשיד באז הוגש לבית המשפט מוקדם מכפי שציפו חוקרי המשטרה. כבר בחקירתו השניה נשבר המחבל הלבנוני והודה כי תקף את הרכב שבו נסעו תלמידי הישיבה. את הרקע למעשהו הנפשע נימק בכך שלא יכול היה לסבול מספר רב כזה של יהודים לנגד עיניו, וכי סערת רגשותיו, בעקבות הטבח במערת המכפלה, גרמה לו ללחוץ על ההדק.

החוקרים נטו להאמין לשחזור שביצע ראשיד באז, לפיו,

בהחלטה פזיזה שגמלה בלבו תוך רגע, שלף את האקדח וירה את צרור היריות לעבר הוואן שבתוכו הצעירים היהודיים. בשלב ראשון, איש מהחוקרים או מאנשי המודיעין שעקבו אחר החקירה ותוצאותיה, לא העלה בדעתו כי היה זה פרי תכנון דקדקני, וכי מטרת היריות היתה מלכתחילה אחרת לחלוטין.

ראשיד באז מצדו, באמצעות סנגורו, טרח להבהיר כבר בתחילה כי הוא מצטער על המעשה הפזיז שעשה, והביע חרטה וצער על המוות שגרם להלברשטאם כמו גם על פציעתו האנושה של ששונקין. מבחינתו, היתה זו הוכחה נוספת כי אכן לא היתה כאן אלא רוח שטות זדונית שפיעמה בקרבו לרגעים אחדים וטרפה את חושיו.

התפנית בתיאוריה זו חלה רק באחד הדיונים הראשונים של המשפט. לכאורה, היה זה דיון ביורוקרטי שגרתי, שבו התבקש הנאשם המודה לקום בפני חבר השופטים והמושבעים ולשחזר את שרשרת המאורעות מרגע היריות בגשר, עד ללכידתו במוסך המכוניות. בלא שיחוש כי סודו הגדול עומד להתגלות, ניצב ראשיד באז על רגליו, ובארשת פנים קפואה גולל את גרסתו. גם העובדה שבאולם בית המשפט נכחו הוריו של ארי הלברשטאם, שנרצח על ידו, לא ריגשה אותו יתר על המידה.

לא היתה זו אלא מיומנותו של עורך-הדין של התביעה, מטעם מדינת ניו-יורק, שהביאה אותו לא להסתפק במונולוג יבש פרי תכנונו של הנאשם, אלא להקשות עליו בסדרת שאלות נגדיות, שאילצו אותו, בעל-כורחו, לחרוג מהטקסט שהכין לעצמו בעל-פה בשבתו בתא המעצר. גם בעיניו של עו"ד התביעה עצמו, הדבר נבע אך ורק מגישה מקצועית, שחווה ולמד במשך שנות

חזית בית המשפט בפתיחת משפטו של המחבל

נסיונו העשיר בפרקליטות. הוא עצמו לא היה מודע לנתון המדהים ששאלותיו המנחות והמציקות יובילו את הנאשם לגילויו.

בשלב מסוים, כעבור רבע שעה של הפרעת המונולוג האישי מפי הנאשם, שהפך לתשובה על שאלות התביעה, ניכרה התרגשות על פניו של ראשיד באז. תחילה הוא החל לגמגם ולהאריך בתשובותיו ללא כל תועלת. דקות אחדות לאחר מכן, בתשובה על שאלה נוספת של הקטגור, ביקש הנאשם ללגום מעט מים. משמבוקשו ניתן לו על ידי אחד מסדרני הבית, לא הוטב לו. אדרבה. חוורון קל עלה על פניו.

עינו החדה של איש הפרקליטות הניו-יורקית, שישב על כס מייצג התביעה, הבחינה כי הנאשם מבקש למנוע מעצמו, בכל דרך אפשרית, וידוי של דבר-מה גורלי. הוא לא יכול היה לנחש מהו בדיוק. זיק נדלק גם בעיניו של אב בית הדין, האמון על מהלך המשפט. הוא קלט מיד כי יש דברים בגו, וכי אסור לתת לנאשם לחמוק ממתן העדות המלאה והמספקת, תהיה אשר תהיה, לטובתו או לרעתו.

כמי שרואה עצמו אחראי בלעדית להוצאת הצדק לאור עולם, במקרה זה, התיצב השופט לימין התביעה, כששניהם יחדיו, השופט ועורך-הדין מטעם התביעה, הופכים את חייו של הנאשם לקשים וסבוכים. התחמקויותיו של ראשיד באז, שהלכו והפכו לשקופות ונראות לעין כל, לא הועילו לו. הדיון התארך והוא התבקש לשוב ולפרט את מניעיו, כמו גם את סדר יומו המדויק, מאז בוקר היריות, עד שמצא עצמו אורב לרכב בפתח גשר ברוקלין. חושיו המחודדים של עורך הדין ניבאו לו כי בפירוט

דקדקני יותר של מועד עלום זה, ניתן יהיה לפענח את הקוד הנסתר שהיה עד עתה בלתי מפוצח.

ככל שנקפו השעות, כן הלכה והתבהרה התמונה, שצימררה את הנציגות הנכבדה של חסידי חב"ד שישבה כל העת באולם בית המשפט. לא. לא היתה זו החלטה רגעית שנבעה מהתקף זעם, בו ברגע שעלה לַגשר רכבם של התלמידים. מדובר היה בפרי תכנון קפדני וסדור שנועד לפגוע, כלל לא בבחורים, או בקבוצה אחרת של יהודים. ראשיד באז התכוון לשלוח יד - - - בנפשו של הרבי מליובאוויטש. היתה זו מטרה מסומנת, שברגע האחרון חמקה ממנו.

לראשונה, הסתבר, נראה רכבו של המחבל ליד בית-החולים שבּוֹ בוצע הניתוח בעין הרבי. כשהבחין כי האמבולנס מוקף בניידות משטרה וברכבים של חסידים נוספים, החליט ראשיד באז לשנות את מקום המארב. הוא נסע לגשר ברוקלין הצר וארב ליד הכניסה. הוא לא ידע כי האמבולנס שבּוֹ נסע הרבי חמק מהמסלול הטבעי, ובמקום לשוב לקראון-הייטס דרך גשר ברוקלין, בחר הנהג בתנועה סיבובית חדה ומהירה, לעבר 'באטרי-טונל' (המנהרה).

כשעלה הוואן עמוס תלמידי הישיבה לגשר זיהה אותו המחבל המתוסכל, והבין אל נכון כי לא יצליח לפגוע ברבי. הוא גמר אומר בנפשו לכלות את זעמו בקבוצת תלמידי הישיבה. מרגע שנשמעו הדברים מפיו, תחילה כפסיפס של קטעי תשובות על שאלות, ואחר כך כהודאה מפורשת, שנרשמה בפרוטוקול המשפט, הפכו הדברים לרשמיים וברורים, מעל לכל צל של ספק.

מפיו של ראשיד באז לא ניתן היה להבין מדוע סימן לעצמו את הרבי כמטרה. משום מה, איש ממערכת המשפט, לא נציגי התביעה ואף לא השופטים, לא הציגו לפניו את שאלת התם המתבקשת. הוא אף לא נשאל, ולו ברמז, האם התכנית לרצוח את הרבי מליובאוויטש היתה יזמתו האישית, או שמא היה הוא שליח של ארגון או קבוצה, שהוא נבחר לעושה דברה. בית המשפט הסתפק אפוא רק בהודאה זו, שנרשמה מבחינת הסדר הכרונולוגי של המאורעות. מכאן ואילך, נסב המשפט על העברה שביצע הנאשם בפועל: ירי לעבר תלמידי הישיבה, שלנוכח מותו של הלברשטאם, דורג לטענת התביעה באשמת רצח מדרגה ראשונה.

גם תביעתה התקדימית של הגברת הלברשטאם, בהמשך דיוני המשפט, שדרשה במפגיע להטיל על הרוצח עונש מוות, נסתמכה פורמלית על הנימוק שהיה זה רצח על רקע אנטישמי ולאומני, ולא רצח פלילי שבעטיו אין נענשים אלא בריצוי העוון בישיבה ממושכת מאחורי סורג ובריח. בטיעונה הרשמי לא כללה האם השכולה את הודאתו של הרוצח על כוונתו האיומה. היא לא השתמשה בכך בכדי להבהיר את חומרת המעשה הנפשע, אולי גם משום שמבחינה חוקית יבשה אין בין דם לדם, שכן הפרפרזה הידועה "רצח הוא רצח", חלה גם לגריעותא הקובעת, במקרה זה, שכוונה זו אין בה כדי להחמיר את עוונו של הפושע.

* * *

בקהילה החב"דית עברה הידיעה על כוונתו הברורה של הרוצח כשמועה מפה לאוזן. ככל הנראה, מפאת החלחלה שבעצם חומרתה היא נשמרה כסוד, שחסידים יודעי דבר, צעירים כמבוגרים, העדיפו לדבר עליה בלחש. היה זה אולי גם מפני שזו להם הפעם הראשונה שבה משוחחים הם, בינם לבין עצמם, על קונסטלציה אפשרית שהרבי אינו בין החיים עלי אדמות.

עד ג' בתמוז, שעה שלמגינת לב כל נשמתו של הרבי עלתה בסערה השמימה, אפשרות פוטנציאלית כזו לא נלקחה כלל בחשבון על ידי מי מהחסידים. גם בדיונים הפנימיים ביותר שקיימו החסידים, ולא רק באירועים הפומביים או הפרסומים הראוותניים, איש לא העלה את האפשרות הזו, גם שעה שמצבו הבריאותי-פיזי של הרבי כלל לא ניבא טובות. מצוידים בסיסמה שהפכה למוטיב מרכזי בחיי היום-יום, האמינו החסידים כי הרבי נידון לחיים נצחיים, כדברי מלות השיר, "יחי אדוננו מורנו ורבנו, מלך המשיח, לעולם ועד".

רבי יואל כהן, "החוזר", אף הגדיל לומר ולהעיד, באוזני כל מי שרק מוכן היה לשמוע, את המשפט המפולפל הבא: "יש אומרים שאנו בטוחים שהרבי יבריא ויתגלה כמלך המשיח, כשם שאנו בטוחים שהשמש תזרח מחר בבוקר, לאחר שהיא שוקעת בערב". "האמת היא", הטעים תוך סיבוב אגודל, "שהבטחון שלנו בכך גדול יותר ממידת הבטחון בכך שהשמש תזרח מחר. שכן, לפי תכנית סדר הדורות, מוכרח להיות שהרבי, מנהיג הדור, הוא הוא מלך המשיח שיתגלה לנו בחסד וברחמים".

מישהו מבין עשרות הצעירים הבודדים שנמנו עם שיירת

הרבי, באותו בוקר, לניתוח הקטרקט בעין, אף נזכר בעובדה שמאוחר יותר רבות דובּר בה, ולא ניתן היה להסיח את הדעת ממנה. זו חברה לדברי הרוצח עצמו, ונסכה עליהם אור חדש, מהימן יותר.

"בשעה שכּל הבחורים היו מכונסים בקומה שבּהּ התקיים הניתוח של הרבי, והיו שקועים באמירת תהלים, לשם הצלחת הניתוח, חלף במקום איש צעיר בעל חזות ערבית. הוא פנה לאחד הצעירים במקום, שאל אותו משהו בשפה העברית, והמשיך ללכת מבלי לקבל תשובה", סיפרה העדות. הצעיר שאליו הפנה הערבי, ראשיד באז, את שאלתו העלומה לא היה אלא... נחומי ששונקין.

אולם לא היה זה המפגש היחיד של המחבל הלבנוני עם פמליית הרבי והנלווים עליה. הוא עצמו נראה מתרוצץ בחדר המבוא שלפני החדר הגדול שבּוֹ נערך הניתוח בעינו של הרבי. גם שם הוא נראה מחליף משפטים קצרים עם מישהי מהצוות הרפואי של חדר הניתוח. היו אלו, כאמור, עדויות סתומות ובלתי מפוענחות. ההשערה הרווחת התמקדה בכך שראשיד באז ביקש לוודא לעצמו את מועד צאתו המדויק של הרבי מבית-החולים.

אלו מבּין החסידים שהרהיבו עוז להעמיק במחשבה על פשרה השמימי של השתלשלות המאורעות, שהובילה את היורה לבכּר לו כתובת אחרת על פני זו המקורית שביקש לפגוע בה, נסערים היו שבעתיים. הם השתמשו לשם כך במונח הלקוח מפרשת מותם של בני אהרן הכהן. שם, נאמר בתורה, אמר הקדוש-ברוך-הוא לאהרן הכהן: "בקרובַי אֶקדש".

אף כאן, שבה והכתה ההכרה במוחם של המעמיקים, היתה זו התגלמות של אותן מלים. יד שמימית הסיטה את כדורי המוות הקטלניים שמלכתחילה נועדו לחדור, חלילה, לגופו הקדוש והטהור של הרבי, ובמקום זאת הם נטלו את נפשו הצעירה לימים של מי שזכה לגדול במחיצת הרבי, והיה כמין בנו הרוחני, ארי הלברשטאם. המלים "בקרובי אקָדש", על כל מה שהן מסמלות, הפכו לכותרתו של האירוע הטרגי שבעטיו נקטף, בדמי ימיו, ארי הלברשטאם הי"ד.

6
נאבק על חיין

"נחומי ששונקין נאבק על חייו" - זעקו כותרות העתונים. כתבות ענק שהתפרשו על פני העמודים המרכזיים של העתונים עסקו בתיאור מפורט ונוגע ללב של מצב המת הקליני מפיגוע הירי בגשר ברוקלין.

התזוזה היחידה שנרשמה במצבו היתה העובדה כי הוא ניפץ את צפי הרופאים, שהאמינו בתוך תוכם כי לא יותר משבועיים ימים נותרו לו להישאר בחיים. הם היו משוכנעים כי בתוך זמן קצר זה יהיה גורלו זהה לגורלו המר של חברו הטוב, ארי הלברשטאם. כדור האש שחדר, דרך הצד האחורי של הגולגולת, היישר לתוך גזע המוח, היה קטלני במיוחד. הוא פגע בחלקים השומרים על שיווי המשקל, כמו במערכות נוספות, כלליות וחיוניות לתפקוד הגוף.

כעת, משחלפו כבר יותר משלושה שבועות מאז הפיגוע, ונחומי נותר בין החיים, אף הם היו מופתעים, אך לא הרבה מעבר לכך. למרות ממדי ההפתעה שבּה, לא תרמה העובדה הזו לשינוי הדיאגנוזה הרפואית או אחת מהשלכותיה, שנותרו בעינן.

במרוצת שלושת השבועות שחלפו מפיגוע הירי, הספיקו להתרחש כמה מאורעות משמעותיים ביותר בחיי חסידי חב"ד, אך אלו כלל לא הגיעו לאוזניו של נחומי, שבמצבו לא ניכרה כל תזוזה, לטוב ולרע. נחומי כלל לא היה מודע לעובדה שרעו הטוב, ארי הלברשטאם, הצעיר שדחק בו באותו בוקר אומלל שיפנה לו מעט מקום ויאות לצרפו גם לנסיעה, בחזור ממנהטן לישיבה, כבר אינו בין החיים.

נחומי גם לא ידע כי הרבי שוב אינו עוד ב"770" כבימים מקדם, שכן בדיוק ביום שבּוֹ אירע לפני שנתיים ה'סטרוק' הראשון - בבוקר כ"ז באדר תשנ"ד - שוב נתקף הרבי באירוע מוחי נוסף, קשה וחמור יותר לאין ערוך מקודמו, והוא הועבר למחלקת טיפול נמרץ נשימתי בבית-החולים המרכזי "בית ישראל" במנהטן.

גם עובדה מצערת זו לא היתה מנת חלקו של נחומי. חבריו הצעירים שהמשיכו לפקוד את מיטתו מדי יום ביומו, לא היו זקוקים לעשות כברת דרך ארוכה. בית-החולים שבּוֹ שהה, היה במרחק של מספר רחובות מהמרכז הרפואי שבּוֹ אושפז הרבי.

מפיהם של הצעירים הללו, שנתבקשו ללא הרף מצד אמו לשתף אותו בחוויותיהם באותו יום, נבצר מלהשמיע לנחומי את אשר אירע לרבי. הם התבקשו לדלג על כך ולא להזכיר זאת ב'שיחותיהם' עם נחומי. מילוי בקשה זו היה קשה לבחורים הצעירים שבעתיים מעצם השיחה שהיו אמורים לנהל עמו, שכבר חדלה מלהיראות להם מוזרה. הם עצמם הפכו לפסיכולוגים לעת מצוא, ובשיחתם הטיבו לתאר, כל אחד

בשפתו, כיצד הדבר יועיל להחלמתו של נחומי. אך כיצד ניתן היה לצפות מהם שלא ידברו על מה שהפך למרכז ההוויה היומיומית שלהם?

בימים הטרופים הללו, מעתיק מרכז העצבים של ליובאוויטש את מקום משכנו אל המרכז הרפואי "בית ישראל" במנהטן. לבנין בית-החולים כמו למבנה הסמוך לו, המשמש תדיר כבית-ספר עממי שהתפנה לטובת המוני החסידים הפוקדים את בית-החולים, עוברים לפי שעה מאות תלמידי הישיבה הצעירים ותלמודם בידם, לקיים מה שנאמר "הרב שגָלה, מגלין ישיבתו עמו".

לכאן עוברות ההתוועדויות המרכזיות, פה מתכנסים מדי שבת מאות חסידים, זקנים וצעירים, לעשות את תפילות השבת וסעודותיה קרוב לרבי. הפארק הענק השוכן למרגלות בית-החולים שבּוֹ שוהה הרבי, הופך למוקד האירועים הציבוריים של תנועת חב"ד.

פרחי החסידות, ישראלים צעירים הנושקים לגיל העשרים, שבתום שש שנות לימוד בישיבה נשלחים לשנת לימודים מסכמת במחיצת הרבי בניו-יורק, שוברים בעצם ימים אלו טאבו של ממש. אם עד כה אחד ממאפייניה הבולטים של השנה הנבחרת, הקרויה בעגה החסידית, "הקבוצה", היה האיסור הבלתי כתוב שאותו הנהיגו על עצמם התלמידים לבל יֵצאו מגבולותיה של השכונה החב"דית בברוקלין אלא לזיכוי חד-שבועי של יהודים במצוות הנחת תפילין, עתה הפכו הללו, תוך ימים אחדים, לבקיאים ברובע מנהטן, שדרותיו המרכזיות, והדרכים המובילות אליהן.

המרכז הרפואי "בית-ישראל" במנהטן

במונחים חב"דיים, נחשבת תקופה זו למעין ליקוט ואיסוף מיוחד של 'ניצוצות' קדושים שנפלו ונטמעו בתוך מנהטן החשוכה של חצי כדור העולם התחתון. או: "כיבוש מיוחד של מנהטן הגלותית, ברגעים האחרונים שלפני התגלות אור הגאולה".

* * *

"בכנות, מה היא המשאלה הקרובה יותר ללבך? שבנך יקירך, נחומי, יחלים ויבריא, או שהרבי מליובאוויטש יהיה בריא?". כזו היא השאלה שמפנה עתונאי ישראלי לגברת שרה ששונקין, אמו של נחומי, שבעטיין של ההתפתחויות הקשות הפכה בעל-כורחה לכוכבת תקשורת. הכתבים השונים, יהודים ושאינם יהודים כאחד, שבאים להתרשם מקרוב אחר מצבו של נחומי, אינם יכולים שלא להסתיר את התפעלותם הבלתי מסויגת מהדמות הייחודית שמגלמת באישיותה הנדירה אם יהודיה זו.

שרה ששונקין יודעת היטב את התשובה והיא שלמה עמה לחלוטין, אך היא בוררת את מלותיה, בטרם ייקלטו במכשיר הרשמקול הזעיר שנושא עמו הכתב. היא מאוד רוצה להישמע כנה, אך גם משכנעת ובלתי הוזה. היא מכחכחת בגרונה, ומשיבה בהטעמה אופיינית: "אני רוצה ומתפללת שהרבי יהיה בריא. ואם הרבי יהיה בריא, האמן לי, גם נחומי יבריא".

הכתבה המתפרסמת במוסף השבת של עתון הערב הנפוץ

בישראל, מעוררת גלי הדים בארץ ומחוצה לה. המשוואה העולה משורותיה בין מצבו הבריאותי של הרבי לבין מצבו הפיזי של נחומי ששונקין, מביאה עמה תחושות מעורבות לקוראים. בעוד שחלקם נמנה עם עדת החסידים הממשיכה לדבוק באמונתה הלוהטת, חסרת הפשרות, כי הרבי יפתיע את העולם כולו, יבריא וינהיג את עם ישראל, הרי שהציבור הרחב מניד ראשו בעצב, ומסתפק ברגש הזדהות והבעת חמלה על האם, שאחר כל מה שחוותה לא הכריע אותה הייאוש.

עוז נחישותה של ששונקין האם הופך מטבע הדברים לשיחת היום בין תלמידי הישיבה הצעירים, העושים את מרבית שעות היממה בבית-החולים ובמבנים הסמוכים לו. בהפסקות הקצרות שהם מרשים לעצמם בין אמירת תהלים בצוותא ללימוד שיחות ומאמרי חסידות של הרבי, כחלק ממכסות הלימוד שנטלו על עצמם כסגולה לזירוז רפואתו השלמה, הם מוצאים עצמם בדיון גלוי-לב על אמונתה הטהורה ומה שהיא מסמלת.

גם המשפיעים, ראשי העדה, נדרשים לסוגיה, והם מגייסים את מיטב כושר שכנועם והידע הרב שצברו בתורת הרבי, לשם חיזוקה וביצורה של האמונה, שכמו גמרה אומר לערוך הפרדה מוחלטת ואבסולוטית בין מצבו הגופני של הרבי המצוי במצב קריטי, לבין אישיותו האלוקית, שאין אחריה כל הרהור.

הרב יואל כהן הוא הדמות המוסמכת ביותר בעולם החב"ד, ששמור לה התואר "ה'חוזר' הראשי", על שם היותו האיש שבמשך כל שנות נשיאות הרבי חזר על שיחותיו ומפיו נרשמו והודפסו לזכרון עולם. בהתוועדויות הרבות שמקיים הרב כהן בסביבות בית-הרפואה, הוא שב ומשנן באוזני בני דור העתיד

של החסידות, לצד אבותיהם וזקניהם: "כל התפילות והתחנונים שאנו מבקשים בימים אלו, אינם במטרה לפעול את הענין עצמו; ברור לנו, ואין בכך כל צל של ספק, שהרבי יבריא ויתגלה מיד. אנו רק מבקשים ומתפללים שיהיה זה רגע אחד קודם".

* * *

יום י"א בניסן, יום הולדתו של הרבי מליובאוויטש, נחגג על ידי חסידי חב"ד בעולם כולו, תוך ציון העובדה הבולטת והכואבת כי ביום הולדתו ה - 93, אין הרבי מצוי בהיכל קודשו, כי אם אי שם בגלות, במרומי הקומה השביעית של בית-חולים זר, מוקף רופאים ואנשי צוות.

דווקא מתוך עננת החשכה שבה מצויה עדת החסידים, בוקעת שוב, והפעם במלוא עוזה, סערת האמונה הלוהטת. משום מה, ככל שההגדרה הרפואית המדויקת על מצבו של הרבי מחמירה והופכת לקודרת יותר, כן מתעצמים גלי האמונה שבהם עוטפים עצמם החסידים, צעירים כמבוגרים. בשעות ההפסקות, מוצאים עצמם תלמידי הישיבה, לא אחת, בוויכוחים סוערים הדנים בדבר סדר העדיפויות בכל הקשור לפעולות השונות לזירוז החלמתו של הרבי.

כזהו, למשל, ויכוח הנערך בשעת לילה מאוחרת, בין שני בחורים הישובים באחת מפינות אודיטוריום בית-החולים. הם מדידים שינה מעיניהם, וכעת הם עושים הפוגה קצרה בין פרק תהלים לשיחה מתורת הרבי בנושאי הגאולה העתידה לבוא.

"איי", נאנח האחד. "המצב מאוד לא טוב".

"מה אתך?" נוזף בו חברו. "אין לך בטחון?"

"ודאי שיש", עונה הראשון בקול פגוע. "כולנו בבטחון, אך במצב כזה אי אפשר שלא לכאוב!".

"אין הכי נמי", משיב הראשון בנחישות, כשהוא משתמש בלשון תלמודית. "כואב מאוד, אבל כולנו חייבים להאמין בנבואתו הקדושה של הרבי שהנה-הנה משיח בא, וכי השעות והימים האלה, אינם אלא הרגעים האחרונים של הגלות. מסיבה זו, אסור להתעצב אפילו לרגע. אדרבה, חייבים להתגבר ואפילו להיות בשמחה. אני בטוח שזה מה שהרבי רוצה מאתנו כעת", הוא מוסיף בבטחון ידעני, שמקנה לדבריו משקל מיוחד.

"אתה צודק. גם אני בטוח שהרבי יבריא ויתגלה ויגאל את כולנו, אבל לדעתי, מי ששמח ברגעים כאלה, בוחר בדרך הקלה. זה מקל עליו לשאת את המצב..."

"מה פתאום? מי יכול לשמוח כעת בקלות?! הרי אין איש שלא כואב עכשיו. אבל עם זאת, כל אחד גם עובד על עצמו להגיע לידי כך שיוכל להיות בשמחה - כי זהו רצונו הקדוש של הרבי - שנהיה בשמחה!"

הוויכוח, שיכול היה להימשך שעות ארוכות, לא מניב מסקנה מגובשת על דעת שני הצעירים. הם שבים לעיסוקם, זה ללימוד השיחה וזה לאמירת התהלים. חרף חילוקי הדעות שהתגלעו

בין שניהם בוויכוח, מאוחדים שניהם בדעה העקרונית, הבסיסית, אשר לה שותפים כל חבריהם: הרבי יבריא בקרוב, יתגלה ויגאל את העם היהודי לעד. המעט שנותר, הופך אפוא לזניח - האם יש להצר בגלוי על כך שרגעי הגלות האחרונים כה קשים ומרים המה, או שמא יש להגיב בשמחה, מתוך ידיעה ודאית על העתיד העומד להתרחש בכל רגע...

* * *

טיפות טיפות של גשם מטפטפות, אור ירח של כמעט-אמצע-החודש מאיר את הפארק שנחשך כליל, ועיני אלפי החסידים שהתכנסו כאן, למרגלות בית-החולים, לציון יום הולדתו של הרבי - המנוצל מדי שנה כמנוף להגברת שלל הפעולות במצוותו - נישאות מעלה. הם שרויים בשירה נשמתית של ניגוני הדבקות, אלו הקרויים 'ניגוני הרבי', אותם לימד הרבי בשנים עברו.

מחלון הקומה השביעית בוקע אור עמום משהו, ובמוחו של חסיד חולפת מחשבה ישנה. ב'חדר' נוהגים היו לספר שבשעת עקדת יצחק ירד גשם כי המלאכים לא יכלו להתאפק, ובכו מצערו של יצחק. אולי גם כעת מצטרפים השמים לבכי החסידים, שעמידה שפופה זו בעיניים נישאות מעלה מהווה את תחינתם האילמת שאור בוהק יפציע מן החלונות, והרבי יופיע ויתגלה לעין כל, בהדר יופיו ותפארתו.

מלות שירי השמחה שמשתרבבים בין ניגוני הדבקות מושרות בהתעוררות חדוה מיוחדת. זו באה כתוצאה מהמרירות הכנה

עצרת בפארק

שקדמה לה, בניגוני הדבקות והגעגועים. ולעת כזאת, הרגליים רוקדות, אצבע צרדה מתופפת, הפה שר ומנגן, והלב רוגש ומייחל לרגעים שמחים יותר. "איך היה הרבי אומר תמיד?" נשמע קולו של אב משוחח ברגש עם בנו, מתחת אחד האילנות, "שהשמחה תהיה, בטוב הנראה והנגלה".

רוח ליל קרירה של שלהי חורף מנענעת את אילנות הפארק אנֶה ואנָה, כאילו משתתפים אף הם בשירה, וזו ממשיכה להדהד הרחק הרחק, במבואות השדרה הראשונה של מנהטן, כמו למעלה, בקומה השביעית, בחדרו של הרבי. "הוא יושיענו", שרים-זועקים-מתחננים החסידים בקול לא-להם, "ויגאלנו שנית בקרוב, וישמיענו ברחמיו לעיני כל חי לאמר: הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית, להיות לכם לאלוקים..."

* * *

במשך עשרה ימים תמימים שכב נחומי ששונקין כשהוא מחוסר הכרה לחלוטין. רוב מערכות גופו לא פעלו. הוא הוזן והונשם באמצעות מערכת סבוכה של מכונות החייאה. סכנה מוחשית נשקפה לחייו כמעט כל רגע. בוקר אחד פקח נחומי את עיניו לראשונה. אולם להוריו ובני משפחתו שביקשו לנשום לרווחה, התחוור כי שמחתם מוקדמת עדיין והיא חלקית ביותר.

התגובה היחידה שביטאה את השינוי שחל במצבו היתה העובדה שנחומי היה נועץ בסובבים אותו מבט מזוגג, וכל סימן שיוכיח כי הוא יודע את המתרחש סביבו לא נראה על פניו.

מלבד זאת, הוא נותר באותה תנוחה פסיבית, מדאיגה. עיניו הפקוחות לא הביאו עמן מקום לאופטימיות.

בד בבד הוזרקה מדי יום לווריד‌יו של נחומי מנה גדושה של תרופות חריפות-השפעה שנועדו להסרת הלחץ מהמוח ולשיכוך כאבי הפציעה. עיני בני משפחתו הקרובים, כמו גם חבריו הטובים - שהמשיכו לבוא אליו במצוות האם, מדי ערב, והשלימו למעשה את מעגל המשמרות סביבו, במשך כל שעות היממה - נתונות היו, מרבית הזמן, במעקב של חרדה אחר צג המוניטור שבישר, בנתונים מספריים, על: פעימות הלב, לחץ הדם, רמת התפקוד הכללי ומצב הלחץ במוח.

בינתיים, נותרו בעינן מספר שאלות ותמיהות שלא באו על פתרונן. ככל שנקף הזמן, לא נראה היה כי מישהו מבקש לאזור עוז, להרים את הכפפה המונחת כאבן שאין לה הופכין, ולהגיע לחקר האמת, במטרה לפצח את החידות הקשות, מה גם שגורלו של חלקן, לפחות, נידון להיות לוט בערפל, כל עוד נחומי ששונקין נותר במצבו הקשה, שלפי שעה לא נראתה כל ישועה ממנו.

שאלת השאלות התמקדה, מטבע הדברים, במניעיו של המחבל עצמו. מי הוא אותו צעיר ממוצא לבנוני העונה לשם ראשיד באז, אשר גמר אומר בלבו, לפגוע פגיעה וישירה וקטלנית ברבי מליובאוויטש? מי שלח אותו לבצע את זממו? איזו קבוצה או ארגון בארצות הברית או מחוצה לה, סימנה את הרבי מליובאוויטש, שהשפעתו הישירה חבקה תבל ומלואו, כמבוקש?

באותה מידה, נותרו בלתי פתורים חוטים רבים, שקשורים

היו בעליל לגוף הפרשה, ובמציאת התשובה המדויקת ניתן היה אולי ליישב באמצעותם על כל יתר התמיהות המציקות.

איזה משפט השמיע המחבל הלבנוני באוזניו של נחומי ששונקין בשפה העברית? כיצד ידע שנחומי נמנה עם המספר הבודד של הצעירים ששהו בבית-החולים בשעת הניתוח של הרבי, שהבין על בוריה שפה זו, בעוד שרובם ככולם של הנוכחים היו בקיאים באנגלית כשפת-אמם? מי היתה האשה בצוות הרפואי ששיתפה פעולה, לפחות למראית-עין, עם הרוצח, וכיצד זה לא נעצרה כלל?

בכלל, היה מי שהרחיק לכת, והרשה לעצמו להרהר בקול: אם אכן מטרת היריות היתה מתוכננת מראש לעבר יעד מוגדר וברור - לפגוע ברבי מליובאוויטש עצמו - מה פתאום החליט היורה, תכף כשנתחוור לו כי המטרה חמקה מעיניו, לפרוק את נשקו על מטרה אחרת, שלא היתה רשומה כלל בתכנונו? הרי מעולם לא אירע מקרה זהה שבו אדם נשלח לביצוע משימת חיסול, מטרתו נשמטת מפניו, והוא מחליט בו במקום לחסל מטרה אחרת, במקום להימלט למקום מבטחים ולתכנן מחדש הסתערות נוספת על היעד האמיתי, במועד אחר.

היו אלו שאלות כבדות משקל, שאף אחת מהן לא קיבלה תשובה מניחה את הדעת. דווקא בקרב יודעי דבר שהיו בקיאים, טוב מאחרים, בכל חוליית ההתפתחויות העלומה הקשורה ביריות, וידעו להתירה, טבעת אחר טבעת, היתה זו שרשרת שרב בה הנסתר על הנגלה.

7
יצחק שמיר על הקו

המחזה ששב על עצמו, מדי יום, באותה שעה יעודה, נראה היה מרשים ומרגש בכל פעם מחדש, לא רק עבור זרים ואורחים שנקלעו למקום לאחר תקופה ארוכה שלא ביקרו בו. גם הוותיקים, ששהותם היתה במעמד של קבע, ולא היתה הזדמנות אחת שהחמיצו, התרגשו בכל פעם מחדש, ולא גרעו את עיניהם מהמוקד, לבל יתרחש דבר מה שיחמוק מהם.

השעה היתה 3:10 אחר-הצהריים. בדיוק חמש דקות לפני שעת תפילת מנחה הקבועה. האולם הגדול של בית-הכנסת "ליובאוויטש שבליובאוויטש", הממוקם בקומת המרתף הענקית של "770", שהיה ערוך בימי חג ומועד לקלוט את אלפי החסידים שבאו לחסות בצלו של הרבי, היה הפעם, בשלהי חודש ניסן תש"נ, ריק בחציו. עובדה זו לא מנעה את הדוחק שהורגש היטב בשליש הסמוך לכותל המזרח של בית-המדרש.

עשרות בחורי ישיבה נעמדו הכן צפופים, צמודים לשולחנות עץ בני עשרות שנים, שצבעם החום המקורי התקלף זה מכבר. כשמחוגי השעון הורו על השעה שלוש ורבע, פצח כל הקהל

בשירת ניגון לכת חב"די. כעת הכל היה מוכן לכניסתו הצפויה של הרבי להיכל בית-המדרש.

בערך באותה דקה יצא הרבי מחדרו שבקומת הכניסה לבנין. בידו הימנית החזיק סידור עתיק, ממנו הקפיד להתפלל את כל תפילותיו. דפים בלים, שנתלשו מהסידור במרוצת השנים, בלטו החוצה, ואת כריכתו הקיף גומי רחב ששמר על שלמותו. מעבר לדלת המתינו לו שני מזכיריו, הרב לייבל גרונר והרב בנימין קליין, שהחזיק בידו השניה את דלת המעלית הפתוחה, שציפתה לכניסתו של הרבי. בצעדים מהירים נכנס הרבי למעלית, לא לפני שהניח את יד ימינו על המזוזה הקבועה בצד המשקוף.

המעלית ירדה קומה אחת בלבד. הרבי יצא ממנה, ואחריו מחרים-מחזיקים המזכירים. הוא פנה ימינה לעבר פתח בית-המדרש, נכנס בעדו, ובפסיעות מהירות מקרינות הוד מלכות עשה את הדרך לעבר בימתו הקבועה הממוקמת בזווית צפונית-מזרחית. משני צדיו של הרבי הקיפה אותו חומת אדם. קול שירת הקהל גבר עם כניסתו לאולם. מדי פעם הניף הרבי את ידו מעלה, בתנועה סיבובית גדולה, לעידוד השירה.

בטרם עלה לבימתו, התקרב מעט לארון הקודש, נגע בפרוכת הלבנה שכיסתה אותו, ועלה בגרם המדרגות המובילות לבימה, כשהוא שם פניו לעמוד הסטנדר הממוקם צמוד לכותל הלבנים הזעירות. הס הושלך בקהל והחזן פתח באמירת "אשרי". התפילה החב"דית במחיצת הרבי, אינה אורכת זמן רב. היא נערכת ללא גינונים או תנועות חיצוניות יוצאות דופן. לאחר התפילה, בעת ששליח הציבור אומר קדיש בתרא, נוהג הרבי לסובב פניו, כשהוא נשען בידו הימנית בעמוד הסטנדר, מביט לעבר החזן,

וסוקר את הקהל.

בדקות אלו, בדרך כלל, מסמן הרבי למזכיריו באות מיוחד המוּבן להם, אם בכוונתו לחלק כעת לציבור שטרות של דולר לצדקה. אם זו אכן כוונת הרבי, הרבי 'כותב' באצבע ידו הימנית על ידו השמאלית סימן של 'S', לסימון דולר. אם בכוונת הרבי לחלק לכל אחד מהציבור יותר מדולר אחד, הרבי מוסיף לאות זו גם את מספר האצבעות שכמניינם, יחולקו השטרות. מיומנותם של המזכירים, שמאחורי כל אחד מהם עשרות שנים במחיצת הרבי, הופכת את החלוקה למהירה וקולחת. בכיסיהם כבר מוכנים מבעוד מועד חבילות ארוזות של שטרות חדשים, ובעוד הרב קליין מפריד את השטרות אחד אחד, מקרב אותם הרב גרונר לידו של הרבי בזריזות.

לא זו היתה כוונת הרבי הפעם. לאחר התפילה, סימן הרבי כי ברצונו לשאת דברים לפני הקהל. אף שהדברים לא היו בבחינת חידוש, ופעמים רבות מאוד בחר הרבי לסיים את התפילה בשיחה - שחיש מהר היתה מועברת בשידור חי למאות מוקדים ברחבי העולם, באמצעות "חדר השידורים" הממוקם ב"770" - הרי שהמגמה מוצאת לה הד ברוח תזזית שאוחזת בקהל. כל אחד משתדל להיטיב את מיקומו ונקודת ראותו. מבטי כל הקהל מופנים כעת אל קצה הבימה, שם ממוקם הסטנדר הנוסף, העומד הכן לאפשרות זו, ומולו ניצב המיקרופון שבאמצעותו יישמע קולו של הרבי.

ככלות אמירת הקדיש, ניגש הרבי כשסידורו בידו, לדוכן, סוקר לשעה קלה את הקהל, ממקם את מבטו, וכששתי זרועותיו מונחות על גבי דף הדוכן, הוא פותח בשיחה. שניות אחדות

חולפות עד שהקהל מבחין כי המסר שבפי הרבי מפתיע ומדהים כאחת. דברי הרבי, חסרי התקדים, הפתיעו את הקהל מחמת תוכנם החדשותי המבהיל, ולא פחות מכך מפאת הטון הגלוי שבו הם שודרו, כמו לא הותירו מקום לניחושים. הרבי הניח את המידע הרגיש שבידו על השולחן, קבל עם ועדה.

"זה עתה, כשעה לפני תפילת מנחה", סיפר הרבי, "נתקבלה ידיעה שארגון אש"ף פירסם הודעה הקוראת למחלקותיו ברחבי העולם לפגוע בשונאי ישראל, בלשון סגי-נהור, היה לא תהיה. פגיעה בגוף, וכו', אשר אין להאריך בזה משום 'אל תפתח פה לשטן'".

הרבי לא הסתפק, כמובן, בהעברת המידע הבהול שהגיע אליו, אלא קרא לציבור כולו לעשות מעשה, לא לפני שהקדים את "קיום ההוראה הידועה, 'טראכט גוט וועט זיין גוט'" (=חשוב טוב, יהיה טוב). בדבריו הבאים הבהיר הרבי כי "יש לנצל ידיעה זו, לא באופן של הפחדה, חס ושלום, אלא מתוך שמחה וטוב לבב, כלומר, לחשוב לטובה, כדי להוסיף עוד יותר בעבודתם של ישראל, בעניני התורה ומצוותיה".

כאן פירט הרבי שורת צעדים מעשיים שעל כל אחד ואחת, כלשונו, לנקוט במהלך יום זה. מעשים אלו כללו: הוספה כלשהי בלימוד תורה; אמירת שלושה פרקי תהלים ספציפיים; ונתינת צדקה, כמנין שלוש סעודות, שאמורה להיחשב במקום תענית. כל אלו היו אמורות להוות את קיומן של "תורה, תפילה וצדקה", אשר כידוע "מעבירין את רוע הגזרה". מיד בתום השיחה הקצרה חילק הרבי לכל הקהל, תחילה הגברים, ואחריהם הנשים, שני שטרות של דולר לכל אחד.

ההפתעה היתה מוחלטת. רק שני מזכירי הרבי - הרב לייבל גרונר והרב בנימין קליין - ידעו קודם לכן את רקע הדברים. הם לא היו מודעים לכך שהרבי עומד לפרסם את הדברים בפומבי, אך היו שותפים לדרך שבה הגיעו הדברים לאוזני הרבי. שעה קלה לאחר מכן, כשהרבי כבר שב לחדרו, הוציאה מזכירות הרבי, מנשר מיוחד, שהוגה על ידי הרבי, ותוך זמן קצר נשלח לכל ריכוזי חב"ד בעולם.

בכותרת שבראש הדף הקצר, שנשא את התאריך כ"ח בניסן תש"נ, נכתב: "קול קורא מכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש". זקני החסידים ידעו להעיד, כי עד כה מעולם לא נקט הרבי צעד תקדימי זה, בו הוא עצמו משגר "קול קורא". הדברים דיברו בעד עצמם. בגוף ה"קול קורא" ששלח הרבי נאמר:

"כדי להוסיף בברכתם ובשלוותם ובבטחונם של כל בני ישראל בכל מקום שהם שליט"א (=שיחיו לימים טובים אמן) - ובפרט שיש אומרים ששונאי ישראל זוממים ענינים בלתי רצויים, הי"ה לא תהיה, ובוודאי שמחשבתם תתבטל ותיעקר לגמרי, ויהיה אך טוב לישראל - הצעתי ובקשתי שכל אחד אחת מישראל, אנשים נשים וטף, יוסיפו:

בלימוד התורה - כל אחד ואחת לפי ענינו.

בתפילה - אמירת ג' מזמורי תהלים, ומה טוב - גם המזמור האחרון שסיומו "כל הנשמה תהלל י-ה הללוי-ה",

ובצדקה - הוצאות של מזון שתיים או שלוש סעודות (תמורת תענית), ליתן לצדקה בזמן שירצה כל אחד ואחד. ומה טוב - לתיתו עבור החזקת לומדי תורה או מוסדות שעוסקים בהפצת התורה".

השמועה עשתה לה כנפיים. שיחת הרבי, כמו ההוראות שנלוו לה, הפכו עד מהרה לשיחת היום בכל ריכוז חב"די שאליו הגיעו הדברים. מכשירי טלפון ופקסימילות - שהחב"דניקים, מאז ומקדם, נמנו עם נחשוני השימוש השוטף בהם, בהוותם גורמים טכנולוגיים חדישים שגויסו להידוקו וביצורו של הקשר בין הרבי לחסידים - לא חדלו לצלצל. כולם היו שרויים בביצוען המהיר של ההוראות, כשהם מאוחדים בתפילה, כי שערה לא תיפול מראשו של שום יהודי, ביום הזה.

* * *

פחות משעתיים לפני המועד המתוכנן לצאתו של הרבי לתפילת מנחה, בחדר המזכירות של הרבי, שקקה, כתמיד, פעילות ענפה. אנשים יוצאים ונכנסים. בעוד צעיר העומד בפרקו נכנס שוב לברר האם העניק כבר הרבי את תשובתו להצעת הנכבדות שהוצעה לו, ונתן בכך את האור הירוק לשבירת הצלחת, יוצא מהחדר אב לחמישה ילדים, כשדמעות בעיניו. זה עתה נודע לו מפי המזכיר כי הרבי דבק בעמדתו, המנוגדת לדעת הרופאים, כי אין לבצע את הניתוח ברחם אשתו ההרה. "תסיר דאגה מלבה, ותבשר טוב", מהדהדים באוזניו דברי המזכיר המצטטים את נוסח תשובתו החד-משמעית של הרבי.

מאחורי דלפק רחב ידיים, החוצה את החדר לכל אורכו ורוחבו, בצורת ר"ש גדולה, ישב הרב בנימין קליין וחלש על העבודה הגדולה המתרכזת מהחדר הרבוע, שהצבע הירוק

שבכתליו העתיקים היה לאחד מסמליו, כמו גם מכשירי החוגה הטלפוניים, שמשום-מה לא הוחלפו מעולם.

פרט למכונת ההקלדה החשמלית, צרורות המעטפות ובלוקי הנייר, לא נראה על שולחן המזכירות כל סממן אחר. לא ניתן היה כמעט לנהל כאן שיחה שקטה ורגועה. צלצולי הטלפון היו חלק בלתי נפרד מהרקע שנשמע כל העת בחדר. הפעמים הבודדות שבהן היה החדר ריק מזֶרים, וגם הנוקשים על דלתו, נאלצו להמתין, נחלקו בין פעמים שבהן מדבר הרבי עם אחד המזכירים, באמצעות הטלפון הפנימי, או לחלופין, כשהם עצמם ניהלו שיחות חסויות ומסווגות ביותר.

מכשיר הטלפון שליד מקום שבתו של הרב בנימין קליין צילצל. על הקו היה ראש ממשלת ישראל, יצחק שמיר. מחמת דחיפות המסר שבפיו, ובייחוד מפאת החסיון שחל עליו, החליט כנראה ראש הממשלה עצמו לטלפן למזכירות הרבי, ולא להפקיד את המלאכה בידי מזכיר או עוזר אישי. קולו של יצחק שמיר היה מוּכּר היטב לרב קליין, אף על פי שהלה טרח להזדהות בפתח דבריו באמרו בטון רציני, "שלום, מדבר יצחק שמיר". הרב קליין ביקש ממנו בנימוס להמתין רגע קל, ומיהר לפטור לשלום את הזָרים ששהו אותה שעה בחדר המזכירות.

משנסגרה הדלת בעדם, שב הרב קליין, צבר ישראלי במקורו, אל הטלפון ואמר לתוך האפרכסת: "שלום מר שמיר. מה שלומך?". רוחו של ראש הממשלה היתה קצרה. הוא לא השיב על שאלת השלום המנומסת, ופתח בדבריו. "הרב קליין, אני מתקשר בענין רציני ביותר. חבל לבזבז כעת זמן מיותר". הרב קליין עשה אוזנו כאפרכסת והקפיד לקלוט כל מלה. ליתר בטחון,

משך בקצות אצבעותיו פיסת נייר חלקה, ושלף את העט שהיה מונח בכיס בגדו העליון.

"לפני זמן קצר", המשיך שמיר, "הגיעה אלינו ידיעה מודיעינית בדוקה, שאש"ף מתכוון לפגוע במטרות יהודיות בחוץ-לארץ. לפי הידיעות המודיעיניות, מדובר על תכנית של אש"ף שאמורה להתבצע היום, ביום שני. באמצעות מקורות מהימנים שלנו בדקנו היטב את הידיעה והתברר לנו בצורה המפורשת ביותר של הדברים, שלא מדובר בתכנית או הנחיה כללית של אש"ף לפגוע במטרות כלליות, אלא יש להם כוונה לפגוע היום ברבי, ברבי מליובאוויטש". שמיר עצמו היה נרגש ומתוח בעת שהשמיע את המשפט האחרון, והוא הסגיר זאת ברעד שאחז בקולו הקשוח האופייני.

בנימין קליין לא פצה את פיו. הוא המתין לכך שהקול שנשמע מעברו השני של הקו יסיים את דבריו עד תומם. היה זה אחד הכללים שלימד את עצמו, לאחר נסיון ארוך שנים שצבר בשיחות מעין אלו. ראש ממשלת ישראל סיכם את דבריו בבקשה פשוטה. "מסור בבקשה את הדברים הללו לרבי בשמי", ביקש. הרב קליין שאל אם מבקש שמיר שהרבי ישיב לו משהו, והוא ענה: "אין צורך. שהרבי יתפלל ושיהיה טוב". בטרם הסתיימה השיחה, הודה הרב קליין לראש הממשלה.

קליין לחץ על מתג מכשיר הטלפון הפנימי והמתין לתשובה. שלושים שניות חלפו, והרבי הרים את הטלפון. קליין לחש לתוך האפרכסת מלים ספורות בלבד: "היה טלפון מישראל". הרבי קטע אותו באמרו, "אם הנך יכול, היכנס לכאן". כזה היה תמיד נוסח ההוראות שהפנה הרבי למזכיריו. הדבר יכול היה להישנות

מספר פעמים ביום, בענינים שונים, אך בכל פעם הקפיד הרבי להקדים במלים "אם הנך יכול". לעתים, אף היה מוסיף, "אם זה לא קשה...".

כחץ מקשת ניתר הרב קליין ממקומו ופתח את הדלת. הוא חלף על פני מבוא הכניסה הראשית לבנין, ותוך שניות מצא עצמו ניצב בפתח חדרו של הרבי, כשהוא נוקש קלות, וממתין לתשובה "כן" שבקעה מתוכו. או אז נכנס המזכיר לתוך חדרו של הרבי. הרבי היה שרוי בלימוד. משנכנס, הפנה אליו הרבי את מבטו, כאומר "דבר", והוא חזר במדויק, מלה במלה, אחר המסר שהשמיע לפני דקות אחדות יצחק שמיר. הרבי הקשיב, מבטו היה תקוע אי שם, משל נמצא הוא במקום אחר, רחוק כמטחווי קשת. כשסיים הרב קליין את דבריו, הגיב הרבי "תודה" ושב לעיסוקו. הרב קליין הבין שעליו לעזוב את החדר, וכך עשה.

* * *

בדיוק באותה שעה נשמעו נקישות על פתח דלת חדרו הצר של מזכיר הרבי, הרב לייבל גרונר. חדרו של הרב גרונר נמצא על אם הדרך, בין המשעול המוביל לגרם מדרגות הכניסה השניה לבנין 770 - בה השתמש הרבי לרוב - לבין חדרו של הרבי. בפתח החדר נראו שני קצינים בכירים ממשטרת ניו-יורק. העובדה שהשניים בחרו להופיע במשרדו, ללא כל הודעה מוקדמת, ניבאה לו כי לבטח יש בפיהם בשורה שלא כל יום הם מביאים עמם. בחושיו הדרוכים אמר לעצמו הרב גרונר, כי אין

הרבי מליובאוויטש בחדרו

ספק שמדובר בדבר-מה שדחיפותו אינה סובלת כל דיחוי.

הוא קידם את פניהם לשלום, הורה להם לשבת, ואחד מהם פתח בדברים. "אני מציע שלא נאריך בהקדמות מיותרות", פתח ואמר, "עדיף שנהיה תכליתיים יותר, וניגש לענין לשמו באנו היום ללשכתך. לפני שעה קלה התקבל במטה המשטרה המרכזי במנהטן טלפון אנונימי ובו נמסרה הודעה בלשון זו: דעו לכם כי הרבי מליובאוויטש מופיע ברשימת המבוקשים של ה - P.L.O. (=אש"ף)".

נציגי המשטרה הבכירים - שמאז ומתמיד שמרו על מערכת יחסים הדוקה עם הרב גרונר, שהיה לאיש הקשר בינם לבין הרבי בכל הקשור לאבטחתו האישית של הרבי, ביתו ורכושו - לא אמרו די במסר שהביאו עמם. מיזמתם, הם ביקשו ששליחותם החשאית תישא גם אופי מעשי שיניב פירות.

הם ביקשו לשבר את אוזנו של הרב גרונר בציינם כי באמתחתם שורה של צעדים מעשיים שכדאי לנקוט כדי לקדם את פני הרעה. בקשתם היתה אפוא לקבוע מועד, מוקדם ככל שניתן, שבו יוכלו לשבת ולדון יחד עם הרב גרונר בפרוטרוט ובאריכות על מכלול דרכי ההגנה שהם מבקשים להציע, כמתחייב מהאיום המפורש המופנה מרגע זה כלפי הרבי. גרונר לא היסס. הפגישה נקבעה לערבו של אותו יום.

הידיעה על הפגישה הבהולה שהתקיימה בחדרו של הרב גרונר הגיעה לאוזני הרבי מפי מזכירו. עקרונית, נפשו של גרונר הסתייגה למדי מאפשרות של דיווח ישיר לרבי על ידיעות מעין אלו. לבו אמר לו כי "חס וחלילה מלספר לרבי דברים כאלו". אך

במקרה זה, הראשון והיחיד מסוגו, לא היה מנוס מכך.

הפעולה הראשונה שעליה הורה גרונר, על דעת הרבי ובעקבות הפגישה הארוכה שהתקיימה בו ביום עם בכירי המשטרה, היתה החלפת חלונות חדרו של הרבי בחלונות משוריינים, מתוצרת מיוחדת. חלונות אלו, הנם עמידים בפני נשק, וגם במקרה שבו יריות נורות לעברם, או לחלופין, מונח לידם מטען חבלה, מאומה לא פוגע בהם.

התקנת החלונות החדשים בוצעה תוך יממה בחדרו של הרבי. הסיבה שדווקא צעד זה נקט גרונר כתגובה ראשונה לכל מה ששמעו אוזניו, היתה פשוטה וברורה למדי. חלונות חדרו של הרבי, בו הוא מצוי כמעט כל שעות היממה, פונים אל שדרת הענק 'איסטרן פארקוויי', שלכל רוחבה מתנהלת תנועה סואנת. עובדה זו העניקה דווקא לחלונות החדר את הנגישות הקרובה ביותר לרבי, במקרה של נסיון פיגוע. פרצה זו חייבים היו לגדור, "מוקדם ככל שניתן", כלשון בכירי המשטרה בשיחתם עם הרב גרונר.

* * *

אף שהמשיכו בעבודתם השגרתית, איש איש בתחומי האחריות שלו, נפשותיהם של הרב קליין והרב גרונר לא ידעו מנוח, אם כי כלפי חוץ, הם לא שידרו זאת כלל. אנשי מזכירות הרבי היו אנשי סוד מובהקים ביותר, מהדרגה המחמירה ביותר. לא זו בלבד שמעולם לא ההינו לגלות את אוזנו של איש זר, ולו

משמאל, חלונות חדרו של הרבי

אחד מהסודות הרבים שהיו שותפים להם, בדרך זו או אחרת - במסגרת תפקידם הרגיש, דאגו הרב גרונר והרב קליין להפנים את מה שהתחולל בקרבם, עד שאיש מהנוכחים בסביבתם לא יכול היה לחוש על איש מהם כי האיש העומד מולו היה עד בשעה האחרונה להתפתחות דרמטית מסעירה, הקשורה בדיני נפשות גורליים.

משלא התקבלה, לפי שעה, מפי הרבי כל הוראה הנוגעת למסר שהיה בפי ראש ממשלת ישראל, הסיק הרב קליין כי הרבי יתמודד עם המידע "בדרכים משלו". בחלוף שעתיים, לאחר תפילת המנחה, השיחה המיוחדת שנשא הרבי, ומנשר ה"קול קורא" שהופץ בהוראתו, נהיר היה לרב קליין כי הרבי בחר לסכל את מזימת אש"ף בדרך שמימית. גם הרב גרונר היה משוכנע בכך, אך הדבר לא מנע את שורת הצעדים המעשיים שהחליט לנקוט, כמתחייב על פי כל אמות מידה, מבחינה הלכתית ובטחונית.

חושיו של הרב קליין דרוכים היו לנסיבות שהביאו למסר זה. בעוד שלרב גרונר עצמו נמסר הרקע במשפט אחד, פשוט ובלתי מורכב, שהיה ברור למדי, הרי שלרב קליין לא הועבר כל הסבר, מעבר לשיחה הקצרה שהתקיימה בין שמיר לבינו. מאוחר יותר, כשעלטה כבר כיסתה את שמי ניו-יורק, ואשמורות עיניו כבר עמדו להיעצם, היה כבר הכל נהיר לו, לרב קליין. מסכת הקשרים הענפה שהיתה שמורה לו עם אנשי צמרת מהשורה הראשונה בקהיליית המודיעין ובמערכת הבטחון הישראלית, עמדה לו, מטבע הדברים. די היה בשיחה אחת שניהל עם אישיות בכירה בתחום זה, וזו כמו פתרה את כל חלומותיו.

אולם, בניגוד למצופה שבעקבות המידע המושלם יהיה הוא רגוע יותר, הביאה עמה השיחה לנדודי שינה שעברו עליו כל הלילה. בנתחו לעצמו את המסקנות העולות ומתבקשות מהאינפורמציה שקיבל, לא יכול היה שלא לחשוב על הסכנה האורבת לרבי, ואף אם עתה, ביום גורלי זה, נעלמה, מי יודע מתי תצוץ ותופיע שוב, והאם גם אז היא תיעלם כלעומת שבאה והתעוררה?

אם דימה בנפשו, עוד בטרם נפרש לפניו כל המידע, כי תהיה זו פרשה מורכבת אשר חוטים סבוכים יערפלו אותה ויהפכו את מרכיביה לבלתי נגישים, הרי שבתום השיחה הטלפונית הטרנס-אטלנטית התרשם אל נכון כי מדובר בהתפתחות פשוטה, שבהתחשב במערכת החישובים הפנימית של ארגון טרור, אולי אף היתה צפויה. עם זאת, תרחיש תוצאותיה גרם לו חלחלה.

* * *

פחות מחודש ימים קודם לכן, השתרר תוהו ובוהו במדינת ישראל. ממשלת האחדות בראשות יצחק שמיר, הופלה בתרגיל מבריק (שלימים כונה 'התרגיל המסריח') פרי מוחו הבלתי נלאה של שמעון פרס, יו"ר המערך, לימים מפלגת העבודה. הסיעות הדתיות, שהיוו חלק מכריע בקואליציה הממשלתית, חברו חבר עם סיעות השמאל, ובאקט משותף עשו יד אחת להפלת הממשלה, כתוצאה מחוסר שביעות רצונן מהעומד בראשה. בהצעת אי-אמון בממשלה, הורמו ששים ואחת אצבעות בעד הפלת הממשלה.

הממשלה נפלה, ושמעון פרס, יוזם הרעיון, החל לשאת ולתת עם גורמי הקואליציה הפוטנציאליים שאמורים היו להצטרף לממשלה בראשותו. רק מוח כשרוני ומקורי בדמותו של שמעון פרס, שבמרבית שנותיה של המדינה נקשר שמו בשמה, יכול היה למזג קואליציה כה ניגודית. מצדה הימני, היו אמורות להיות חברות פעילות כל הסיעות הדתיות והחרדיות ('אגודת ישראל', 'דגל התורה', ש"ס והמפד"ל), ומצדה השמאלי, סיעות השמאל הקיצוניות (מפ"ם, ר"צ, שינוי והסיעות הערביות), כשבתווך מכהנת כשושבינית, הסיעה הראשית בקואליציה - המערך.

הכל היה מוכן להכרזת הממשלה. יומיים לפני כינוסה המיוחד של הכנסת בעיצומה של הפגרה, לשם אישור הממשלה החדשה, התכנס מרכז מפלגת העבודה. שמעון פרס הכריז על עצמו כ"ראש הממשלה ושר החוץ", ומנה, אחד לאחד, את שמות השרים והתיקים השונים שיקבלו. איש לא חשב שברגע אחד יכולים להיטרף כל הקלפים.

ברגע האחרון התערב הרבי מליובאוויטש, היושב בניו-יורק, התערבות ישירה וחסרת תקדים, שמנעה את הקמת ממשלת השמאל. במסר מיוחד וברור ששיגר ארצה אמר הרבי בצורה שלא השתמעה לשתי פנים, כי "רק ממשלת ימין חזקה, בראשותו של יצחק שמיר, היא זו שיכולה להבטיח את בטחון הארץ והיושבים עליה".

הרבי לא היסס לקבוע מפורשות את הנימוק לצעד שעשה. "עצם העובדה", אמר הרבי, "שאלו המתכוונים לתפוס את הגה השלטון (בהתכוונו לשמעון פרס וראשי המערך), ידועים לערבים

כמוכנים לוותר ויתורים מפליגים הנוגעים לשלמות הארץ ובטחונה, הופכת את הקמת ממשלה בראשותם למסוכנת". הרבי אף חידד את דבריו והכריז כי "עצם הדיבורים על הקמת ממשלה כזאת, מזמינים מקרי חבלה ופיגוע כנגד יהודים, רחמנא לצלן".

דבריו הנחרצים של הרבי מצאו להם אוזניים בקרב שני ח"כים מסיעת אגודת ישראל. אליעזר מזרחי, חסיד חב"ד, ואברהם ורדיגר, אוהד נלהב של הרבי, הודיעו כי לא יסכימו בכל מחיר להצטרף לממשלת המערך, ואף לא יצביעו בעדה, גם בתמיכה חיצונית. ממשלתו הכמעט ודאית של שמעון פרס הפכה להיסטוריה. היא לא הוקמה, ותוך שבועות אחדים הוקמה, בעידודו הגלוי והנמרץ של הרבי, ממשלת ימין צרה בראשות יצחק שמיר.

העילה המרכזית שבה השתמש הרבי, ללא חת, כשהוא מפנה את האצבע כלפי הערבים, העמידה את הרבי בראש כוונת ארגוני הטרור. רעיון הקמת ממשלה בראשות שמעון פרס החזיר סומק ללחיי הארגון לשחרור פלשתין, אש"ף. ביודעו את כוונותיו הכנות של פרס, לכניסה מידית למשא-ומתן לשלום, תוך מסירת חלקים רחבים מהגדה, ובהסכמה שבשתיקה לכינונה של מדינה פלשתינית, היו לארגון ולראשיו סיבות טובות להמתין בשקט לכינונה של הממשלה.

העובדה שהרבי מליובאוויטש הוא שטרף את הקלפים, ועשה זאת מבלי להסס לקרוא לילד בשמו ולהצביע על הערבים כנהנים העיקריים משלטון שמאל, לכשיָקום, הפכה את הרבי למבוקש של ממש בקרב אש"ף. מסקנת הארגון נשאה אופי מעשי לחלוטין. מהמפקדה הראשית בתוניס, שוגרה לשלוחת הארגון

המחתרתית בניו-יורק הוראת חיסול ברורה ומפורשת, שכתובתה היתה ברורה: הרבי מליובאוויטש היושב בשכונת קראון-הייטס שברובע ברוקלין.

המידע המודיעיני שהגיע בשעת השי"ן לידי ראש ממשלת ישראל, כמו גם המידע שהגיע, במקביל, באמצעות משטרת ניו-יורק, שחיש הועברו למזכירות הרבי, הביאו לידי כך שבדרכים נעלמות, שאיש אינו יכול לאמדן או לעקוב אחריהן, סוכלה מזימת אש"ף לבצע את הפגיעה ברבי בו ביום. כעת נותרה רק שאלה אחת: האם בכך ייאמר די למזימות ולתכנונים של אש"ף, או ארגוני טרור אחרים, לפגוע ברבי, או שמא יהיה זה רק הנסיון הראשון, שבינתיים לא קרב כלל ליעדו?

איש נבון בעל חישובים ריאליים רציונליים בדמותו של הרב בנימין קליין ידע היטב בנפשו כי האפשרות השניה היא הנכונה, ומפניה - אין מנוס - מקנן חשש כבד.

8

אבטחה היסטרית

בימים שבהם מצאה עצמה מדינת ישראל חצויה כמעט בין המצדדים ביד תקיפה ונחרצת כנגד מעשי טרור ואלימות ערביים לבין מחנה השלום הקורא לפתוח בהידברות מתוך הבנה והזדהות עם סבלו של העם הפלשתיני, בארצות הברית של אמריקה, רווחה הדעה המעניקה יחס אחיד ובלתי מתפשר כלפי כל גילוי של אלימות על רקע לאומני. כאן אין נוטים "להבין את הקרקע הפוריה שעליה צמח התסכול שהביא ללחיצה על ההדק".

לגינוי ושאט הנפש מכל מעשה טרור, יהיה אשר יהיה הנפגע ממנו, שותף רוּבּהּ המכריע של כל שכבות האוכלוסיה בניו-יורק. בכל הזדמנות שבּהּ נחשפת המדינה לגילוי של מעשה טרור, ניצבים כל המנהיגים הפוליטיים השונים, החל מהעומדים בראש הצמרת, ראש העירייה ומושל העיר וכלה בשורה הראשונה של הפרנסים ומקבלי ההחלטות, כחומה בצורה המגנה ועושה כל אשר לאל ידה, כדי להבהיר לעולם כולו, ובייחוד לאלו המבקשים למצוא להם קן בעיר זו, כי הם טעו בכתובת.

מצב נתון זה לחלוטין לא טמן בחובּוֹ ערובּה לכך שאיש

מהמפגעים ומגורמי החבלה לא יהין להתקרב למטרופולין הגדולה. היו בה בעיר הזו אלמנטים בולטים ומובהקים מכדי שהללו יניחו את ידיהם מהם, או יטמנו ידם בצלחת, מבלי לנסות את חלקם.

עובדה נוספת המאפשרת להם חופש פעולה דווקא בניו-יורק, על אף תמימות הדעים נגדם, נעוצה בעצם טיבה של העיר הזו, כמו המדינה כולה, שהיא פלורליסטית וחופשיה, והדמוקרטיה הטהורה אינה רק מליצה בה, אלא הלכה למעשה. בתור שכזו, מרחביה האדירים עשויים להפוך למכשיר המנוצל היטב לארגוני מחבלים, זרועות איסלאמיות שונות, אשר פגיעתן רעה.

כאן, בלב רבעים חשוכים ומפוקפקים, דוגמת ה'ברונקס', מתגוררים הללו, ודווקא מכאן נשלחים הם לביצוע פעולות, אפילו בתוך תחומי ישראל. כאן יכולים הם באין מפריע להשתלם בעשרות אימונים והדמיות, בטרם יגשו לביצוע הפורענות בזירה המקורית.

לא מעטים מבין בכירי ארגונים אלו מוצאים להם מחסה דווקא בלב אזורים יוקרתיים יותר בעיר. אחדים מהם אף מתגוררים בחווילות פאר הנושקות לשפת ימה של מנהטן. משרדיהם ממוקמים בבנינים גורדי שחקים בלבה של העיר הסואנת, כשהם מוסווים כמטות מרכזיים של מוסדות צדקה וחסד. ככאלו, הם עשויים אף ליהנות מתקציבים ממשלתיים, לא מבוטלים, בזכות היותם 'מלכ"ר' - מוסד ללא כוונות רווח.

תכניות המגֵירה הנועזות ביותר המאוחסנות בקרב ארגונים

אלו, שמורות לחיסולם של מנהיגים בודדים, שמנוי וגמור עם הזרוע הצבאית של הארגון כי יש ליטול את נפשם, ויפה שעה אחת קודם. ככל שהדבר נשמע מזעזע, קיים מספר מצומצם מבין מנהיגים בודדים אלו המיועדים לחיסול, ומופיעים על כוונת ארגוני החבלה, שעליהם שוררת תחרות סמויה בין ארגוני המחבלים השונים. כל אחד מהם מבקש לעצמו את ההילה, אולי אף את הזכות הרוחנית, שדווקא אנשיו יהיו הם שיפילו את המבוקש לשאול תחתית.

הרב מאיר כהנא נחשב לעומד בראש רשימת החיסולים של כל ארגוני הטרור. כל אחד מהם מבקש להיות זה שיצליח סוף סוף למחוק את הדמות הזו ממפת החיים, בארץ ובעולם. כהנא הקים בארץ תנועה לאומנית קיצונית שכל מצעה הוקדש לטיפול בערבים ולמלחמה בהם. שם התנועה, "כך", כמו סמלה, אגרוף יד קמוצה, הצליחו להוציא משלוותו כל ערבי ממוצע. תנועת "כך" שרצה לכנסת, הספיקה להיות בה רק קדנציה אחת, אשר במהלכה, בכל נאום שנשא כהנא, עזבו את המליאה מרבית חברי הבית, שבחרו לבטא בכך את מורת רוחם מהאיש ומדעותיו הקיצוניות.

לקראת הקדנציה הבאה, נפסלה התנועה מלהגיש את מועמדותה לחברות בכנסת. הימצאותה של התנועה הלאומנית במדבר הפעילות החוץ-פרלמנטרי, לא השביעה את דורשי רעתה בקרב ארגוני הסירוב הערביים. העובדה שכהנא, בעזרת עשרות חסידים נלהבים, שהיו מוכנים ללכת אחריו באש ובמים, שוטט מעיר לעיר בכל רחבי הארץ, ובכל מקום יישוב, וערך עצרות מחאה שכולן הוקדשו למחאה נגד הפלשתינאים, היתה לזרא בעיניהם.

כהנא עצמו לא השלה עצמו באשר לעתידו. בכותרתו הראשית של ראיון גלוי-לב שהעניק לעתון החרדי "יום הששי", נכתב מפיו של מאיר כהנא, באותיות קידוש לבנה: "יותר מכל, אני חושש מנסיון התנקשות בחיי; אני מודע לכך שזה יכול לקרות". אולם חשש זה לא הניא אותו במאבקו הקנאי. בה בעת המשיכה תנועתו להעסיק משפטנים שיכשירו את שובו לכנסת בקדנציה הבאה.

באחד מימות הקיץ הלוהטים של שלהי שנת תשנ"א, הגיע כהנא לסבב הרצאות בניו-יורק שבארה"ב. נכונה לו סדרה של הופעות שאמורה היתה להקיף את כל רחבי ארה"ב. גופים כמו 'הליגה להגנת יהודים' עמדו לצדו, ודאגו לאירוחו על הצד הטוב ביותר. הם, כמו תלמידיו הנאמנים, שומעי לקחו, הציעו לו עם נחיתתו בארה"ב שומר-ראש אישי צמוד, שילווה אותו לאורך מסעו. כהנא, עקשן בטבעו, סירב בתוקף. "אין צורך", השיב והורה להפסיק לאלתר את נסיונות השכנוע.

דרכו של כהנא הסתיימה בסיומה של עצרת שהתקיימה לכבודו במנהטן. צעיר איסלאמי שהיה שתול בקהל, התקרב אליו, בתוך קהל שהקיפו, וביקש להרעיף עליו שאלות כמו קריאות עידוד ותמיכה. ברגע שעמד ממש מולו, שלף המחבל אקדח ברטה, ובלחיצה ארוכה ומהירה על ההדק, פלט ממנו צרור ארוך של יריות. הקליעים שנורו מטווח אפס חדרו לתוך גופו של כהנא, שיספו את גרונו והוא נפל ארצה מתבוסס בדמו.

מותו הסופי נקבע בו במקום, עוד בטרם בוצעו כל פעולות החייאה או בדיקה. המוות היה ודאי. בבית המטה של הג'יהאד

האיסלאמית, הפועל בניו-יורק בתנאי מחתרת, חיככו ידיים בהנאה. העובדה ששני אנשי הזרוע הצבאית של הארגון נלכדו והם בסכנה, לא ריגשה כלל את שולחיהם המקומיים. הם היו מוכנים לכך. הרי לא היה זה חיסול שבוצע מגג מרפסת, או מרכב חולף. זה היה מפגש של פנים אל פנים עם המבוקש, וכל זאת כדי שלא תהיה לו כל אפשרות לחמוק.

העובדה שהוא ניצב עד כה בראש סדר העדיפויות של מטרות החיסול של הארגון, כמו של כל יתר הארגונים והזרועות, הצדיקה הקרבה של שני פעילים מסורים, שידעו היטב לקראת מה הם הולכים, והתכוננו לגרוע מכל. הם אף היו מצוידים בהבטחה מפורשת שניתנה להם בכתב, לפיה גן-העדן שיזכו בו, שמור ומזומן אך ורק ליחידי סגולה שכמותם. עם שכר מובטח בקנה מידה זה, אין היסוסים. ודאי לא בקרב מאמינים פונדמנטליסטים הנמנים עם שורות המוציאים לפועל של מטרות הג׳יהאד האיסלאמי.

* * *

רצח כהנא העלה את רף המודעות הבטחונית הרגישה שעד כה לא היתה נהוגה במחיצת הרבי מליובאוויטש. אלא שהפעם לא היתה זו רק תחושת הבטן שפיעמה בקרב מזכיריו ונאמני ביתו של הרבי. עוד בטרם גמרו הם אומר בלבם לעשות את המוטל עליהם בשעה זו, הקדימו אותם שני מסרים ברורים ונהירים שהגיעו למזכירות הרבי, היישר משני מוקדים בטחוניים מסווגים, שאין נהוג להקל ראש בחוות דעתם, בייחוד אם היא

טומנת בחובה גם מידע קונקרטי.

מידע מיוחד וסודי, שהגיע למזכירות הרבי בידי נציגות בכירה, בדמותו של בעל תפקיד רגיש באף.בי.איי. כלל את המסר הבא: "הבא בתור ברשימת הג'יהאד האיסלאמי, לפחות, הוא הרבי מליובאוויטש. שימרו עליו". המלה 'לפחות', רמזה על האפשרות שנראתה סבירה מאוד, מבחינה מודיעינית, לפיה, הג'יהאד האיסלאמי אינו הארגון היחיד שהציב את הרבי מליובאוויטש בראש הרשימה שלו. גם ארגוני טרור וחבלה נוספים היו זהים במטרתם.

שוב התדפקו על דלת חדרו של הרב גרונר מפקדי המשטרה הבכירים. מצוידים בשיתוף פעולה מלא מצד אנשי האף.בי.איי. הם הניחו את כל כובד משקלם על שורת צעדים שחייבת להינקט, כחלק אינטגרלי מתשתית מקפת של מערך הגנה מלא על בית מרכז חב"ד העולמי.

המודיעין האמריקני הציע את שירותיו הטובים, בדמותם של סוכני האף.בי.איי. שיתגייסו לשמירת הרבי ומעקב אחר תנועות חשודות בקרבתו. הפעם לא היה זה בגדר של הצעה מנומסת, אלא כבקשה. המשטרה והאף.בי.איי. ביקשו מהמזכירות שתסכים להעסקתם של שורת אנשי אבטחה מיוחדים, מטעם האף.בי.איי., שיהיו ניצבים דרך קבע בכל פתחי הבנין ומבואותיו. חרף ההיסטריה שהיתה עלולה להיגרם במימושה, לא נדחתה ההצעה על הסף.

שדר נוסף, ארוך ומנומק יותר, הגיע תוך ימים אחדים למזכירות הרבי, והצטרף לקודמו. המוסד הישראלי - שעם כל

ראשיו ופעיליו המרכזיים קיים הרבי מסכת של קשרים הדוקים, שכללה עצות והדרכות כמו עזרה חיונית בלא מעטות מהפעולות החסויות שנערכו בארצות שונות ברחבי תבל - דאג לדווח לרבי על המידע המהימן שהגיע גם אליו.

הרב גרונר עצמו העדיף שלא לספר כלל לרבי על ההתפתחות העלומה. גם כשתורגמו הדיווחים לשורת מעשים בשטח, לא דווַח לרבי על ידו הרקע הברור להם. רק באופן כללי נמסר כי מדובר בנקיטת צעדים שנועדו ליתר בטחון. המסר שמקורו במוסד, לעומת זאת, הועבר מפורשות אל הרבי.

את המידע מהמוסד, קיבל הרב בנימין קליין, אשר היה במשך כל העת איש הקשר של הרבי בתחום ניהול הקשר עם מערכת הבטחון הישראלית על זרועותיה, הגלויות והחשאיות. מלבד הדיווח ששוגר בדרכים שונות מהמוסד אל מזכירות הרבי, ניהל המוסד קשר ישיר ורצוף עם האף.בי.אי.. שני הארגונים החשאיים, הישראלי והאמריקני, ניהלו קשר רצוף ועקבי. מהצד הישראלי נוהל הקשר בידי קומץ אישים אשר מתוך נאמנותם כמו מתוקף תחום אחריותם המסווג הוטל עליהם התפקיד החשאי והרגיש.

צוות נאמני בית הרבי המורחב, מלבד המזכירים, היה מודע להיערכות הבטחונית סביב הרבי, שהתחייבה כתוצאה מהמידע הבטחוני, אך לא בהכרח התוודע לרקע הכללי, וודאי שלא לפרטי הפרטים שנודעו בשיחות האישיות והארוכות שהתקיימו בין ראשי ובכירי המוסד לרב קליין.

החקירות השונות שבוצעו במוסד, באמצעות המודיעים

הרב בנימין קליין

הרב לייבל גרונר

השונים, הובילו למסקנה אחת. היה זה אותו עקרון יסוד שהנחה את ארגוני הטרור, בהפנותם את הכוונת לעבר הרבי. הכל נגזר מעובדת הצטיירותו של הרבי בעיניהם כמכשול העיקרי להקמת ממשלת שמאל, שתשרת לפחות את הבכיר והפוטנציאלי ביותר ביניהם - ארגון אש"ף - ביישום 'תורת השלבים', אשר לפיה חיסולה של ישראל לא יתבצע באמצעות אינתיפאדה מתמשכת או שורת פעולות טרור ואיבה, אלא דווקא במסווה של שלום, שיקרב את הפלשתינאים לשליטה לגיטימית בשטחים ניכרים ברחבי יש"ע.

העובדה שהרבי המשיך לעמוד על שלו בעמידתו האיתנה שדבקה בשיטת "אף שעל", הותירה אותו, מבחינתם של ארגוני הטרור, בעמדת מבוקש כל העת. גם ארגוני החבלה בעלי הזיקה הסורית הישירה, שלא פעלו בעצה אחת עם אש"ף, היו דבקים במטרה באותה נחישות, שכן מאורעות פסח תש"נ, בו נוכחו הכל בכוח השפעתו של הרבי, המסוגל למנוע ברגע האחרון את הקמתה הוודאית של ממשלה בישראל, הולידה בקרבם את ההכרה המוחלטת כי יש לעשות הכל כדי להוריד את הרבי מהזירה.

בתקופה זו ביקר במצרים ישראל קצובר, הנמנה עם בכירי העתונאים הדתיים בארץ. בשיחה אישית שהיתה לו עם נשיא מצרים, חוסני מובארק, בלשכתו שבארמון הנופש שלו באלכסנדריה, פנה אליו הנשיא המצרי בבקשה בלתי שגרתית. "הרבי מליובאוויטש, כן אותו רבי שמנע את הקמת ממשלת פרס", גילה מובארק ידענות, "מי הוא? מה כוחו של הרבי הזה?". קצובר פרש לפני הנשיא המצרי את רוחב יריעת השפעת הרבי, והוא מצדו נותר המום ומשתאה. כזו היתה שאלתו של נשיא

מצרים, הגדולה במדינות ערב, אשר בתחומה מצויים מוסלמים קיצוניים לא מעטים, המחייבים את הממשל להתחשב בדעתם, ולהלך, כמעט תמיד, בהתאם לנגינות חליליהם.

* * *

העולם החב"די לא היה מודע להתפתחות הפנימית שחלה במסדרונות הפנימיים, אם כי תושבי קראון-הייטס ובאי "770" בהחלט הבחינו בשורת הצעדים שנעשו סביב חדרו של הרבי, שנראו בעליל כביצור אמצעי מיגון ואבטחה. מעל משקוף שתי הכניסות לבנין, שבעדן היה הרבי נכנס ויוצא, הותקנו מצלמות וידיאו שהקרינו כל העת, במעגל סגור, את המתרחש ברדיוס של מאות מטרים סביב. מספי הווידיאו שבהם ניתן היה לצפות בכל תנועה של התקרבות למקום, מותקנים היו דרך קבע בחדרו של הרב גרונר.

שמירה מיוחדת מונתה על ידי גרונר לשהות מדי לילה ליד חדרו של הרבי, מהשעה שבה אחרון המזכירים עוזב את השטח, עד הפציע השחר. יודעי דבר ב"770" שהיו מודעים לענין, היו משוכנעים כי זוהי 'שמירה של כבוד' שעליה הוחלט לאחרונה, כמו החלטות רבות אחרות בתחום הסדר והתשתית, שמבחינה עקרונית הגיונית היה להן מקום זה מכבר, אך משום מה רק בשנים האחרונות אימצו אותן. איש לא קישר זאת למערך האבטחה הכולל שהלך והתהדק בהדרגה, אך בעקביות ראויה.

תחילה התבצעה השמירה על ידי שני אנשי מקצוע שעלות

אחזקתם השוטפת היתה כרוכה בהוצאה כבדה, שקשה היה לעמוד בה, לנוכח הפרמטרים שנגזרו על חברי המזכירות בכל הקשור לתקרת ההוצאות התקציביות שניתן להשקיע בתחום ספציפי זה. בעקבות זאת, מינה הרב גרונר למטרה זו בחור צעיר שנמנה עם עוזריו האישיים. השומר הצעיר, חסון וגבה-קומה, היה מחובר כל העת בקשר אלחוט ישיר, שלחיצת כפתור אחת חיברה אותו למוקד המשטרה. מעבר לכך, על פי סיכום מיוחד, מדי שעתיים היה חולף רכב משטרתי במקום, נעצר ומקבל מהשומר אינפורמציה עדכנית, כדי לוודא שהכל בשליטה.

במקביל, באו אל הרב גרונר שני אנשי שב"כ לשעבר, שנשלחו אליו על ידי משטרת ניו-יורק, בהוראת האף.בי.איי. שהכיר אישית את שני הישראלים היורדים. הללו הציעו את שירותם בפיקוח על מערכת האבטחה והשמירה. ההצעה התקבלה בחיוב. הקשר בין שני יוצאי השב"כ לרב גרונר, היה רצוף ועקבי, והוא התבטא בשיחות עדכון שוטפות שהיו נערכות לעתים אפילו כמה פעמים מדי יום.

בהוראת המשטרה נבדק היכל בית המדרש לפני כל תפילה והתוועדות במחיצת הרבי. צוות שמנה מספר מצומצם של אברכים ובחורים, שקיבלו את ההוראות ישירות מהרב גרונר, מוּנה לתפקיד. לא אחת אירע שחפץ חשוד הונח על ידי אורחים בלתי מוּכּרים שנכנסו לבנין, ועזבו אותו שעה קלה לאחר מכן. במקרה זה, תכף ומיד, מוזעקים היו אנשי השב"כ שבדקו את החפץ.

מלבד מכונית המשטרה הקבועה, שחנתה ליד "770" בקביעות (אף היא פרי יזמתו של גרונר, שנאלץ בהזדמנות מסוימת, על

פי עצת ראש עיריית ניו-יורק, אד קוץ', להופיע בפני מפקד המשטרה בברוקלין, שעמד להורות על הפסקת הצבת הניידת, ולנמק בפירוט את חיוניות הישארותה של הניידת בקרבת מקום) הציבה המשטרה שורת שוטרים קבועים בקרבת הבנין שמשימותיהם הפרטניות להגנת המקום היו נהירות לכל אחד מהם.

העובדה הבולטת ביותר באה לידי ביטוי ביום ראשון, בעת מעמד חלוקת שטרות הדולר המפורסם. כאן כבר לא ניתן היה להתעלם מהתחושה שמדובר באבטחה היסטרית סביב הרבי. מדי יום ראשון נהרו לעבר מרכז חב"ד העולמי אלפי איש. הם נמנו עם כל שכבות האוכלוסיה השונות, ורבים מהם חצו אוקיינוסים ויבשות, רק כדי להגיע לחלוקה המיוחדת, ולזכות לברך ולהתברך מפי הרבי.

מעמד החלוקה נמשך שעות ארוכות. במשך שש עד שמונה שעות תמימות היה הרבי ניצב על רגליו, ומקבל במאור פנים כל עובר ושב. בניגוד לחלוקות החפוזות שנערכו לאחר תפילות בבית-המדרש, שבהן לא היה סיפק לאיש להחליף מלה כלשהי עם הרבי, בימי ראשון היתה המתכונת שונה לחלוטין. בכוונה תחילה ובהוראה מגבוה, ניתנה הזכות והרשות לכל אשר ביקש להשיח את משאלת לבו באוזני הרבי, לבקש את ברכתו, או להרצות לפניו כמה שאלות שזה זמן מטרידות את מנוחתו.

הרבי היה מאזין ברוב קשב לכל אחד מהעוברים לפניו, עונה ומסביר, מורה ומעתיר ברכות עד בלי די. מדי כחצי שעה נעצר התור הארוך לגברים ונפתח, לחלופין, התור לנשים, וחוזר חלילה. בין לבין, היו נכנסים בפתח מיוחד שנשמר להם, ובשעות

מדויקות שנקבעו מראש, אורחים רמי מעלה, שניצלו את הזדמנות שהותם בניו-יורק, לבקר את הרבי, לדרוש בשלומו, להאזין לעצתו ולהתברך מפיו. לאלו ניתנה גם הזכות להופיע לפני הרבי, יחד עם כל בני משפחתם, או הפמליה שליוותה אותם.

בפיהם של חסידי חב"ד התגלגל סיפור אותנטי שהעיד על האהבה והחיבה שרוחש הרבי לכל יהודי באשר הוא. היה זה סיפורה של אשה בת ארבעים, קשת יום, שמצאה עצמה מצטרפת לממתינות הרבות שעמדו על רגליהן מספר שעות, עד שהגיעה לראש התור. בעמדה לפני הרבי, לא יכלה האשה להתאפק. "רבי!", הרהיבה עוז האשה לומר. "אני בת ארבעים ורגליי כואבות אחרי עמידה בתור של שעתיים וחצי, וכיצד זה אתה, שגילך יותר מפי שניים מגילי, עומד כעת שש שעות ויותר, ומקבל כל אחד בחיוך רחב, כאילו ציפית רק לו? כיצד הנך מסוגל?". "כשסופרים יהלומים, לא מתעייפים", באה תשובתו של הרבי.

בבוקר יום ראשון בהיר הוצב לפתע שער מגנטי, במסדרון המבוא הצר שקדם למקום שבּוֹ ניצב הרבי בחלוקת הדולרים. מעתה, כל מי שביקש לעבור ליד הרבי נאלץ לעבור מבַּעד לשער המלבני הגבוה, וגלאי המתכות היה מהבהב ומצפצף במקרה שהעובר נשא בחיקו דבר מתכת כלשהו. כעת כבר לא נותר מקום כלשהו לספקות. המסר ששידר השער המגנטי דיבּר בעד עצמו. אולם עד מהרה הוחלט במזכירות הרבי, על דעת כולם, לסלק את השער, שהצבתו היתה בולטת ביותר, ובעקבות זאת לא בהכרח שירתה את המטרה לשמה הוצב.

סילוק גלאי המתכות, לא הביאה לאנרכיה או לשאננות כלשהן במזכירות הרבי. במקום זאת, נשכרו גבר ואשה, עובדים פעילים באף.בי.איי., שהתמחותם התמקדה בזיהוי ואיתור של דמויות, תנועות או חפצים חשודים בתוך המון. את משפורתם קיבלו השניים מידי הרב לייבל גרונר, שהיה אחראי לכך מתוקף תפקידו. הללו היו משוטטים ומפטרלים דרך קבע, בין שבילי תורי הקהל - הגבר, בתור הגברים והאשה, בתור הנשים - שהשתרכו על פני עשרות מטרים.

האבטחה סביב הרבי הפכה לחסרת תקדים בהיקפה.

9

מהומות בקראון-הייטס

בחזית הבנין, צמוד לדלת הפלדלת הכבדה, המתינה מכונית קדילק בצבע שחור בוהק. דלת המכונית הקדמית מצד ימין היתה פתוחה לרווחה, מוכנה לכניסתו. המנוע היה מותנע, כמו ציפה לרגע שבו תנוח רגל הנהג על דוושת הגז, והרכב יפליג למרחקים. על המדף שבחזית, בין השמשה למושב הקדמי, הונחו זה עתה מספר חוברות, גזרי קטעי עתונות שונים, שעליהם נח ספר רמב"ם בהוצאת 'מוסד הרב קוק'.

בטור המכוניות החונות בסמיכות לבנין עמדה מכונית נוספת, אף היא מותנעת. במרכז גג המכונית התנוססה נורה כחולה, שהעידה כי היא נושאת תפקיד בטחוני. בתוכה ישבו ארבעה בחורים חסונים, שציפו לרגע צאת הקדילק ממתחם החניה הקטן. תפקידם היה ברור ונהיר להם כל צורכו, בייחוד לנהג רחב הגרם שישב דרוך. ידיו לפתו את הגה הכוח העגול, ורגלו נחה על הדוושה. מדי פעם החטיף מבט בשעונו, שאך בקושי הצליח להקיף את פרק ידו העגלגלה. מכוניתם היתה אמורה לנסוע בצמוד למכונית הקדילק השחורה, ולשמש לה, בעת הצורך, הגנה ושמירה.

ליד חומת הלבנים הנמוכה, בחסות צל האילן הגדול והשיחים שגדלו פרא בין צמחיית הדשא שלמרגלותיו, עמד אב עם שלושת ילדיו, אשר לשווא ניסה לרתק למקום אחד את הזאטוטים שקיפצו ודילגו. בסמוך לדלת הפלדלת ניצבו שני שלישים, הנושאים בתפקידי שליחויות טכניים כאלו ואחרים. עמידתם התאפיינה בציפיה דרוכה.

משנפתחה הדלת, הופיעה בעדה דמות הדר כובשת. גובהה הטמיר, מבטה החודר והממוקד, וצעדיה ההחלטיים, הקרינו עצמה מלכותית. זקן צחור רחב עיטר את פניו המאירות, שלראשן כובע שחור ששוליו הקדמיים התקמטו בקפל ניכר כלפי מטה. ביד ימינו העניק לילדים הפעוטים מטבעות לצדקה, נופף להם לשלום, ונכנס למושב הקדמי של מכוניתו. דלת המכונית נסגרה על ידי הנהג, שתכף דילג למושבו ופתח בנסיעת 'רוורס' ליציאה מהחניה.

הרבי מליובאוויטש הרכיב את משקפי הקריאה החדשים שזה מכבר נרכשו עבורו. הם היו מעוצבים בעיצוב עדין ועדכני. את עדשותיהם העגולות הקיפה מסגרת בצבע חום בהיר. הוא נטל לידיו גזיר עתון רחב, בשפה האנגלית, שהונח בערמה שמולו בצורה בולטת ועילעל בו ברפרוף. המכונית גמאה מרחקים. הנהג, הרב יהודה קרינסקי, ידע היטב את הכללים הבלתי כתובים של הנסיעה ל'אוהל'.

בניגוד לנסיעותיו לביתו הפרטי ברחוב פרזידנט, או למקוֵה הטהרה ברחוב יוניון המקביל, כשהנהג היה הרב בנימין קליין, שבהן נסע הרבי כשהוא יָשוּב במושב הקדמי של הרכב, הרי

הרבי מליובאוויטש ברכבו, בדרכו ל"אוהל"

שבנסיעה לציון חותנו, התנהלה חלוקה קדושה שנשמרה תמיד, כל השנים. בנסיעה הלוך, היה יושב במושב הקדמי, ואילו בנסיעה שוב, הקפיד הרבי לשבת במושב הפנימי.

הנסיעה המהירה הצמודה כמעט של שני הרכבים התנהלה ללא הפרעה. כשהתקרבה מכונית הרבי לצומת השדרות 'איסטרן פארקוויי' ו'יוטיקה', שהיווה את סוף גבולה הגיאוגרפי של שכונת קראון-הייטס, עמד הרמזור להתחלף לאדום. קרינסקי המיומן הצליח לחדור לצומת, בעוד שני האורות, הירוק והאדום, מתחלפים. הוא חלף על פני הצומת והמשיך בנסיעתו המהירה. בהבזק של שניה, האיר האור האדום ברמזור.

יוסקה, נהג רכב השמירה, שהכל רגילים היו לכנותו כשהאות קו"ף בשם החיבה שלו מנוקדת בקמץ ולא בסגול, כמקובל, לא הצליח להדביק את הקצב. עיניו היו תלויות ברמזור שהתנוסס מעל, ובחום מזגו נתפס לפניקה רגעית.

"מה יהיה?", זעק נואשות לחבריו ברכב. "יודל (שם הכינוי של הרב יהודה קרינסקי) ממשיך לנסוע במהירות, ואנחנו איבדנו אותו. אנחנו מועלים בתפקיד!" - צווח בקול כבד, ותוך כדי כך, מבלי להניד עפעף, בעוד עיניו מרוכזות באור הרמזור שמעל, הנחית את כל כובד משקלו על כף רגלו הימנית שעל דוושת הגז. תוך שניה זינק הרכב ודילג בתנופה מעל הצומת. שתי שניות נוספות, והוא כבר היה נתון בדהירה אחר מכונית הקדילק השחורה. צווחה מקפיאת דם שנשמעה מאחור הרעידה את הרכב על יושביו. יוסקה ההמום הנחית ברגלו מהלומה על דוושת הבלם. הרכב נעצר כשכולו מזדעזע אנֶה ואנָה.

במרכז הכביש, על פסי מעבר החציה, מוטל היה ילד קטן, שחום עור, שכל גופו כוסה לפתע בדם ניגר. קול שעטה בקע ממרכז החנויות שברחוב יוטיקה. אספסוף פרוע של צעירים כושיים דהר לעבר מוקד ההתרחשות. דקות ספורות חלפו ועל קולות ההמון השתלט קול צופר מחריש אוזניים. אל הזירה קרב ובא בדהירה אמבולנס עירוני. בעוד הוא מפלס את דרכו לצומת, קפצו מתוכו שני חובשים ואחות. הם חשו לילד שגופו המשיך לשתות דם, מבלי שניתן היה לזהות בבירור מה מקורו.

אחד החובשים גחן לגופו של הילד. הוא מישש את איבריו, ומיד הסיק כי עליו לפתוח בנסיון החייאה, לפני כל פעולה אחרת. במקביל, ניסתה האחות שקרבה למקום לעצור את פרץ הדם שבקע מגולגולתו של הילד. נסיון ההחייאה לא צלח. החבישה ההרמטית הראשונית שנכרכה במקצועיות סביב ראש הילד, עצרה את זרם הדם. החובש התרומם, מישש בידו האחת את דופק הילד, בעוד מבטו ננעץ בשעון הצמוד לידו השניה המונפת אל על. בחלוף דקה נוספת, הסיר החובש את ידו מהדופק. עתה הניח את כף ידו הפשוטה על לוח לבו של הנער. המבט הספקני שנראה בעיניו אותת רעות לאספסוף, שהלך והתקבץ בחצי גורן עגולה סביב גופו המוטל של הילד.

הצוות הרפואי נסוג מעט לאחור. רכב האמבולנס, שדלתו האחורית היתה פתוחה לרווחה, עמד עתה ממש סמוך לזירה. החובש אותת בידו לאיש הצוות השלישי, והלה שלף מתוך הרכב מכשיר הנשמה כלשהו. זיעה קרה כיסתה את פני האח במשך פעולת מכונת ההחייאה שלא ארכה אלא דקות אחדות נוספות. כשדממה המכונה, מיהרו אנשי האמבולנס לעטוף את הילד בסדין לבן.

כל אותה עת שמרו הנוכחים סביב על דממה מתוחה. משנוכחו במעשיהם של החובשים המקיפים את גופו של הילד בסדין, אזר אחד מהם עוז וצעק-שאל באנגלית בעלת מבטא כושי כבד: "וואד אפנד?". היתה זו שאלה סלנגית, קצרת רוח, בנוסח: "מה קורה?". הגדול שבשלושת החובשים, שנראה כאחראי צוות האמבולנס, השיב קצרות, בעודו מיטיב לכסות כל חלק בגופו הקטן של הילד: "הי איז דעד" - הוא מת.

ההלם שפשט על פני הנוכחים תורגם ספונטנית לפרץ רגשות אלים, שאיש לא חזה את תוצאותיו באותם רגעים. מישהו צעק בקול: "הנה היהודי, הנהג הדורס", בעודו מורה באצבעו לעבר יוסקה שעמד במרחק מה, על שפת הכביש, מחוץ לרכב. כפסע הפריד בין עשרות הסקרנים הכושיים, שמזגם היה חם מתמיד, לבין מקום עומדו של הצעיר היהודי, שעה שגֶבר חסון שיסה בקולו, בטון היסטרי מחריד: "התנפלו על הרוצח, הכו את הרוצח, קחו נקמה!".

האספסוף המוסת הרים רגליו והחל לרדוף אחר הנהג היהודי, שלפתע קלט את אשר עומד להתרחש בשניות הקרובות. חוסנו הבולט לא עמד ליוסקה הנמלט. עשרות צעירים הקיפוהו מכל צדיו, והוא נתון היה טרף לידיהם ורגליהם שנשלחו לגופו. תחילה ניסה יוסקה להתגונן, אך מהר מאוד הבין כי המהלומות שביקש להשיב בתגובה, נתקלו בהמוני ידיים שבלמוּן, והשיבו מנה אחת אפיים. ברקע נשמעו קריאות עידוד והסתה מפי צעירים בשנות העשרה המוקדמות שהחלו להתקבץ במקום. הללו צווחו בקול ניחר: "דם", "נקמה ברוצח", ולחלופין, "מוות לרוצח היהודי".

באמצעות מכשיר הקשר שבידיהם הזעיקו חבריו של יוסקה, ברכב ההגנה, את המשטרה שתמהר להגיע למקום. גם האמבולנס, שבינתיים כבר הספיק לפנות את גופת הילד הכושי מהזירה, מיהר להזעיק כוחות בטחון, לנוכח המתח שהשתרר. דקות אחדות חלפו עד אשר ממעלה רחוב יוטיקה הגיחה שורה של ניידות משטרה.

בואה של המשטרה למקום לא תרם להרגעת הרוחות. הפורעים שחומי העור המשיכו להפליא את מכותיהם ביוסקה הנהג, שכל גופו זב דם. השוטרים האמריקניים, שתמיד נחה על פניהם הבעה סולידית, נאלצו לחדור במדיהם לתוך ההמון, כשהם סופגים מהלומות מפה ומשם, עד אשר סוף סוף נוצרה הפרדה בין הכוחות.

יוסקה, שמאז ומתמיד היה ידוע כמי שאין סיכוי לגבור עליו במאבק הורדת ידיים, היה מוטל כעת על הרצפה, חבול ופצוע, באפיסת כוחות כשחושיו מעורפלים. אפו זב דם, פניו חבולים ומוכים, חולצתו התכולה והטלית-קטן שמתחתיה קרועות, ולרגליו רק נעל אחת קרועה. אמבולנס ה"הצלה" השכונתי שחש למקום מיהר לאספו מהשטח, בעוד השוטרים משמשים גדר בטחון חיה, לבל יפרוץ לעברו שוב ההמון, שלא אמר שובע לנפשו עד שיושלם מעשה הנקם.

שעות ארוכות לאחר חלוף סערת הדמים עדיין לא שקטה הזירה. תקרית התאונה הקשה, שבה מצא את מותו ילד כושי קטן כתוצאה מנהיגה פזיזה של יהודי צעיר, נתנה את האות להתלקחות תבערה אדירה שהתפשטה בכל רחבי שכונת קראון-הייטס שבברוקלין. גל המהומות האלימות והברוטליות נשא

אופי גזעני מובהק. "מלחמת השחורים בלבנים" - זה היה השם המדויק שהוענק לפרעות שזו היתה סנוניתם הראשונה.

* * *

שנים רבות חלפו מתקופת הזוהר שידעה קראון-הייטס, שבעבר נחשבה לכתר השכונות ברובע ברוקלין. באותם ימים, צביונה המובהק של השכונה היה יהודי. רובם המכריע של תושביה נמנו עם בני חצרות חסידיות שונות, שרק אחת מהן היתה ליובאוויטש. לא בכדי דווקא בה בחר רבי יוסף יצחק שניאורסאהן, האדמו"ר הששי לשושלת חב"ד, כמקום שבתו, בעשר השנים האחרונות בחייו, לאחר שניצל באורח נס ופלא מאימי הנאצים. החיים היהודיים ששקקו ברחובותיה, על שלל העדות ובתי-הכנסת שהיו בה לרוב, היוו קן טבעי ומבוסס למוקד ממנו יצא אורה של התנועה לרחבי העולם.

שמות הרחובות, שנותרו במתכונתם עד היום, העידו על האריסטוקרטיה של האיזור כולו. כאלו, למשל, היו 'קינגסטאן' (המלך), 'פרזידנט' (הנשיא), 'קראון' (הכתר), ועוד. יתר הרחובות נשאו את שמותיהן של דמויות פסגה שכיהנו בעבר כנשיאי ארה"ב, דוגמת: 'יוניון', 'קרול', 'מונטגומרי', 'אולבני', ועוד. ייחודיות זו מצאה את ביטויה בעובדה שגם הגויים שהתגוררו פה ושם, בייחוד בין פרבריה, נמנו עם השכבה העליונה באוכלוסיה, שנשאו במשרות רמות, ולא נמנו עם המון העם.

תחילת שנות הששים הביאה עמה גל של התעצמות בקרב

הכושיים באמריקה כולה, ובניו-יורק בייחוד. אט-אט החלו להסתנן לקראון-הייטס היוקרתית משפחות כושיות, שאיימו לפגוע במרקם היהודי ששלט בשכונה ללא מצרים. מנסיונות בודדים של רכישת בתים, הפכה המגמה לתופעה שהלכה והתפשטה. בעוד שבתחילה נראה היה כי יהיו אלו רק רחובות מסוימים בשכונה, שיהפכו ל'שחורים', הרי עד מהרה נראה היה כי בחבל העיר כולו מסתמן מהפך ברור לטובתם.

מגמת ההשתלטות של השחורים נתקלה בקרב מרבית החוגים היהודיים בקראון-הייטס ברתיעה, שתוך פרק זמן קצר תורגמה לנטישה ובריחה. אדמו"רים לא מעטים, כמו ראשי קהילות ומנהיגים רוחניים, ארזו את חפציהם ומיטלטליהם ועברו-היגרו אל שכונת בורו-פארק המבטיחה. זו שלֵמים תהפוך לאוטונומיה חרדית נוסח בני-ברק דניו-יורק.

בין המוצאים עצמם עוזבים את השכונה שכמו נקשרה עם שמם, היו גם בני קהילת 'יאנג יזרעאל' (ישראל הצעיר) המפוארת שהיכל בית-המדרש הענק שלה היה המפואר ביותר בברוקלין. בין הנוטשים היה גם האדמו"ר מבאבוב, עם כל חסידיו הרבים, על תלמידי הישיבות והאברכים שבהם, שעד אז ברור היה כי בשכונה זו יבנו את ביתם.

מול תופעת הבריחה והנטישה התיצב למאבק הרבי מליובאוויטש, שבכל מאודו ביקש לעשות ככל אשר ניתן כדי שהשכונה תישאר בצביונה המקורי, ולא תהפוך למבצר נוסף של גויים שחומי עור. הרבי, שהיה אז בשנים הראשונות של שבתו על כס נשיאות חב"ד, ניהל אז מלחמת מגן על עתיד השכונה, על כל המשתמע מכך.

מעבר לדברים חוצבי הלהבות שנשא בפני חסידיו, שבהם קרא לדבוק בשכונה ולא להפקירה, העביר הרבי הוראות אינדיוודואליות לכל מי מעדת חסידיו שניצב בפני דילמת עזיבה, לנוכח המציאות שנכפתה עליו, בה נותר כמעט לבדו בשורת מבני מגורים שמלאו בכושים. הרבי עודד הישארות בבתים, ואף טיפח רכישת בתים נוספים, לשם הצלת הרחובות שאת השממה היהודית שנוצרה בהם פתע גדשה אוירה גויית מגושמת בדמותם של שחומי עור נחותי דרגה.

לצורך זה, השתמש הרבי בנימוק הלכתי שנשען על סעיף ברור בשולחן ערוך, ספר ההלכה היהודית שעל-פיו יישק כל בית יהודי. אותו סעיף שעליו הצביע הרבי, לימים, כמקור לאיסור ההלכתי להחזיר שטחים בישראל, ולדבוק בשיטת "אף שעל" כלפי כל נסיון משא-ומתן לשלום שיגרור עמו ויתורים טריטוריאליים, היווה בסיס הלכתי לעמדה הנחרצת לפיה, במקרה שבו "נכרים צרו על עיירות ישראל", "מחללין עליהן את השבת", ואין מפקירים את השטח לידיהם.

במסגרת הפעילות, שנחשבה אז לפעילות הצלה של הרגע האחרון, העניק הרבי לשכונה שם חדש, שנותר קבוע ונצחי. מעתה, בכל כרזות החוצות שבישרו על מאורע הקשור בדרך כלשהי בשכונה, נקראה היא בשם "שכונת 'כאן ציוה ה' את הברכה'". גם העובדה הידועה שהשכונה כולה בנויה על צלע הר, נוצלה לתעמולת הכשרת הלבבות להישארות בה. מעתה נקרא בפי החסידים המבנה הטופוגרפי של השכונה - הר ה', עליו מליצים היו את הפסוק: "מי יעלה בהר ה'"...

הפעילות המאומצת, עם כל כאב הלב האישי שהיה כרוך בה, לא נשאה פרי. קראון-הייטס לבשה אופי חדש, שונה ומנוכר. את בתי חסידי חב"ד, שהיו אחרוני היהודים הנותרים בה, למעשה, הקיפו טבעות טבעות של מתישבים כושיים, שעשו בה כבתוך שלהם. אם כי עורק החיים המרכזי המתפרש על פני שדרת קינגסטאן, היה ונותר רחוב מרכזי יהודי, שכל בתי העסק שבו, למעט שניים, הושבתו בימי חג ומועד - לא ניתן היה להשוותו לשדרה ה - 13 בבורו-פארק, שנראתה כגרסה האמריקנית של רחוב רבי עקיבא בעיר בני-ברק.

חרף הפעילות שניהל הרבי למען שימור יהדותה של השכונה, לא נתגלעו כל מחלוקות ועימותים בין שתי האוכלוסיות השונות שהפכו לשכנות ושותפות לשכונה אחת. הן חיו זו לצד זו מבלי שסיפור אהבה גדול יאפיין את מערכת היחסים ביניהן, אך גם ללא כל מתיחות או יריבות כלשהי. עם פרוץ המהומות בקראון-הייטס, הן היוו את האות לגילויי המשטמה ההדדיים שעד כה היו סמויים ובלתי נוקבים.

* * *

חמשת אלפים שוטרים התפרשו על פני השכונה. הרובע כולו, הבנוי ממשבצות-משבצות של רחובות, לאורך ולרוחב, הקל על מלאכת השוטרים, שארבעה מהם ניצבו הכן בפינת כל רחוב. אינספור תקריות אלימות נרשמו על ידי המשטרה, שלדעת התושבים היהודיים היתה פסיבית מדי לנוכח הטרור שהופעל מצד הכושיים.

לאחר שורת פגישות שקיימו ראשי הקהילה עם בכירי המשטרה, כמו גם עם בעלי תפקידים בכירים בעיריה ובממשל, החליטו החב"דניקים שלא להשליך את יהבם, בכל הקשור לממד הבטחון האישי, אך ורק על שוטרי משטרת ניו-יורק ומפקדיה. גם לא על קבוצה ייחודית צעירה, שכינתה עצמה 'מלאכי השלום' שנחתה באזור, ימים ספורים לאחר פרוץ המהומות.

קבוצה זו מורכבת היתה משמונה גויים, שחומי עור ובהירים, אבירי זרוע, שיחדיו הציבו בראש מעיניהם את ההגנה ושמירת הסדר בכל מוקד שטנה ואלימות. את מגוריה קבעה חבורת השמיניה הזו במשאית ענק שכוסתה בכתובת גרפיטי, מעוצבת בצבעי אדום ולבן, שהכריזה: "מלאכי השלום".

בכל פעם חנתה המשאית בסמוך למוקד התורן של המהומות שלא חדלו ואך החריפו. עם כל הסימפטיה הרבה שחשה הקהילה החב"דית לקבוצת המתנדבים הייחודית, לא ניתן היה להטיל את כל כובד המשקל רק על כתפיה.

"חברת שמירה", שגם בימים כתיקונם פעלה בשכונה, תוגברה בכוחות נוספים. הקריטריונים למינוי כחבר פעיל ב"שמירה" היו נוקשים. רק גברים חסונים שכוחם במותניהם, ומאחוריהם רקורד של קורסים להגנה עצמית, שימוש בנשק, אימוני קרטה והתנסות מעשית, נראו ברחבי השכונה כשאפודי חברת השמירה לגופם, כפפות מגן דוקרניות סביב אגרופי ידיהם, ואלת מתכת למותניהם.

לנוכח המצב החמור, הנפיק בית הדין הרבני של קראון-

הייטס "היתר" מיוחד, לפיו רשאים היו מתנדבי השמירה לשאת על דש בגדיהם את מכשירי הקשר גם ביום השבת, שפן ההלכה היהודית קובעת כי מותר לחלל שבת "אפילו מפני ספק פיקוח נפשות".

* * *

לא הרחק מקרן הרחובות יוניון וברוקלין התגורר הכומר אל שארפטין. תפקידו הרשמי התמקד בכהונתו הרוחנית ככומר הראשי בכנסיית ברוקלין, השוכנת על פני שדרת ברוקלין, ברחוב מקביל למרכז הליובאוויטשי. צורת המבנה החיצוני של הכנסיה, היתה שמרנית ומאופקת. גם חלקת הדשא הנאה שקדמה למדרגות הבנין, לא הוסיפה מראה בלתי שגרתי למבנה שכלל לא הוציא מכליו את מי שחלף מולו.

שארפטין לא הסתפק במסגרת הצרה של תפקידו הרשמי. הוא ניחן בכריזמה השמורה למנהיגים בעלי שיעור קומה, שתחום השפעתם היה רחב היקף, ולא התמקד בהטפות חד-שבועיות בפני קומץ האדוקים הרואים לעצמם את ההופעה מדי יום ראשון בכנסיה כחובה קדושה. הוא יזם ואירגן עצרות וכינוסים, שבמרכזם עמדה תמיד הרצאתו המאלפת, שהותירה את הקהל פעור פה. תכונה זו הפכה את הופעותיו הפומביות לתכופות, וככל שהן תכפו, כן הלך וגדל מעגל השפעתו שהיתה לבלתי מעורערת.

מעבר לכל סגולותיו התדמיתיות, ביצבצה בו התכונה שהפכה לשמו הנרדף. שנאה אנטישמית תהומית ליהודים וליהדות, ולכל

מה שמזכיר אותם, נדפה ממנו ומילאה את ישותו. במתק שפתיו הרהוט, ובכושר השכנוע הכפייתי שלו, הפך מאות מאמינים שסרו למשמעתו לשונאי יהודים מובהקים. השנאה התהומית שחילחלה בו, כמו היוותה עבורו תמריץ חיוני להמשך תפקודו האישי והציבורי.

בד בבד הפכה האנטישמיות שלו לסימן ההיכר הבולט שלו. העידה על כך העובדה, שגם בשנת תשנ"ז (1997), כשביקש הכומר לבוא לביקור בישראל, אשרת הכניסה לארץ לא הוענקה לו, כשבנימוק הרשמי של הקונסוליה נאמר מפורשות כי "מציג הבקשה הנו אנטישמי, שישראל אינה רואה בחיוב את ביקורו בארץ".

חכמתו של שארפטין לא עמדה לו בעת שביקש להערים על מערכת הבטחון הישראלית, ובתום סיור בן כמה ימים שערך בירדן, ביקש לפי תומו לחצות את מעבר הגבול לישראל. בדיקה בטחונית שכללה את מסמכיו, גילתה את זהותו של האיש, שישראל מסתייגת ממנה, והותירה אותו מחוץ לגבול.

כל עיתוי, בעל זיקה ישירה או שאינה ממין הענין, היה הופך אליבא דשארפטין למנוף מחודש לליבוי היצרים האפלים נגד היהודים. אל שארפטין היה גם האיש שלו נזקפה מלאכת השכנוע, שהפכה את הגויים שבתיהם סמוכים לבניין 770 לאגוזים קשים לפיצוח, בכל אימת שחודשו עמם הדיונים לשם רכישת שטח בתיהם, לטובת הגדלת המבנה, שברבות השנים הפך צר מהכיל את ההמונים שפקדוהו. לשווא היו סכומי עתק מוצעים להם; הללו סירבו בתוקף, בהיותם נתונים בשכרון חושים לנוכח השכר הרוחני שהבטיח להם שארפטין אם לא

ייענו להצעות היהודים.

המהומות בקראון-הייטס מוצאות את שארפטין בשיא כוחו, בטוח יותר מאי פעם בכס מנהיגותו. בנתחו את המצב, ועל רקע הקרקע הבוערת, שהיא עבורו פוריה ובשלה לארס הסתה, גומר הכומר אומר בנפשו, לתרום משלו להתפתחות אחרת, מקבילה למאורעות בערוץ הרשמי. אל שארפטין מחליט לטמון, הרחק מעין רואים, אלמנט משחית נוסף, אל תוך זירת המהומות הקשות בלאו-הכי. חרף הסכנה האדירה שטמונה בה לחיי אדם, אין מי שיניע את האיש בעל הכוונות הזדוניות מהחלטתו הסופית, הרת האסון.

10
אצבע על ההדק

הוא הלך לבדו. למען האמת, לא היה בכך דבר-מה בלתי שגרתי, אך בפועל לרוב נמנעו מעשות זאת, בוודאי לא בשעה הסמוכה כל כך לחצות לילה. את עלטת הלילה האיר אור כתום קלוש שבקע מפנס הרחוב. פעמיו היו מועדות אל דירת הבחורים, ששכרה הנהלת הישיבה מחוסר מקום בבנין הפנימיה. הדירה היתה ממוקמת ברחוב 'פריזדנט', בין הרחובות הנושקים לפרברי השכונה, 'טרוי' ו'סקנקטדי'. רק במספר דירות בודדות התגוררו יהודים.

חיים, עגול וחייכן, מידת גובהו ממוצעת, אנרגטיות חברה'מנית של מרץ נעורים זורמת בעורקיו. במהלך עשרים שנות חייו הספיק לחוות כמה הרפתקאות, סוערות יותר ופחות. הוא צעד כרגיל בצעדים בטוחים למדי. המחשבות השונות המשייטות במוחו, חלפו כתמונות אקראיות מרצדות. לא היתה בהן כל הארה או חידוש מעמיק. הן היו אופייניות לשעה אחרונה בסדר יומו הכמעט שגרתי של תלמיד ישיבה.

קול שיחה אנגלית קולנית קרב לאוזנו. אינסטינקטיבית, הוא

מסובב את ראשו לאחור. שלושה צעירים כושיים חסונים קרבו לעברו. הם היו קרובים אליו עד כדי מגע יד. הוא יכול היה לשמוע את נשימותיהם. "הי יו!", הם פונים לעברו בצעקה. חיים מהסס לרגע קט. לשווא, הוא מנסה להשתעשע באשליה בת כמה שברירי שניה, שמא אין הם קוראים לו, אלא לחברם שאולי צועד בהמשך הרחוב.

קנה אקדח ברטה שקרב אל מותניו הבהיר לו כי לא היתה כאן כל פניה למישהו אחר זולתו. הוא נותר אפוא עומד, כשפניו לכיוון הנגדי של מחוז חפצו. מולו נותר רק הגבוה מבין השלושה, ושני חבריו עמדו צמודים זה לזה, מאחורי גבו של חיים. בידי אחד מהם נעוץ האקדח. זיעה קרה כיסתה את פניו כששמע את הקול, לוחש בארסיות לתוך אוזנו, "מַאני אוֹר לַייך".

במרוצת השניות שהפכו לפתע לקריטיות, אין סיפק בידו, לתת דרור למחשבותיו, ולחדד לעצמו שוב את תרגומו של משפט המוות - "כסף או חיים" - גם במובן של: תן את הכסף, וְלא - לא עוד 'חיים'. קנה האקדח ננעץ שוב במותנו וכיווץ את עורו. כעת הוא יכול לחוש בו.

בבגדיו נשא עמו חיים מספר בודד של שטרות שלא הסתכמו ביותר משבעים דולר. ספק רב אם הללו יאמרו די בכך, אך ברור שלא בא בחשבון להציע להם באדיבות להצטרף אליו לדירתו, ולקבל עוד כסף, ולו בלבד שיניחוהו לנפשו ולא יפגעו בו. האקדח הנעוץ באחורי מותניו העיד כי ייתכן שדרישת הכסף אינה אלא עילה למבוקשם היחיד של שלושת הערלים.

הוא שולח את ידו לכיס האחורי של מכנסיו, כדי לשלוף

ממנו את השטרות שהיו תחובים בו. משלוח היד לאחור, מאותת כנראה לחבורה כי הצעיר היהודי מבקש להתגונן או אולי אף להוציא דבר-מה אחר מכיסו. באוזניו יכול היה לשמוע את הלחיצה השקטה על ההדק. כדור אש פילח את גופו של חיים וחדר למותניו. הוא נופל על הרצפה ארצה כשהוא נאנק מכאב.

בחלוף שתי דקות נוספות, שלישיית הכושיים כבר לא נראית באופק. הם נמלטו בעוד גופו של חיים מט לנפול. חיים מביט אנֶה ואנָה. שלוות הרחוב לא הופרה, ושוב אין בו כל תנועה. הוא אוזר עוז, מתרומם תוך התעלמות מהכאב הצורב, וממשיך לצעוד. הצעד הזה הוא בעצם פרי מחשבה בת שניות, בה חודרת למוחו ההכרה באחריות לעצמו שבעצם מוטלת כרגע רק על כתפיו.

שלושה מטרים נוספים מוצאים אותו מול פתח בית דודו. היסוס קל חולף במוחו, בהיזכרו בשעה המאוחרת, אך מצב החירום שבו הוא נתון - שאם כי עדיין לא נהיר לו לחלוטין, אך די מדאיג, ובעיקר, כואב, כואב מאוד - מוצא אותו מצלצל בפעמון ובד בבד נוקש בבהילות על פתח הבית. עוד דקה שנראית לנצח חולפת, והדלת נפתחת.

"חיים!", קורא הדוד הצעיר בטון מופתע, "מה אתה עושה פה בשעה כזאת?". חוורון עולה על פניו של חיים, שהולמים כעת מראהו של אדם שניטלה ממנו לפתע כל תמצית הדם שבגולגולתו. המלים "כושיים ירו בי" אך בקושי נפלטות מפיו, והוא נופל ארצה מתעלף, כשגופו חוסם עתה את הכניסה מהדלת הראשית, הפתוחה לרווחה.

ניידות המשטרה הנושקות כמעט לרכב אמבולנס ה"הצלה" הדוהר לבית שבין 'טרוי' ל'סקנקטדי', מעלות חרס בחיפושיהן אחר עקבות. חיים מובהל לבית-החולים ואילו חבורת שחומי העור צמאי הדם ממשיכה להחיש צעדיה, בין משעולי השכונה האפלים, אולי בדרך לקרבן הבא.

* * *

חרש חרש, הרחק מעין רואים, התארגנה בהשראת הכומר שארפטין, קבוצה שפעלה כמעין ועדת-היגוי סמויה. תפקידה היה טפטוף פסיכולוגי באוזני ההמון, שעשוי היה להכשיר את הקרקע לפעולת השיא שתבוא בעקבותיה.

השלב הראשון התמקד בהטיית דעת הקהל במחנה השחורים בברוקלין, והפניית הזרקור אל העובדה שהנהג הדורס, לא היה אלא "שומר ראשו של האדמו"ר מליובאוויטש", שנסע רכב אחד מלפניו, והיה עד לתאונה. עובדה שגם אם בחלקה היה בה בסיס אמת, אך לא הובלט וכמעט לא דובר בו עד כה, למורת רוחו של שארפטין.

נקודת המוצא של 'שטיפת המוח הפסיכולוגית' התבססה על ההנחה המוטעית אשר לה היה מגויס בעוורון ההמון הכושי. הנחה זו דבקה בכינויו של הנהג היהודי, לא כ"דורס", אפילו לא כאחראי לתאונה, אלא כ"רוצח". הס היה מלהזכיר כי היתה זו אמנם נסיעה פזיזה, אולי אפילו רשלנית, אך התאונה שבעטיה מצא הנער הכושי את מותו, היתה בשגגה.

זו כבר היתה הצלחה שהכומר, אם בזכות ואם שלא כן, הרשה לעצמו לזקוף לזכותו. על זרי הצלחה מפוקפקת זו, ביקשו מכשירי דעת הקהל, מטעמו של הכומר, להתקדם צעד נוסף בהטותם את האחריות למעסיקו, כביכול, של הנהג "הרוצח" - הרבי מליובאוויטש - שהיה גם עד ראיה למעשה ובחר להתעלם ממנו ולהמשיך בדרכו.

חרף השקר הגלום בגרסה, ולו מבחינה עובדתית, שכן מכונית הרבי כבר הספיקה להתרחק מהמקום, וכי זו היתה סיבת בהילותו של הנהג - המסר שבה נפל על אוזניים קשובות בקרב מחנה הכושיים. אוירת עליהום שלטה ברחוב. כל שעה הביאה עמה תגרות אלימות קשות מצד הכושיים. מצב זה היה כר נוח מאין כמותו לזריעת גצי אש וארס בלבות הכושיים, בייחוד הצעירים ביניהם.

הדיווחים שזרמו אל המשטרה, בישרו כי חלה תפנית חמורה ומסוכנת בדעת הקהל. ההמון מבקש הנקמה, שכבר אמר נואש מהחיפוש האובססיבי אחר הנהג הנמלט, שבינתיים כבר נחבש וטופל וחיש הורחק למקום סתר בטוח, עד יעבור זעם, נתלה בהתלהבות יצרים מחודשת ב"מידע" החדש שהודלף על ידי הכומר.

תרמו לכך גם ידיעות מרומזות שהופיעו בחלקן בעתונות, בדבר גורלו של הנהג. אלו ידעו לספר מפי יודעי דבר אנונימיים, כי יוסקה שוהה מחוץ לתחומי היבשת האמריקנית, וכי הוברח מתוך הסכמה שבשתיקה עם השלטונות שהעלימו עין. ייאוש הנשבעים לנקום את דמו של הילד הצעיר, החף מפשע, נוקז

במיומנות רבה של פיתוח המודעות לאפיק חדש: האשם האמיתי.

אף על פי שבמשך כל תקופת המהומות לא השביעה משטרת ניו-יורק את רצון התושבים היהודיים, בעקבות התנהגותה הפסיבית-משהו, עד שיש שחשדוה כנוטה ביודעין לטובת הכושיים - הפעם, לא הקלה המשטרה ראש לנוכח סכנת האיום על חיי הרבי ששב והתחדש, והפעם באמצעות גורמים מקומיים עוינים.

אלפיים שוטרים הקיפו את "770". רשמית, היה זה אך טבעי שאבטחת המרכז הגדול, שאליו נוהרים בני השכונה כמה פעמים מדי יום, תתוגבר באופן ניכר, כמותית ואיכותית, אולם אלפי השוטרים, ובייחוד המטלות הבלתי שגרתיות שהוטלו על כל חוליה, הבהירו ליודעי דבר בודדים, כי מאחורי ההיערכות, הגדולה ביותר שידעה ניו-יורק מסתתר חשש סביר והגיוני, מוחשי יותר מאי פעם, לחייו של הרבי.

המידע על החשש להסלמת האלימות והפנייתה לנסיונות לפגיעה פיזית ברבי, לא הועבר כלל לאנשי ה"שמירה" שהורכבה, רובה ככולה, מאנשי השכונה. עובדה זו לא הכהתה את רמת הסבירות הגבוהה שרווחה בקרב המשטרה, שאפשרות כזאת עלולה להתממש, ודווקא הפעם, בתנאי הפתיחה הטובים ביותר מזווית ראותם של התוקפים.

העלמה מכוונת זו היתה דווקא בשל החשש מפני מימוש האיומים הבלתי פוסקים על חיי הרבי, בצל עימותי המהומות בין השחורים ללבנים על מנת שלא לגרום להיסטריה מיותרת

בקרב החסידים, שבוודאי לא תועיל למטרה. קו המחשבה של מזכירות הרבי טען כי אין לדעת לאן עלולה להוביל היסטריה כזו. החשש היה מפני תגובות בלתי שקולות של חסידים אדוקים אשר בנאמנותם לרבי ירשו לעצמם לעשות מעשה, אשר ישים קץ לאיומים שאוזנם אינה מוכנה לקלוט.

כל נסיעה של הרבי ל'אוהל' חותנו, שהמשיכה להתקיים בתכיפות גבוהה של פעמיים בשבוע, לפחות, לוותה ברכבים ובאופנועים משטרתיים שהקיפו את הרכב שבו נסע הרבי, מכל צדדיו. שמשות החלונות של רכב הרבי היו אף הן משוריינות ואטומות.

החזות החיצונית של 770 בעת מעמד חלוקת הדולרים בימי ראשון, דמתה יותר למראהו של מבצר צבאי. מלבד מערך ההגנה שנקבע מאז עלה רף האיומים בהזדמנות הקודמת הלא רחוקה, לפני חודשים אחדים, הפעם ניצבו שוטרים מתחלפים בתוך חדר המעבר המיוחד שבו ניצב הרבי בעת החלוקה.

בתוך בליל התרחשויות האימה של ימי הפרעות, וברקע החשש מפני פגיעה ברבי, היה זה מחזה סוריאליסטי ששיעשע מעט את רואיו. מדי תום משמרת קצרה בת שעה, או חצי שעה, בה נכנסה לבנין קבוצת שוטרים שהחליפה את קודמתה, היתה הקבוצה חולפת תחילה על פני הרבי.

כל אחד ואחד מהשוטרים, בהירים ו'לבנים' לצד שחומי עור 'כושיים', עובר ביראת כבוד על פני הרבי. אחדים מהם, בעלי מוצא אנגלי, אף קדו קידה מנומסת, בעמדם מולו. הרבי העניק בידו של כל אחד שטר של דולר, כמשפטם של כל אלפי העוברים

מפקד תחנת המשטרה מקבל דולר מידי הרבי

על פניו ביום החלוקה, ואחר הוסיף שטר נוסף של דולר, ולהשתאותם של אנשי המשטרה קרי המזג, הוסיף מלים ספורות שהבהירו כי נתינה כפולה זו היא אות להכרת טובה והבעת תודה, "אוף דה סקיוריטי" (=עבור הבטחון), כלשונו.

בפינות שונות ברחבי שכונת קראון-הייטס נראו שוטרים רבים, שלכל אחד מהם גזע, מוצא ולאום שונה מחברו. הם ניצבו נשענים על גדרות הבטחון שליד מעברי החציה בקרנות הרחובות, כשפריט נוסף ובלתי אופייני מצטרף לדמותם החדגונית כאוכפי החוק והסדר. תלבושתם הכחולה-תכולה בהקה כתמיד, אקדח משטרתי נתון היה בתוך נרתיקו הקבוע, לצד אלת העץ שהיתה ענודה לחגורת המכנסיים, ומטבעת נוספת, השתלשלו אזיקי המתכת. שתי כפות ידיהם נראו ממששות דבר-מה דקיק, שרק עין חדה יכולה היתה להבחין כי אינו אלא קובץ שני שטרות ירוקים של דולרים בודדים, שהעניק להם הרבי, ואף הם אימצו את סגולת שמירתם.

* * *

שבועיים תמימים עשה חיים בבית-החולים. בתום סדרת בדיקות ומעקבים, החליטו הרופאים פה אחד להשאיר את הקליע במותנו, מחשש לדימום מיותר שעלול לגרור אינפקציה פנימית אשר תוצאותיה עשויות להסתיים בכי-רע. חיים נותר לאשפוז של ימים אחדים נוספים להתאוששות ומעקב. החלטה זו התקבלה בעצה אחת עם אבי הפצוע, שהוזעק מישראל, ותוך יממה התיצב ליד מיטת חוליו של בנו.

בחוש ההומור המבורך בו ניחן, בישר האב לבנו על החלטת הרופאים. "חיים", אמר בעודו גוחן על מיטת בנו, "הרופאים החליטו שהם לא בעד שליפה מהמותן"... חיוך קונדסי רחב, שבימים כתיקונם היה אחד מסימני ההיכר שלו, התפשט עתה על פניו של חיים.

* * *

בלשכת המזכירות של הרבי לא נראים בימים אלו חיוכים רבים. אם עד כה דמתה התפשטות המהומות בברוקלין לגידול ממאיר שהולך וכובש עמדות נוספות וממוטטן, הרי שלעת כזו, כאשר שוב שבה על עצמה במלוא עוזה הכוננות המוגברת לשמירת בטחונו האישי של הרבי, היה מי שראה בעיני רוחו את ההתדרדרות הכללית כמחלה קשה שבעוד מעט קט מאיים נִגְעָהּ לפגוע במערכת החיסונית, שקיומה מהווה את התנאי הבלעדי להישרדותו של הגוף כולו.

ככל שנוקפים הימים, כן גובר מד הלחץ שבּוֹ נתונים האישים הקרובים ביותר לרבי. את כולם מטרידות המחשבות החוזרות ונשנות על חודש תשרי הקרב ובא, בּוֹ עולים ובאים ל - 770 אלפי חסידים מכל רחבי תבל, במטרה לעשות את הימים הנוראים, חגי סוכות ושמחת תורה, במחיצת הרבי. איש מהם לא יכול היה להתעלם מהעובדה שקרבים ובאים מועדי תשרי, אשר המעמדים המיוחדים שבהם נחשבים מאז ומתמיד לרגעי השיא בליובאוויטש.

בקרב תלמידי הישיבות החב"דיות נחשבת הנסיעה לרבי למשך חודש החגים כחובה אשר דווקא משום שהיא בלתי כתובה, קדושתה עולה עשרות מונים על זו של המטלות הרשמיות, שכן היא מוכתבת מדחף פנימי עז שמפעם בלבו של כל אחד. צעירים בשנות העשרה המוקדמות, מקדישים המון שעות פנאי לשינון על-פה של דפי גמרא ומכסות לימוד שונות שיזַכּוּ אותם בכרטיס טיסה או בחציו. אחרים, בוגרים יותר, דואגים לעצמם, במקביל, להכנסה פיננסית מצטברת, תמורת ביצוע מטלות הקשורות בחיי הישיבה, כמו קריאה בתורה, אחריות לספריית הישיבה או לימוד בחברותא עם חלשים.

עם כל הכרוך במאמצים הרבים המושקעים לשם כך, הכל יִשווה בעיני החסיד לרגעי ההוד הנוראים של עמידה צפופה, בין אלפי חסידים מצטופפים למרגלות הבימה, עליה ניצב הרבי, עת מרים הוא את הטלית המכסה את פניו, נושא את עיניו היוקדות לעבר הקהל, ומכריז בקול תקיף ועמוק, בניגון מתמשך, הנשמע בכל חלל בית-הכנסת: "אשרי העם יודעי תרועה". שעה זו, הקרויה בעגה החסידית "ה'תקיעת-שופר' של הרבי", היא בבחינת המיצוי הנשגב של ימי הסליחה והרחמים שקדמו ליום הדין.

ההתרגשות מעפילה למרומי פסגתה ביום "שמחת תורה", המסיים את חגי תשרי. "770" מאכלס בחג זה מספר אדיר של אורחים, שכמותו אין כתליו יודעים בשום מועד אחר. הרגע שאליו נשואות כל העיניים נקרא בפי כל "ההקפה של הרבי". במרכז האולם מצפה לרבי בימה קטנה וגבוהה, שמפֹל עבְרֶיה ניצבים ב'פירמידות' כחצי רבבת אנשים צפופים-צפופים. הרבי

עולה על בימת העץ כשספר תורה קטן חבוק בזרועותיו, פוצח בשיר החב"די המיוחס, וכל הקהל מצטרף בשאגת שמחה אדירה. הרבי רוקד על מקומו ובד בבד מפנה תנועות עידוד לקהל שאינו יודע את נפשו, ולרגעים אחדים מתנתק מהיקום כולו, ונשאב בטהרת שמחה של תורה. מחזה שהוא משאת נפש כל חסיד.

ועתה, חלפו הרהורים נוגים במוחם של נאמני בית הרבי, כל החגים הללו יהיו תחת עננת צלן של המהומות, כשמאחורי הקלעים בוערת הקרקע שהפכה לבשלה ופוריה יותר מאי פעם, בכל הקשור לבטחונו האישי של הרבי.

"מי יהיה אחראי לכך שבין הקהל הרב והמגוון כל-כך שמגיע הנה, מארצות כה רבות, לא ישתחל, ללא ידיעתכם, איש שאיננו שייך לכם, ואיננו יהודי כלל?", ביקשו מפקדי המשטרה להבין, בנסותם לקבל ערובה מינימלית לבטחונו האישי של הרבי החלה במידה רבה על כתפיהם כמי שאמונים על השלטת השקט והשלום בעיר.

"במקרה כזה", הוסיף אחד מקציני המשטרה, בשיחה סגורה שהתקיימה במזכירות הרבי מליובאוויטש, בצל המהומות הקשות שלא דעכו, "האפשרות להתקרב לרבי ולהגיע עד לטווח אפס, יכולה להיות פשוטה ביותר". הנוכחים החליפו מבטים איש עם רעהו, והדובר המשיך בהפגינו בקיאות בנעשה בחצר הרבי: "הרי אצלכם זו מצוה להידחף ולהתקרב ככל שניתן, נו, אותו חסיד מדומה יהיה נמנה עם המהדרים ביותר, ומה יקרה אז? האם אז יוכל מישהו להציג עצמו כנקי כפיים?..."

השאלה הנוקבת נותרה תלויה בחלל דקות אחדות.

"ומה אתם מציעים?", הפר הרב לייבל גרונר את הדממה המעיקה שהשתררה בחדר, בהפנותו את האצבע למפקד הבכיר. "מה היא האלטרנטיבה שבפיכם? שנודיע לכל העולם שלא יבואו לרבי לחגים, בעקבות המהומות?" הוא לא הסתפק בשאלת התם שהציג, ותכף הוסיף באירוניה: "אתם יודעים מה? אוקיי. אין בעיה. אני מוציא מיד הודעה כתובה בנושא".

"זוהי בדיחה גרועה, ראביי גרונר", קטע קולו של מפקד המשטרה הבכיר את דברי גרונר. הלה השתתק לרגע ואחר הכריז שוב בטון של קביעה ובנימה אחראית: "וגם אם מפאת ההתרעות שבידכם, נצטרך לשקול צעד דומה לזה - אני יכול לומר לכם כבר כעת שהרבי לא יסכים לכך, ולא למקצת מן המקצת של כיוון כזה, ואנו לא נעשה דבר בניגוד לרצונו של הרבי".

האוירה בחדר היתה דחוסה ומתוחה. על שרירי פניו של כל אחד מהנוכחים ניתן היה לקרוא את שאיפתו האחת והיחידה לרגע זה, לצאת החוצה ולשכוח מהכל. כל אחד מהנוכחים בישיבה הסגורה קלט ברמתו הוא, כי הוויכוח המדומה יכול להימשך זמן רב, וכי אין לצפות למסקנה שתופק מהדיון שנשא אופי מדאיג מתסכֵּל. כל מוצא ממעגל האיום על חיי הרבי לא נראה באופק.

* * *

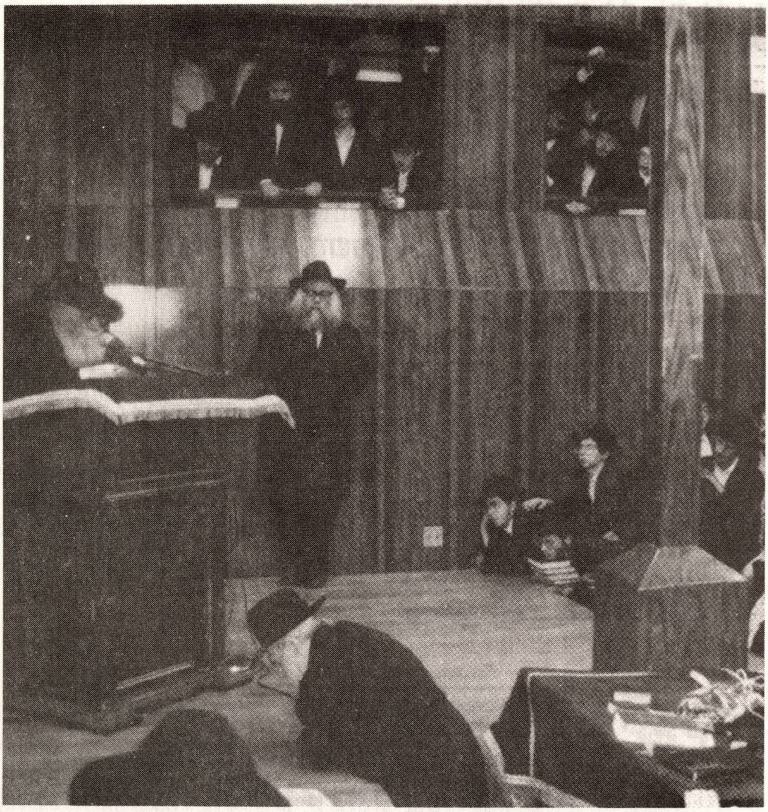
אם-כי הפגישה לא הניבה תוצאות, אך בקשה אחת נשמעה

בסיומה, עליה הניחו מפקדי המשטרה הבכירים את כל כובד משקלם. הם עשו זאת בציינם כי זו נמסרת בעצה אחת עם האף.בי.אי. שבכיריו ביקשו למסור זאת כשליחות שלהם. הבקשה המנומקת דרשה להתקין זגוגית משוריינת שתקיף את הבימה שעליה התפלל הרבי בציבור, שלוש פעמים ביום.

הבימה הגדולה הקבועה בקרן דרומית-מזרחית של בית-המדרש, נבנתה בהתאם לקביעות ההלכתיות האוסרות להתפלל במקום גבוה מהקרקע ששטחו הוא פחות מד' אמות על ד' אמות. היא הותקנה לטובת הקהל הרב הפוקד את בית הרבי בחודש החגים, למען יוכל לצפות ברבי המכה באגרופו על עמוד התפילה לעידוד שירת קטעים שונים במהלך התפילה, כשגבו לקהל. בירכתי בימה זו ניצב גם הסטנדר הנוסף, ממנו נשא הרבי את דבריו לציבור. מאז שנת תש"נ, נותרה הבימה במקומה בכל ימות השנה, ולא רק לתשרי, כפי שהיה נהוג קודם לכן.

לנוכח החשש הגובר מפני נסיון התנקשות בחיי הרבי, ביקשו אנשי המשטרה בשליחות האף.בי.אי. להקיף את בימת הרבי בזגוגית שקופה עבה ומשוריינת, זהה לחלונות שהותקנו בשעתו בחדר הרבי. הרב גרונר הבטיח לשאול את פי הרבי על כך. נסיונם רב השנים כמו הסיפורים הרבים שכבר הספיקו לשמוע, הבהירו לאנשי המשטרה כי כאשר יורה הרבי כן יקום. תקוותם היתה כי הרבי יאות לצעד שאמור לתרום למערך ההגנה על חייו האישיים.

בהזדמנות הראשונה באותו יום בה נכנס גרונר לחדרו של הרבי, הוא הביא בפניו את הצעת המשטרה בציינו כי היא "נובעת מחשש גדול". הרבי שמע את הדברים ופסק לאלתר: "לא בא

הרבי נושא דברים בבימת התפילה

בחשבון". דברי הרבי שנאמרו בתוקף נחרץ לא הותירו מקום לשאלות נוספות.

לוח השנה היהודי שהצביע על תאריך כ' באלול, הפך לפתע לאויב הסמוי הגדול ביותר של כל הנוגעים בדבר, הן בקרב הקצונה הבכירה של המשטרה והן בקרב נאמני בית הרבי. על ראשי כולם ריחפה אחריות כבדה, כמעט בלתי ישימה בתנאים הנוכחיים, לבטחונו האישי של הרבי.

11

דייוויד דינקינס מטרפד

ככל שקרבה שעת סגירת הקלפיות, גברה התכונה סביב הבנין הגדול, כאילו בו אמורה היתה להיפתח בעוד מעט קט ספירת הקולות. ניידות שעל גגותיהן התנוססו אנטנות לוויין גבוהות יצאו מהחניון התת-קרקעי, ששערו האלקטרוני היה עתה פתוח לרווחה. כתבים צעירים עוטי בלייזרים בשלל צבעים, נראו מדלגים בזריזות למושבי מכוניותיהם, ובעוד ידם הימנית אוחזת בבלוק נייר צהוב ועניבתם הסדורה מתבדרת ברוח, החליקו בחטף את ידם השמאלית על פניהם, כדי למחות את אגלי הזיעה שהספיקו להצטבר על מצחם.

האותיות הלטיניות שהוארו בשורת זרקורים ירוקה על הבנין, הבריחו את החשכה שעטפה באותה שעה את המרכז המסחרי כולו, שבתוך תחומו, אי שם בפאתי מנהטן, התמקמה תחנת הרדיו הפופולרית W.C.B.S. כמיטב המסורת של התחנה הוותיקה, היא נערכה היטב לשידור סיכום יום הבחירות לעיריית ניו-יורק.

לא בכדי זוכה תחנת דבליו.סי.בי.אס. לפופולריות חוצת

אוכלוסיות בקרב מיליוני מאזינים, בייחוד בכל הקשור לעדכוני חדשות שוטפים. האסטרטגיה של מנהלי התחנה מתבטאת ברצף של עדכונים שוטף, שרץ כסרט נע, במשך כל שעות היממה.

לסקאלה של תחנה זו לא מכוונים חובבי מוסיקה קלסית, ואפילו לא שוחרי תכניות הטוק-שואו. זו התחנה הקלסית של סקרני החדשות הכרוניים, אלו שאין בלבם ספק כי אם מקלט הרדיו בביתם כבוי לרגעים אחדים, לטובת קפיצה קטנה לקניית סיגריות בקיוסק הסמוך, המגדל הענק 'ואן-האנסן-פלייס' כבר עולה בלהבות, או, לחלופין, פרשיית ענק של שחיתות נחשפה ובעטיה עומד מושל העיר להודיע על התפטרות.

לטובתם של אלו, ובייחוד לטובת רבבות הנהגים בניו-יורק הגדולה, שפקקי התנועה הם חלק בלתי נפרד מסדר יומה, קמה הרשת, המשדרת דיווחי חדשות במתכונת מבזקים צמודים מדי 13 דקות. סדר הרצת החדשות קבועה: ידיעות מרכזיות בראש סדר היום הציבורי, קובץ ג'ינגלים פרסומיים קצרצר, דיווחי תנועה, עדכון מזג-האויר, תשדירי 'פרומו' לפרסומות, וחוזר חלילה.

דקות אחדות לפני השעה עשר בערב האולפן רחב-הידיים כבר ערוך לתחילת השידור שיימשך עד שעות הלילה הקטנות, שבהן יעסקו כבר בפרשנויות ההשלכות של התוצאות הרשמיות. שיטת הבחירות הממוחשבת הנהוגה באמריקה, בה כל בוחר מקליד על צג ממוחשב את שמו של האיש שאותו יחפוץ לראות יושב על כס ראש העירייה, הופכת את ספירת הקולות למושג ארכאי שזה יותר משנות דור פינה את מקומו לטובת השיטה העדכנית והקלילה. לא חולפת אלא שעה מנעילת הקלפיות,

ובתקשורת כבר מדווחים נתוני האמת של התוצאות.

כמו תמיד, הזריז והמהימן ביותר מבין כלי התקשורת השונים, כולל תחנות הטלוויזיה סי.אן.אן. ובי.בי.סי. המפורסמות, הוא הרדיו האזורי הנושא את המותג המצליח כשאליו נלווה אות השידור הקבוע הפותח, מדי 13 דקות, את מקבץ העדכונים: "כל החדשות, כל היום, כל הלילה".

אולפן החדשות לובש צורה מורחבת וחגיגית מן הרגיל. בראש שולחן עגול יְשובים שני השדרנים המיומנים, שינחו את המשדר המיוחד עד עלות השחר. מלבד שני המיקרופונים הזעירים הצמודים לאוזניות שלאוזני השדרנים, ניצב במרכז השולחן מגפון עגול שאמור לקלוט כל רחש שיישמע סביב השולחן, על ידי מי מהאורחים המתחלפים הרבים, פרשנים ופוליטיקאים, בעבר ובהווה, שילוו את המשדר המרתק. בחדר ההפקה שמעבר לחלונות הזכוכית מתרוצצים ובאים מפיקי השידור והטכנאים, מוודאים שמטות הבחירות המרכזיים, שאמורים לפרוץ ראשונה לשידור, כבר מחוברים לקו.

מתג האור האדום שנלחץ בידיו האמונות של מנחה השידור, מסמן כי השידור החל. מרגע זה עד לפרסומות, חייבת להשתרר דממה מוחלטת באולפן. גם כניסה ויציאה אליו וממנו אסורה לחלוטין. "דבליו.סי.בי.אס. כעת עשר בערב, באולפן סיכום הבחירות לעיריית ניו-יורק - טד ויליאמס וברוס ניקר" - בוקע קולו הבוטח של השדרן הפופולרי במאות אלפי בתים ברחבי ניו-יורק. כולם עושים עתה את אוזנם כאפרכסת.

מעל פני השטח, אין סיבה משמעותית לענין הרב שמגלים

התושבים דווקא במערכת הבחירות של שנת 94'. מרבית הסקרים קובעים כי מעמדו של דייוויד דינקינס, ראש העיר המכהן, יציב ואיתן. אם כי סקרים בודדים אחרים מנבאים קרב צמוד, אך גם הם חוזים נצחון לטובתו של דינקינס הכושי.

עם זאת, איש לא יכול היה להתעלם מנהירת הקולות היהודיים לטובת רודולף ג'וליאני, המועמד הנגדי, שאם בתחילה היתה ביטוי של מחאה כלפי התנהגות דינקינס בימי המהומות בקראון-הייטס (כשנתיים קודם לכן), הפכה לתמיכה גורפת באיש הנמנה עם בני הגזע הלבן שהציב במרכז תעמולת הבחירות שלו את "טיפולה של העיריה היוצאת במהומות השחורים והלבנים בברוקלין".

"נמצאים כאן כעת עשרות פרשנים, חלקם אתנו כאן באולפן, וחלקם בתחנות השידור השונות שלנו", מרשה לעצמו שדרן הרדיו לגלות בחופשיות למאזינים, שעה קלה לפני פרסום התוצאות הרשמיות. "כל אחד מהם בטוח בתשעים ותשעת האחוזים שדייוויד דינקינס ייבחר להמשיך לכהן כראש עיריית ניו-יורק".

זחיחות הדעת במטה הבחירות של דינקינס מוצאת את ביטויה בפתיחת כמה בקבוקי שמפניה. מעל המרקע הגדול נראות דיאגרמות הנתונים הזורמים מבית העיריה בו נספרים הקולות, ובמערכת ההגברה משודרת תחנת הרדיו, שקולות הבשורה הנשמעים ממנה מחמיאים לקהל הרב, שחום עור ברובו, המריע בתשואות פה ומחיאות כף סוערות. במטה ג'וליאני שומרים על איפוק. איש אינו ממהר להגיב.

כשמחוגי השעון באולפן הרדיו מורים על השעה 10:23, רוח תזזית חולפת על פני כולם. הדיווח הדרמטי הנשמע בשעת אמת מניידת השידור שליד בית העירייה מביא עמו שינוי מפתיע, המבשר אות למהפך. "לפי שעה", מדווח הכתב במהירות, "טרם נמסרו לפרסום התוצאות, אולם ברור לנו כי כל הנתונים מצויים כבר בידי ועדת הנאמנים שעוברת עליהן, ובעוד דקות אחדות, יש להניח, יֵצאו חברי הוועדה לחדר המבוא ויכריזו רשמית על תוצאות הבחירות".

עד כה הכל היה נראה שגרתי וברור. זו היא בדרך כלל השעה שבה נמסרות התוצאות. אולם המשפט הנוסף שהזדרז הכתב להוסיף העלה על פני הנוכחים אותות הפתעה. "לפי מידע שבידי, שהגיע אלי ממקורות יודעי דבר, אני יכול לומר לכם כי קולות השמחה ששידרתם קודם ממטה דינקינס, הם ככל הנראה מוקדמים. נראה שהתוצאות מלמדות על תיקו בין דינקינס לג'וליאני או על שוויון בקולות עם יתרון קל לטובת ג'וליאני. ברוס?", משיב הכתב את השידור לאולפן בנקבו בשם השדרן.

הסומק שוב חזר ללחיי הנוכחים באולפן, שכבר אמרו נואש מקורטוב של "אקשן", לאחר שעת שידור, שכרגיל בהזדמנויות אלו רווייה בניתוחי סרק, שמטרתם היחידה היא העברת הדקות הנותרות, עד אזילת שעון החול, עת ייוודעו התוצאות הסופיות. המידע החדש כמו הזרים כמות ענק של אדרנלין בעורקי כל היושבים בין קירות העץ של האולפן. טובי הפרשנים זוקפים את גוום, שולחים מבטים תמוהים זה לזה ובעוד אלו מקמטים מצחם, מגרדים חבריהם בפדחתם, כמו נקראו לסדר על ידי זוג השדרנים.

"אני מוכרח להודות", פותח הותיק שבהם, "שלי לפחות אין הסבר מדויק לתפנית שחלה, שאם נהיה ריאליים ולא נדבר מתחושות לבנו, נודה על האמת כי היא כבר כעת מבשרת מהפך. אסביר את עצמי", הוא מיד מוסיף תוך כדי דיבור, כדרכם של החוזים והספקולנטים המיומנים, שאינם יודעים שובע לנפשם עד שהם משוכנעים כי סיימו לשבר את אוזני שומעי לקחם.

"ראשית, כדאי לזכור כי די שיהיה לג'וליאני קול אחד נוסף כדי שייבחר לכהן פאר כראש עיריית ניו-יורק. לפי מה שאני יכול להבין מדיווח הכתב החרוץ, התוצאה תיפול על חודו של קול או של כמה קולות. ג'וליאני יכול להתחיל לחייך."

"ולגופו של ענין: כשאני וחברי חזינו את נצחונו המובטח של דינקינס, יצאנו מנקודת הנחה שהציבור היהודי ברובו לפחות יבוא עמו חשבון על 'מהומות ברוקלין', אבל שקלולים בדוקים הוכיחו שהמגזר היהודי, נכון לשנת 94', אינו מהווה עדיין לשון מאזניים שיכולה להכריע תוצאות בחירות. אני משוכנע שאם אכן התוצאות יהיו לטובת ג'וליאני, יהיה זה תודות לאלמנט נוסף, מלבד הקולות היהודיים שהצביעו - קרוב לוודאי - בצורה הומוגנית, כנקמה בדינקינס".

עם כל הכבוד שרוחשים השדרנים לפרשן שנחשב לוותיק שבחבורה, הם מוכרחים להודות כי דרשתו המלומדת לא סיפקה להם ידע ממשי נוסף, מעבר לתיאוריה שרב בה הנעלם על הגלוי.

מהדורת החדשות של חצות הלילה נפתחת בהשמעת קולו הקפוא של דייויד דינקינס, שניאות להשמיע משפטים אחדים

לסוללת המיקרופונים שהונחה מולו, דקות אחדות לאחר שידורן הרשמי של תוצאות הבחירות, שבהן הובס לטובתו של רודולף (רודי) ג'וליאני.

"אני משוכנע שכל מה שעשיתי, עשיתי אך ורק לטובתם של תושבי העיר ואזרחיה. אני מודה לאלפי המתנדבים שפעלו לילות כימים למען נצחונו של האיש שבא משורותיהם ופעל ללא דופי למען כל שכבות האוכלוסיה, ללא יוצאת מן הכלל, גם אם לא תמיד נראה היה כך. אני מקבל את דין הבוחר ומאחל לראש העיר הנבחר הצלחה. זהו תפקיד אחראי וסבוך מאוד שהרוצה להצליח בו חייב לקבל, לא אחת, החלטות קשות. אני מקווה שהוא ישכיל לקבלן. תודה רבה לכם, לילה טוב".

* * *

באופק לא נראים פתרונות. ימים ספורים נותרו למועד המשוער שבו תוצף ברוקלין באלפי אורחים. הדיווחים המודיעיניים המסווגים על מזימות הכומר ואנשיו, הולכים ונעשים חדים וממוקדים יותר. שורת הנתונים הזו מאלצת את מוחות הקצונה הבכירה במשטרת ברוקלין לעבוד שעות נוספות, שיניבו הברקות שעד כה לא נלקחו בחשבון. את רעיונותיהם היה עליהם להגיש בכתב, תוך שעות אחדות, ללשכת מפקד המשטרה.

בשעת לילה מאוחרת מרבית האורות במטה המחוזי של המשטרה שבשדרת אמפייר-בולווארד כבר היו כבויים. כביש

האספלט של החניה היה מכוסה, רובו ככולו, בצבע כחול בוהק, שעליו ריצדו אורות אדומים וכתומים.

לכל רוחבו סדורים היו, כבשורות מצעד ראווה, ניידות 'טרנזיט'. מולם, בשורה עורפית, חנו זה לצד זה רכבי משטרה בעלי תלת-אופן וארבעה מושבים, שרכבי 'מרצדס' השתרבבו ביניהם. בין לבין, ניצבו באלכסון תריסר אופנועים, שנראים היו כמוכנים לזינוק בכל רגע. לא הרחק מהם, בקרן דרומית, בסמיכות לכניסה לבנין, ניצבו שלושה רכבים משטרתיים שצבעם הכהה בלט לעומת צבע התכלת של יתר הניידות. אלו עמדו לשירותם של מפקדי המחוזות.

בלשכת המפקד שבאחת מקומותיו העליונות של המבנה ישבו אותה שעה ארבעה אנשים. שלושה מהם היו לובשי מדים. רק אחד הנוכחים היה אישיות רמת דרג שנוכחותה בחדר בעל רצפת השטיח האדומה לא היתה ענין של מה בכך. ראש עיריית ניו-יורק, דייוויד דינקינס, שלפני שעה קלה זומן הנה לשיחה דחופה וחשאית, הובהל למקום בתוך ניידת משטרה, כדי להצניע ככל שניתן את עובדת קיומה של הפגישה.

נהיר היה לו למפקד המשטרה כי הוא נוקט צעד חסר תקדים, שרק השד יודע אם אין הוא טומן בחובו סכנה מוחשית, אך חומרת המצב והאיום שהפך לטבעת חנק שלו עצמו, הביאו אותו לזימונה של הפגישה. אף לא אחד מניירות העמדה שהונחו לפניו על ידי הקצונה הבכירה, לא כלל רעיון זה, שלדעת כולם היה בו משום הימור מסוכן.

את הצעד הנועז עשה מיזמתו ועל דעתו האישית בלבד. שני

הקצינים הבכירים הנוספים שנכחו בחדר זומנו אליו ברגע כניסת ראש העיר. הם לא היו מודעים כלל למידע הרגיש שיוגש כעת לידי ראש העיר. נוכחותם בחדר אמורה היתה לתרום למטפורה הדרמטית החיונית, שנועדה להמס את לבו של דינקינס.

החוקה האמריקנית תוחמת במדויק את מעגל הסמכויות הבטחוניות של הניצבים בראש מוסדות העל האזרחיים הנחלקות לשלושה: ראש העיר, מפקד המשטרה ומושל העיר. העדכון השוטף שמועבר מידי המשטרה ללשכת ראש העיר מתמצה אך ורק בנושאי עבריינות, תנועה ומשאבים.

כל מידע מודיעיני שמעביר האף.בי.אי. למשטרה, להמשך טיפול ומעקב, חל איסור מוחלט על המשטרה לערב בו כל רשות אחרת, אף לא באמצעות העברת אינפורמציה בלבד. מפקד המחוז היה אפוא מודע היטב להנחיה האוסרת עליו לקיים את הפגישה הזו, ולמסור בה את המידע הרגיש באוזני ראש העיר. הוא הפר את הכלל ביודעין.

רשמית, חשב לעצמו, יוכל אם וכאשר יסתבכו הדברים, חלילה, לעגן עצמו בטיעון משפטי מנומק. כבוגר הפקולטה למשפטים ידע המפקד כי אף על פי שטיב המידע שהוא מוסר לדינקינס הנו פרי תחקיר חסוי של האף.בי.אי. שחל איסור חמור על העברתו לאיש, אולם מקרה זה נחשב ליוצא דופן. העובדה שטיפול המשטרה במידע בא בד בבד עם מערכת האכיפה הכוללת לנוכח המהומות בברוקלין - הנחשבות לנושא פלילי מובהק שהוא בהחלט מענינו של ראש העיר - יכולה להוות עילה להתערבות ראש העיר.

דיוויד דינקינס באירוע חב"די

הישיבה הבהולה התנהלה בניגוד מוחלט לכל כללי הנוהל והסדר. מעבר לכך שראש העירייה לא הוזמן אליה מבעוד מועד אלא הובהל אליה, כמעט בכוח, בשעת לילה מאוחרת, על ידי ניידת משטרתית שחלונותיה מכוסים בווילונות כהים - היא נפתחה במלות נימוס קצרות, שתכף לאחריהן הגיש מפקד המשטרה אוגדן ניירות שבראשו נכתב באותיות שחורות גדולות: "חומר מסווג".

פניו חמורות הסבר של מפקד המשטרה, סַמל האף.בי.אי. שהתנוסס בשער החוברת והאוירה המתוחה ששררה בחדר, אותתו לראש העיריה הנבון-מעט כי מה שמתבקש ממנו, בטרם יפצה מי מהנוכחים את פיו, הוא, קריאה מלאה של החוברת בת 13 העמודים, שהוגשה לידיו. במוחו לא התעורר שמץ של ניחוש למה ירמזון מלות החומר המסווג שהונח לפניו. בעוד עיניו נתונות בחוברת, פלט בנימה שחצנית של מי שדואג להבהיר 'מי כאן הבוס' משפט בנוסח: "נו, אני מקווה שמאחורי הווילונות לא מסתתרות מצלמות נסתרות, והפגישה הזאת לא תשודר בפרק הבא של הסדרה 'תיקים באפלה'".

בחדר לא נשמעה כל אוושה מצד מי מהנוכחים. דממת מוות שלטה בכל חללו. איש משלושת הקצינים הבכירים לא הגיב על דברי ראש העיר ששקע בקריאה, ואך לשווא ניסה להסתיר את תדהמתו. שנים-עשר צלצולים מתכתיים שבקעו משעון האורולוגין הניצב דרך קבע מעל פתח הכניסה, בישרו לחדר וליושביו כי שעת חצות הגיעה.

דייוויד דינקינס הסיר את משקפי הקריאה מעיניו, תלה מבט חולמני בפני מפקד המשטרה שהיה דרוך כקפיץ מתוח, כשואל

"סו?" (=אז מה?). ראש העיר השתהה לשניות אחדות בטרם פצה את פיו, ואחר אמר בקצב אטי ושקול. "על פניו, החומר הסודי שקראתי זה עתה נראה לי חמור מאוד. משורותיו אני מבין שבידי האף.בי.אי. קיים מידע מוצק על כוונת קבוצות שוליים לנצל את המהומות בברוקלין לנסיון התנקשות בחיי הראביי. אני גם מבין שיש חומר מסוים על הדמויות שאחראיות להכשרת הקרקע לכך".

"אם תשאלו את דעתי כראש עיריית ניו-יורק", המשיך דינקינס שחום העור כשהוא מתרווח מעט בכסאו, "אני תמה על הנחרצות במסקנות הדו"ח הסודי הזה, שקובעות בוודאות כי ההתנקשות יכולה להיות כל יום. ההגיון אומר שדווקא בימים אלו, כאשר השמירה על מבצר ליובאוויטש גבוהה יותר מאי פעם, איש לא יהין לנסות לעשות זאת, ואם ינסה, יילכד מיד".

לשאלה הזו ציפה מפקד המשטרה. הוא הרשה לעצמו לחוש קורטוב של נחת מהתכנית שרקם, אם כי כמובן לא הסגיר זאת במראהו, שהסגיר יותר מכל חרדה גדולה. "מיסטר מאיור", הוא קרא בפנותו למר דינקינס. "הנני מתרשם מהערתך שכדבריך נשענת על דברי ההגיון, אבל, עם כל הכבוד להגיון הצלול, אנו עדים לא אחת למקרים שבהם המציאות גוברת על הדמיון".

הוא נשם עמוקות והרים קולו, שדמה כעת לקולו של מורה המשנן עם תלמידיו בפעם האחרונה את החומר. תקיפות גדולה יותר מזו הוא חשש להביע בדבריו. ככלות הכל, זו לו ההזדמנות הראשונה בחייו שבה הוא עומד לקבוע את סדר יומו של ראש העיר הגדולה בארה"ב הניצב בדרגה בכירה וגבוהה ממנו.

"המציאות היא שיהודי בשם רוזנבאום נרצח בדם קר בלב רחוב בברוקלין המוגנת והמאובטחת. המציאות הנוספת היא שבעוד שבוע אמורים לזרום לניו-יורק אלפי יהודים ממדינות שונות, שבאים לחגי היהודים. הם באים הנה ומשתדלים להיות קרובים ככל שניתן לראביי. בקונסטלציה כזו, הגיונית ביותר היא אפשרות של הסתננות בתוך הקהל".

שוב השתררה בחדר שתיקה מעיקה. דינקינס זע על כסאו באי-נוחות. חששו היה פן המשפט הבא שעומד להיות מופנה אליו מצד מפקד המחוז ובו-זמנית יונצח לעד בפרוטוקול, הוא הודעת המשטרה המתכוונת לעצור לחקירה את הכומר אל-שארפטין, האחראי להסתה המסוכנת. הרהור אחד נוסף הסיר את האפשרות הדמיונית ממוחו הקודח. מעצר של הכומר הפופולרי בקהילתו, אפילו לשם חקירה בת שעה, עלול להביא לסערת רוחות בקרב אלפי אנשים שלא יהססו לפרוץ לבית המשטרה ולעשות בו שמות. לא, אמר בלבו, הם לא יבצעו מעשי התאבדות.

'אז מה, לעזאזל, הם רוצים?' שאל את עצמו, בחסות השתיקה בת מספר השניות. 'שאני אקרא לשארפטין לשיחה נוקבת בארבע עיניים ואעמידנו על חומרת המצב השורר, כביכול בלי כל קשר ישיר אליו, כשאני מפציר בו לעשות להרגעת הרוחות?'. גם זאת היתה אפשרות שהוא לא היה מוכן להעלות על דעתו. הוא לא יעמיד עצמו בחזית מביכה מול הקהילה הכושית בברוקלין, ממנה צמח. הוא לא יהין לעשות זאת, אפילו בדרך עוקפת, אך מסוכנת לא פחות.

משנקפו הדקות הבאות ועיני הנוכחים בחדר היו נעוצות

בו, הבין כי הם מצפים למוצא פיו. הוא נזכר כי עליו להשיב על דבריו ההגיוניים בהחלט של מפקד המשטרה, שחשפו במערומיה את המלכודת שבה הוא נתון. "הענין, אם כן, רציני ביותר", נפלטו מפיו המלים, כשהוא מנסה לשווא להסדיר במוחו משפטים רהוטים דיים. "מה אני יכול לעשות בשעה שידי האמונות על המלאכה, בדמות המשטרה, מורמות אל-על?".

'אתה יכול להפסיק את המהומות!', קרא בהנף יד מפקד המשטרה. 'כל עוד שמדובר היה במהומות בין שחורים ללבנים, על רקע תאונה קשה או רצח, איך שזה לא ייקרא, היתה בידך הזכות הלגיטימית - אם כי לחלוטין לא המצפונית - לעקוב אחר טיפול המשטרה והיא, ככפופה לך, סרה למשמעתך. בהנחייתך הצמודה, טיפלנו, אנשי המשטרה, במקרי האלימות המתמשכים בתקיפות מנומסת... אם לא נגדע את המהומות כעת ביד קשה ותקיפה, על כל המשתמע מכך - הקרקע הפוריה להתנקשות בחיי הראביי המפורסם ביותר בעולם, תהפוך למאכולת אש קטלנית בוערת, שדי בתוצאותיה הידועות כדי להחריד אותנו'.

תחושה של הזדמנות בלתי חוזרת בדמותה של אחריות גורלית נחה על כתפי המפקד, אשר מדי יום ראשון מוצא עצמו נושף בעורפו של דייויד דינקינס, בשורת הכסאות הצמודה של היושבים ראשונה בבית התפילה הקתולי במנהטן. בשניה זו, לאחר כל הרקע שקדם לכך, יכול היה להכות בברזל בעודו חם. הוא הכה על השולחן באגרוף קמוץ, בדיוק כפי שתיכנן מראש, והמשיך לשלב הבא.

"דיר מיסטר דייויד דינקינס", אמר בהפנותו קריאת חיבה

סמכותית, שבּה נוהג השופט להשתמש, בטרם הוא דורש מהנאשם לקום על רגליו, "יושבים כאן שני מפקדי משטרה בכירים שיכולים בבוא העת להיות עדי התביעה המרכזיים במקרה שבּוֹ תעמוד למשפט ציבורי, על אזלת ידך שגרמה להתנקשות בחיי מנהיג יהודי".

* * *

"קראון-הייטס ערוכה לקבל את המוני האורחים לחודש החגים" - בישרה כותרתו הראשית של "כפר חב"ד", שבועון חסידי חב"ד בארץ. היא נכתבה באותיות ורודות שאמורות היו לסמל סוף טוב של פרשה קשה. טיסות קבוצתיות מוזלות וטיסות בינלאומיות רגילות, עמוסות היו לעייפה באלפי צעירים ומבוגרים שנשאו עינם אל הכתובת הנכספת, "770".

בתוך תוכם לא ידעו הללו אם הכותרת ב"כפר חב"ד" נועדה להוות חומר הרגעה חסידי, או שאכן נשען העתון על בסיס עובדתי מוצק הקובע כי חלה רגיעה בשטח, כפי שדווח בעמודי החדשות. בין כך ובין כך, הם נוסעים אל הרבי, ויהי מה.

אינספור 'שיחות' ו'הוראות' של הרבי ליוו את הנסיעה להסתופף בצלו, ומעל כולן כמו ריחפה והרעיפה חום בלבבות. האמרה החסידית על דברי התלמוד שנאמרו בהקשר אחר לחלוטין, אך לפי הפרפרזה החסידית הוסבה משמעותם. "רבי לא שנה, חיא מניין" - היא תמיהת חכמים כלפי חייא, מניין לו פסק זה, שעה שרבּוֹ הנקרא בשם רבי, לא שנָאוֹ. וחסידים היו

אומרים: "אם לא נמצאים במחיצת הרבי פעם בשנה - 'רבי לא שנה' - 'חייא מניין?' - מאין תהיה חיות?".

הידוק האכיפה המשטרתית לטרפוד כל תגרה, שמצא את ביטויו בהכפלת מספר השוטרים שהוזעקו בבוקר בהיר לשכונה והתפרסו במבואותיה, הוכיח את עצמו מעל ומעבר למשוער. ההוראה הישירה שהנחית ראש העיר, ללא כל התראה מוקדמת, עברה ישירות למטות הבטחון המשולבים, ואלו פעלו ללא דופי. היה זה פרק מאלף שהעניקה ניו-יורק לממשל בישראל בהלכות אינתיפאדה: התקוממות, אף גם עם היא כרוכה באלימות קטלנית, ניתן לגדוע ביד קשה ובנעילה הרמטית של כל פרצה.

השקט שהשתרר לא הביא עמו אופוריה במערכת הבטחון. את המוני החסידים שנפלטו ממטוסי הבואינג הנוחתים בנמל התעופה 'קנדי' קידמה שרשרת בטחון הדוקה. משטרת הגבולות הונחתה לפשפש בכלי כל מי שנראה חשוד, אפילו למראה עיניו של בעל דמיון פרוע במיוחד. שוטרים במדים כחולים הפכו לחלק בלתי נפרד מנוֹפה של השכונה שהפכה למקום השמור ביותר ברובע.

* * *

לא איש כאל-שארפטין יעבור לסדר היום, לאחר גדיעה מוחלטת של המהומות בהוראה מגבוה. משפסקו המהומות, קשה היה שבעתיים להכשיר את לבבות הערלים לפעולת גמול שתיועד לפגיעה ישירה ברבי מליובאוויטש. בפנקס שעל לוח

לבו של הכומר רשום היה חוב נקם לראש העיר, בשר מבשרה של הקהילה, שבגד בה ופנה לה עורף, משיקולים עלומים, לטעמו של צייד הנפשות הברוקליני.

חמיקתה של הזדמנות הפז שנקרתה לידיו, שבה יכול היה להוכיח את כוחו הרב גם לגורמים אחרים שנפשו חפצה ביקרם - היתה עבורו מכה צורבת, שהוא לא אבה לסלוח עליה. בלית ברירה, נגזרה עליו שתיקה ממושכת. כל תגובה גלויה מצדו כלפי ראש העיר, בטיעון זה, עלולה היתה להסתיים בישיבה מאחורי סורג ובריח בעוון הסתה לרצח או סיוע לו.

תגובת הנקם מצאה את ביטויה ביום הבחירות לראשות עיריית ניו-יורק. הכומר הממולח חישב ומצא כי ההכרעה תהיה שקולה וכי היא עלולה ליפול על חודו של קול. דווקא משום כך, החליט להעניק לדינקינס מתנת פרידה - תבוסה כואבת, בדמותן של תוצאות הבחירות הסופיות: ג'וליאני - 51% מהקולות, דינקינס - 49%.

איש חוץ מאשר ראש העירייה היוצא, מפקד המשטרה והכוחות הבודדים, מבצעי פעולת הנקם האלקטורלית, לא היה מודע לכך. דינקינס שמר את הדבר.

12

קריטי אך יציב

צינת בוקר עוטפת את מבנה המרכז הרפואי "ג'וינט דעסיזס". דבר מלבד דגל ארצות הברית המונף מעל משקוף הכניסה לבנין, אינו מעניק כל סממן חיצוני שישווה לו חזות שונה מיֶתר המבנים הסמוכים לו. מרצפות האריחים של לובי הכניסה המצוחצח, הולמות מראה של מבוא לבנין משרדים. גם מי שאינו בקי היטב בנעשה בין כתליו, ינחש אל-נכון כי המבנה הממוצע, על שתים-עשרה קומותיו, משמש מרכז לטיפולים בתופעות רפואיות ספציפיות. בתור שכזה, לא ניכרת בו התכונה המאפיינת בית-חולים מרכזי. מבט מבעד לקיר הזכוכית של קומת הכניסה אינו מגלה חדר מיון, אמבולנסים או רופאים ואחיות החולפים ביעף ונעלמים בגרם מדרגות כלשהו.

הרחוב ה - 16, שבּוֹ שוכן המרכז הרפואי, דומה למשעול צר וארוך, שאת סופו לא ניתן לראות. קורי שינה ועייפות מנסים לשווא להשתלט על שמורות עיניהם של בחורים בודדים הניצבים בשפת הכביש הצר, לא הרחק מהבנין. לראשם של הבחורים מגבעות צרות שוליים, ואת גופם עוטפים מעילי צמר בצבע שחור, המשתרכים עד ברכיהם. שלושה מהם, כחושים

וצנומים מחבריהם, מצונפים במעילי דובון גדולים, חיקוי מודל מעילי חיילי ה'מארינס'. הם נתונים כעת בציפיה דרוכה.

שמועות שונות, המגיחות ממרומי הבנין, אינן מבשרות טובות. יממה וחצי קודם לכן הובהל לכאן הרבי מליובאוויטש, בעקבות התפתחות נוירולוגית קשה בדמותם של התקפי התכווציות תכופים. ליד הבנין חנו שני מיניבוסים בצבע צהוב המשמשים תדיר להסעת תלמידים. אלו נשכרו לטובת הצעירים המבקשים לעשות את כל שעות היממה קרוב לרבי, על מנת שלא ייאלצו להישאר חשופים לזרזיפי המטר הניתכים ארצה מפעם לפעם.

הכניסה לתוך הבנין נאסרה עליהם בתוקף על ידי שומרי הסף של המרכז הרפואי שדָמוּ יותר לזקיפים קשוחים, בני מולדת אחרת, שהונחתו כאן, וללא ידיעת אף מלה או ניב מהשפה המקומית המדוברת, הם ניצבים על משמרתם. מחסומי העץ התכולים שהוצבו בפתח הבנין, לבל יהין לעוקפם איש שאינו בעל סמכות, תרמו משלהם לאוירת הבידוד שנגזרה לפתע על הבית כולו.

משום-מה דווקא בשעה כזו, כאשר ברור לַכל כי אירעה התפתחות כלשהי במצבו הבריאותי של הרבי, נשוא עיניהם, החבורה הנמצאת קרוב יותר לרבי, פיזית, חשה עצמה מרוחקת. היא אינה מעודכנת. איש ממזכירות הרבי והצוות הרפואי אינו חושב בשעה קריטית זו, כי למרגלות הבנין ניצבים מספר צעירים שעשו כאן את הלילה כדי 'להיות בעניינים'.

בהיכל בית-המדרש של "770" קיימת בדרך כלל בשעה כזו,

נוכחות די דלילה. ה'מנינים' הרבים לתפילת שחרית, מתחילים לגדוש את האולם הגדול רק לקראת השעה עשר בבוקר, שעת התפילה המקורית שבהּ היה הרבי מתפלל בציבור, בימים עברו. כעת, דקות אחדות לפני שמונה, רק שני 'מנינים' שרויים בתפילה. בעוד שמעברו של האחד, הממוקם קרוב לארון הקודש, בוקעת קריאת התורה של יום חמישי בשבוע, מכריז שליח הציבור השני בקול לא-לו את נוסח חצי הקדיש של "ישתבח שמך לעד".

אמירת "ובא לציון גואל" של המנין המוקדם, ועמהּ לימודם השקט של משכימי הקום, תלמידי הישיבה, מופרעת בהכרזה שבוקעת ממערכת הרמקולים, המשתלשלים לכל אורך קומת המרתף הענק. בבת אחת מתנערים הצעירים ממקום לימודם, ומתרוממים, כמו מבקשים להאזין טוב יותר להודעה. גם המבוגרים קשי היום, הממהרים לסיים תפילתם כדי לצאת למקומות עבודתם באמצעות הרכבת התחתית, משתהים לרגעים אחדים, לדעת מה יאמר הכרוז.

לַכֹּל ברור כי יהיה זה דיווח עדכני על מצב בריאותו של הרבי, שיועבר לקהל באמצעות אחד ממזכיריו, או מי מהצוות הרפואי. קולו של הרב לייבל גרונר הבוקע מהרמקול נשמע רצוץ ומתוסכל. נימת התוקף הזורמת תדיר במיתרי קולו, נעלמת כליל. אך הסממנים הללו, שבדרך כלל יש לבדוק לְמה ירמזון, מחווירים לעומת התוכן היוצא מפיו, במלים אלו: "הידיעה נמסרת מבית הרפואה שהרבי שליט"א נמצא בו", מקדים גרונר פורמלית ועובר מיד לגוף ההודעה: "ד"ר קופר (=המשמש כ'קורדיניטור' - מתאם הצוות הרפואי) מודיע שלפני מספר שעות היה לרבי 'סטרוק' נוסף, חזק, בצד הימני".

קולו לא עומד לו. הוא פורץ בבכי תמרורים קורע לב, שנשמע בחלל "770" על קומותיו, ובו-זמנית במאות בתי ריכוזי חב"ד, המחוברים ישירות למרכז המידע המעביר הודעות שוטפות, יומיומיות, על החדש והמתחדש במצבו של הרבי. כשאינו מצליח להסות את בכיו, מסיים גרונר את ההודעה בקול בוכים הקורא לקהל כולו: "מבקשים מכולם להוסיף ולהרבות באמירת תהלים, שהקדוש-ברוך-הוא ישלח כבר רפואה שלמה וקרובה ותהיה התגלות מלך המשיח".

שניות אחדות לאחר מכן מצפצפים מכשירי האיתוריות המחוברים למרכז המידע המיוחד. "דחוף!", נכתב על הביפרים בשפה האנגלית, "משמרות לאמירת תהלים ב - 770 עכשיו!". המסר שמועבר באמצעות מכשירי האיתורית אינו כולל את הדיווח העדכני על האירוע המוחי הנוסף, שתוצאתו הישירה היא שיתוק צדו השמאלי של הגוף, בו מצויים הלב וכלי הדם, כאשר הצד הימני משותק מאז האירוע המוחי שאירע לפני שנתיים.

חולפים רק רגעים אחדים עד שההלם שמתפשט על פני הנוכחים מתורגם לחידוד ההכרה בבלתי ייאמן, הכואב ומייסר כפליים. בדיוק ביום שבו ימלאו שנתיים לאירוע המוחי שבו לקה הרבי, מתרחש במוחו של הרבי 'סטרוק' נוסף וקשה. השילוב הניגודי בין הפתעת התדהמה לנוכח העיתוי הנורא, הקובע צלקת איומה על היום כ"ז באדר, ובין המציאות הקשה הנוחתת פתע על תנועת חב"ד בעולם כולו, הופך למוטו של תגובת החסידים. זעקת אנקה מחרידה ואמונה לוהטת.

אנשי עסקים שובתים ממלאכתם, עקרות בית נוטשות את עיסוקיהן, יממה לפני פרוש השבת. כולם נושאים את עיניהם לשלומו של הרבי, שמצבו מוגדר כעת במלה אחת: קריטי. מי שנזקק לדיווח מפורט יותר, מקבל זאת באמצעות הדיווח הנוסף המשודר בשעות אחר-הצהריים, המתמצה במלים אחדות כנות ומחרידות: "מצבו של הרבי מאוד מאוד קריטי, לא עלינו".

* * *

במרחק של רחוב אחד מהמרכז הרפואי שבּוֹ אירע ה'סטרוק' לרבי, שוכן בית-החולים הענק "בית ישראל מנהטן הוספיטל". את שני מבני המרכזים הרפואיים מחברת גזוזטראת גשר סגורה. בכל אחד מעבריה מצויה דלת נעולה, שבעדה ניתן לחצות לבית החולים השני. בעצה אחת עם אנשי הבטחון שהגו את הרעיון, נשלף מהיכן-שהוא המפתח לדלת שלא נפתחה עשרות שנים. כך מועבר הרבי, הרחק מעין רואים, לקומה השביעית ב"בית ישראל".

מעבר למגמה המובנת להימנע מהעברה פומבית של הרבי על אלונקה, לנגד עיני זרים, היה נוהג זה גזוּר גם ממערך כללי האבטחה ששבו לפתע למרכז סדר היום. במהלך השנתיים, שבהן היה הרבי ספון בחדרו, נראה היה כי עד שיחלים אין כל צורך לנקוט פעולות יוצאות דופן להגנתו ואבטחתו, שכּן, במצב פיזי קשה של שיתוק חלקי, שבּוֹ ניטל ממנו כוח הדיבור, אין לצפות כי הרבי עדיין ייחשב למבוקש.

רצף האירועים במשך תשעת הימים שחלפו, שכָּלל את היריות בגשר ברוקלין, לכידת היורה, עדויות על נוכחות היורה בקרבת חדר הניתוח והחשדות שעלו מהן - מבהיר לחברי המזכירות כי חרף מצבו הרפואי, הרבי מליובאוויטש היה ועודנו מבוקש בידי שכירי חרב, שלוחי ארגוני חבלה הנמנים עם קיצוני האיסלם.

בעוד שמאז כ"ח בניסן תש"נ - היום בו נשא הרבי את דבריו המיוחדים על מזימת אש"ף - אכן ננקטו צעדי אבטחה חסרי תקדים, כתוצאה מהיערכות כוללת ומקיפה שעובתה בהדרגה לנוכח האיומים השונים, הרי שח"י באדר היה ליום שבּוֹ באה כמעט לידי מימושה המלא, מסכת ההתרעות והאיומים שפּוּוּנו כלפי הרבי, כל העת. מאז אותו יום הוסכם על כולם: איש אינו נוטל על עצמו כל הימור. כוחות המשטרה עמדו הכן לכל הוראה, אבסורדית ככל שתהיה, שתונחת עליהם מגבוה, לרוב לאחר שיחה של המפקדים עם חברי מזכירות הרבי שהיתה ספונה כולה בחדר שהוקצה לה, בסמוך למחלקת הטיפול הנמרץ.

גם בתודעת החסידים, או לכל הפחות של מי מתוכם שאוזנו היתה כרויה להתלחשויות שעברו מפה לאוזן, חל מפנה, אולם הוא לא תרם לחלוטין להלך-הרוח החב"די, שאמנם קיבל כמובנת מאליה את נוכחות השמירה הבולטת בחזית בית-החולים, אך מסיבות אחרות, שהיו נעוצות, לדעת מרבית החסידים, בתכניות המשטרה שהחסידים בזו לה. לפי הפרשנות הרווחת באותם ימים, הכינו עצמם כוחות המשטרה למקרה של "אם וכאשר...". את המלה המפורשת איש לא מעלה על דל שפתיו.

* * *

הרבי מליובאוויטש מצוי בסטטוס של חוסר הכרה. מצבו הפיזי המדויק מוגדר קריטי אך יציב. במשך 24 שעות ביממה ניתן להתעדכן במצבו באמצעות מספר טלפון מיוחד שהותקן על ידי דובר בית-החולים "בית ישראל". קטע הסיום של ההודעה המוקלטת, שמתחלפת אחת ליום, מכיל פניה נרגשת של תנועת חב"ד לציבור הרחב להתפלל לרפואת הרבי.

בין המוני החסידים ה'מתנחלים' בכל פינה בסביבות בית-החולים, מתערים בטבעיות כתבי תקשורת אלקטרונית וכתובה הבאים למשש את הדופק ולתהות על המצב הרפואי העדכני של מנהיגה הרוחני של התנועה חובקת התבל. מרתק מכולם הוא צלם סוכנות הידיעות אי.פי., העונה לשם ג'יי. הלה כמו מהווה בבואה לפקעת העצבים המלווה את הסיקור העתונאי, לנוכח שלושה-עשר שבועות שבהם שוהה הרבי בבית-הרפואה, כאשר מדי יממות אחדות, שוב ניצב הצוות הרפואי בתדהמה לנוכח שרידותו הבלתי תיאמן.

תלתלי שער אדמוני גולשים על כתפיו של ג'יי, בן הארבעים, שמצלמת העתונות התלויה דרך קבע בחלקת צווארו, נראית חלק אינטגרלי מאיברי גופו. הסקרנות הזורמת בעורקיו מוצאת אותו רץ ומדלג מהמרכז הרפואי לבנין הסמוך לו, מהאודיטוריום המרווח לבית-הכנסת הקטנטן, אך ממבע פניו הסתמי, לעתים חסר הסבלנות, לא ניתן לקלוט מה באמתחתו. דבר אחד ברור לו ולסובבים אותו: במצוות אדוניו, לא ימוש ג'יי מהבניין, עד שבמרומי הקומה השביעית תתרחש התפתחות דרמטית, לטוב ולמוטב.

בוקר בהיר אחד, עוברת השמועה מפה לאוזן כי בעקבות קבלה ממושכת של אינפוזיה הצטברו מים בריאותיו של הרבי. אל מיטתו של הרבי מוזעקים טובי הרופאים, העושים ככל שביכולתם להביא ליציבות המצב, שמטבע הדברים, החל להתדרדר כשהוא מתבטא בבעיות בלחץ הדם, דפיקות הלב, ועוד. את מצבו הפיזי של הרבי שוב לא ניתן לתאר יציב. ההגדרה הנכונה כעת, היא קריטי מאוד. כל הלילה, כך נמסר, לא מש מחדר הרבי מנהל המחלקה לטיפול נמרץ.

לפני הצהריים נמסרת הודעה רשמית ובה נאמר כי "הרופאים הודיעו שבשעות האחרונות חל שינוי במצב הבריאות של הרבי. המצב שוב איננו יציב ונעשה מאוד קריטי". הכרוניקה של מסירת ההודעות הללו בדרך כלל עושה את שלה. אך לא במקרה זה. אף כי משפטי הסיום שבהם נקראים כולם להרבות בתפילה ותחנונים נחשבים כבר במרוצת הימים לשחוקים ובנליים, קולו של מזכיר הרבי הנשנק מבכי מסגיר את המצב הקשה לאשורו, והציבור לא נותר אדיש.

מאות אנשים אשר דבר השמועה מגיע לאוזנם נוטשים את עבודתם, ועושים את דרכם, אם במכוניותיהם הפרטיות ואם באמצעות הרכבת התחתית, לעבר בית-החולים. כאן, למרגלות בית-החולים, בעיצומו של יום, מצטרפים הם להמוני הבחורים הפוקדים את המקום, ושופכים את שיחם לפני אביהם שבשמים, שישלח כבר רפואה שלמה לרבי, מאור עינם ומשוש לבם.

המתח וההתרגשות מגיעים לשיאם שעה קלה לאחר חצות היום, כאשר בקול נרגש חנוק מבכי, משדר מזכיר הרבי מסר שאינו מותיר מקום לספקות באשר לחומרת המצב. "הרופאים

תפילה תחת המטר הסוחף

מוסרים כי בשעה האחרונה המצב הרבה יותר מסוכן. לכן מבקשים מכל אחד ואחד להתחיל מיד באמירת תהלים ונתינת צדקה, תוך זעקה לקדוש-ברוך-הוא: 'עד מתי?'".

מטר עז ניתך ארצה. שוב ושוב מחלחלת התחושה הקשה כי "שמים בוכים". המוני יהודים, חסידי חב"ד ורבים שהצטרפו אליהם, ניצבים יחדיו תחת כיפת השמים ושפתותיהם דובבות תפילה. מישהו מכריז לפתע: "עד מתי?" וכל הקהל עונה לו בשאגה אדירה: "עד מתי?". בשעה קשה זו, דומה כי רק ההכרזה המשולשת בת שתי המלים, מסוגלת לבטא את הרגשות המציפים את לִבבות כולם.

בעבר, כשעורר הרבי על הצורך בזעקת התפילה "עד מתי?", היתה בפיו קובלנה, כי גם כשהיא נשמעת, הרי אין היא נאמרת אלא מן השפה ולחוץ. לא עוד. מועקה כנה רובצת בלבבות, לנוכח ההחמרה הנוספת במצב, ההולך ומוסיף להיות קריטי.

כעבור שעה אחת, נמסרת הודעה בנוסח מרגיע יותר. "הצליחו לייצב את המצב, אך הוא עדיין קריטי". הודעתו המוקלטת של דובר בית-החולים, המתעדכנת בתום היום, נאמרת בטון רשמי וחדגוני, אך היא מהווה סיכום כן ליום נוסף של תהפוכות גורליות.

"שלום לכם מלשכת הדובר של הנהלת בית-החולים 'בית ישראל'", נפתחת ההודעה האלקטרונית, המציינת את התאריך הלועזי שבו נמסרת ההודעה. "בשעה 1:45 אובחן כי חל שינוי משמעותי לא לטובה במצבו של הרבי מליובאוויטש. מספר טיפולים ותרופות היו חיוניים כדי לייצב את תפקוד הלב ומערכת

הנשימה. כעת המצב הוא עדיין קריטי ביותר. תנועת ליובאוויטש פונה לציבור ומבקשת להוסיף ולהתפלל בעד הרבי - רבי מנחם מענדל בן חנה".

אנחת רווחה נשמעת מפי רבים עם היוודע הבשורה כי המצב שב להיות יציב. איש אינו שוכח כי בסך הכל מדובר בהתייצבות מצבו של הרבי הממשיך להיות קריטי, אך הטלטלה הדרסטית שבה מתדרדר המצב, חדשים לבקרים, הופכת בתת-ההכרה את המושג "קריטי אך יציב", למעין מצב אופטימלי. ויש מי שמרשה לעצמו לתרגם זאת לפרופורציה אחרת, אופטימית לחלוטין. בין הבחורים המצויים כל העת בבית-החולים, נשמע מי שאומר כי הגלות במצב קריטי...

* * *

על אף גלי האמונה שבהם מחשלים עצמם המוני חסידי חב"ד, ובהם בכירי מנהלי מוסדות חב"ד ב'ערי השדה' הנוהרים ממקומות שליחותם למרכז החב"די "הגלותי" במנהטן, כשהם מסלקים מתת-הכרתם את המאבק הנואש בין התקוה לאמונה והביטחון - מוצאת עצמה חסידות חב"ד בפני דילמה, הקשה ביותר שידעה בתולדותיה.

מאז קיבל עליו האדמו"ר מליובאוויטש את עול הנהגת החסידות, בשנת תשי"א, אין בנמצא זוג חב"די המהין לבוא בברית האירוסין לפני קבלת ההסכמה המפורשת מהרבי. המנהג הקדוש שמעוגן בדרכי חסידי הדורות הקודמים, נשמר בקנאות

גם לאחר מחלת הרבי, בכ"ז באדר תשנ"ד. אם כי מני-אז לא יכלו מזכירי הרבי לרשום מפיו את נוסח הברכה לשידוך, או, לחלופין, את נימוק השלילה בו, שלא אחת עמדו מאחוריה אותות ומופתים שסופרו בפי החסידים - הדבר לא מנע את המשך הצגת השאלות. בתים רבים בחסידות חב"ד קמו ונבנו כתוצאה מתנודות ראשו של הרבי שחרצו גורלות, כמו גם בכל יתר התחומים הנוספים שהובאו להכרעתו.

המצב הנתון מאז האירוע המוחי הנוסף, שבו שוכב הרבי ללא ניע, מאלץ את מזכירי הרבי להקריא לפניו בקשות ברכה בלבד. כל דבר הכרוך בשאלה, יורד מהפרק ושוב אינו מגיע אליהם. לראשונה זה שנים רבות, מודעות איחולי הברכות המהוות מקור פיננסי לא אכזב לשבועון החב"די 'כפר חב"ד', מתמצות אך ורק בלידות, בר-מצוה, או לחלופין בהבעת ניחומים על הולכים לעולמם.

שיחת היום במוסדות החינוך החב"דיים, לבוגרים ובוגרות שהגיעו לפרקם, היא עצירת השעון מלכת בתחום רגיש ואינטימי, אשר ככל שנוקפים הימים ומצבו של הרבי מוסיף להיות קריטי, הופך לפקעת של ממש. באין הוראות ברורות בין דפי שיחותיו הרבות של הרבי, נאצלים להכריע בסוגיה רבני חב"ד, העומדים בראש המערכת הרוחנית של החסידות מאז הכרזתו הדרמטית של האדמו"ר בעיצומם של ימי ה"שבעה" לפטירת אשתו הרבנית. לימים, תיקרא "שיחה" זו בפי כל "צוואתו הרוחנית".

האישים הנחשבים ל"עיני העדה" החוששים מפני תקדים מסוכן והרה-גורל, קובעים פסק-דין הנשען על דברי הרבי,

בהזדמנויות קשות בעבר, "להרבות בשמחה", כתנאי להשתפרות המצב. קביעתם החד-משמעית של הרבנים להיתר כל הצעת שידוכין ששמות בני הזוג יוקראו לפני הרבי, פותחת סדק צר של מחט, שהולך ונפער כפתחו של אולם.

13

אור חדש בפילדלפיה

זר כי ייקלע לבית-מדרש גדוש פרחי חסידים, שטמפרמנט חב"די זועק מכל ישותם, עלול למצוא עצמו יושב עמם סביב שולחן עגול, ובעוד הם דנים בלהט בענין הנושא אופי של 'חולין' מובהק, אין הוא מבין את שפתם, הנראית יותר כלקט אקראי של שיחות הרבי הקשורות לתקופה. עולם הניבים הפנימי מורכב מצרור של התבטאויות, ציטטות ומושגים, היוצרים יחד לכסיקון אותנטי, שרק מי שיתחקה אחריו בדבקות, יוכל להבין מתוכו את הלכי הרוח בחברה כולה.

בפיהם של צעירי החסידים שטרם הספיקו למלא כרסם בש"ס ופוסקים מצויים משפטים רבים, שכמו הפכו לנכס צאן ברזל של החסידות, שעה שבאותיות הקטנות של מראי המקומות בשולי דברותיו של הרבי מופיע מקורם בתלמוד, בזוהר או בדברי אגדה קדמוניים. כזה הוא המשפט הרווח בעגה הליובאוויטשאית, "כדאי הוא רבי שמעון בר יוחאי לסמוך עליו בשעת הדחק".

המשפט, המופיע במקורו כקביעה תלמודית, שגור בפי הרבי,

כמעט מדי שנה, בטרם פרוש יום ל"ג בעומר. כמי שטבע בקרב חסידיו את פתגם מייסד חב"ד, רבי שניאור זלמן מלאדי, "לחיות עם הזמן", מייחד הרבי לדברים שהוא נושא מדי שבת זיקה אקטואלית ייחודית הנוסכת מיזוג של אור חדש וקדושה אותנטית למועד שבו נאמרים הדברים.

במרוצת השנים, עם השרשתה של קריאת הרבי "המעשה הוא העיקר" הנשענת אף היא על המקורות, ומצויה בפיו של כל אשר בשם חסיד יכונה, התרחבה משמעות פתגם הרשב"י ונחלתו גדלה. תחילה היה זה מעין אות מבשר כי בשעת הדחק שבה מרחפת עננת גלות קשה על עם ישראל, מאירה דמותו של רבי שמעון בר יוחאי שנמלט מפני גזרת הרומאים, החביא עצמו בהסתר ובמחתרת מפני הסכנה, ואחר ניצל והמשיך להפיץ תורה ולהאיר דרכיה.

לעתים, בתשובה למכתב פעילים, אשר ביקשו את ברכתו לתהלוכת הילדים הגדולה שתיערך במצוותו ביום ל"ג בעומר, כשהם מציינים בחשש את התחזית למטר סוחף בשעה היעודה, שילב הרבי את ציטוט המשפט החז"לי, כאומר, סימכו על התנא האלוקי, שלכבודו יתקיים האירוע. אמונת הצדיקים שהיתה כרוכה במסר ובלב נמעניו, היתה נותנת אותותיה. יומנים אותנטים המתעדים את דברי ימי החסידים מלאים תיאורים של שינוי פני הרקיע, ברגע האחרון, בטרם יצאה התהלוכה לדרכה.

דומה שאת השיא בהתגשמותו של המשפט השמימי, יכולה היתה משפחת ששונקין לרשום לעצמה, בבוקר יום ל"ג בעומר תשנ"ד. רק מי שעקב אחר מצבו המדאיג והקריטי של נחומי,

ידע כי הוא מהווה את המיצוי המרבי של "שעת דחק". איזו שעה יכולה להיחשב לדחוקה ואכזרית יותר משעה ארוכה, המתפרשת על פני שבועות, שבהם גורלו של נער יהודי צעיר המפרפר בין חיים למוות מוטל על כף המאזניים, כאשר פעם אחר פעם נראה כי לא נותרו לו אלא שעות אחדות בין החיים?

חודש תמים לאחר שאושפז בבית-החולים כשהוא במצב של מוות קליני, ולאחר ההתפתחות היחידה שבה פקח את עיניו, ניכרה עליו, להערכת רופאיו, יציאה מהתרדמת שבה היה נתון. חיצונית, הדבר לא התבטא כמעט במאומה, אולם בני המשפחה הנחושים החליטו לבחון את נחומי, כדי לעמוד על מצבו.

באין כלי תקשורת אחר, זולת לחיצת ידו של החולה, ניצנץ רעיון במוחו של גיסו, ישראל קלמנסון. קלמנסון, חייכן שזקן ממוצע בצבע חום-ג'ינג'י מעטר את פניו החיוורות, מופקר בקהילה החב"דית כאחד מטובי המוחות המבריקים, בעל כשרון אנליטי מרשים. בתור שכזה, הוא נמנה עם סגל בכיר ומצומצם שעליו הוטלה מלאכת עיבוד וכתיבת דברותיו של הרבי מליובאוויטש.

לאחר עבודת העריכה והשכתוב של הצוות שעמו נמנה קלמנסון, מוגש החומר לעיונו והגהתו המדוקדקת של הרבי. לאחר שיבוץ התיקונים, ההארות וההערות עליהם מורה הרבי, שוב מונח על שולחנו החומר. כשהן מנופות כסולת נקיה, חוברות השורות לספרים-ספרים הממלאים 'אוצרים' שלמים הנושאים את השם "ספריה לתורת הרבי".

ישראל קלמנסון החליט לבדוק את מידת הזכרון של נחומי. הוא עשה זאת בתחום הקרוב ללבו, שהיה באותה מידה שווה-

ערך מבחינתו של נחומי, אשר בימים כתיקונם היתה תורת הרבי לחם חוקו. "נחומי, לאחרונה יצא כרך חדש בסדרת 'לקוטי שיחות' של הרבי", מול פניו החתומות של נחומי, השמיע ישראל משפט בטון של סיפור. "האמת היא שכבר זה זמן רב, עוד כשהרבי היה בריא, הוא היה מוכן לדפוס", הוסיף ואחר פנה לשאלתו.

"נחומי, אתה זוכר איזה כרך אמור לצאת כעת?". על פניו של נחומי לא נראתה כל תגובה. איש לא יכול היה להעיד אם אוזניו קלטו כלל את השאלה. ישראל קלמנסון לא השלה את עצמו שנחומי ילחש בקול חלוש את התשובה. הוא אף לא ציפה שהחולה האנוש יסמן בפיו או אפילו יקרוץ בעיניו. בידעו כי לדעת הרופאים נחומי אינו שרוי עוד בתרדמת, האמין כי הוא שומע את השאלה, ובתבונתו היתה לו גם דרך, שאותה הציע לנחומי, שבּה ישיב את התשובה.

הוא המשיך בקול רגוע ושלֵו. "נחומי, הבה נאמץ את מנהג המקום. נעשה זאת במתכונת של מבחן אמריקאי. אני אנקוב במספרי האותיות של כמה כרכים. כשאומר במספר הכרך הנכון בעיניך, תאותת לי". בפיו לא נקב הגיס באופן שבּוֹ יפצח נחומי את החידה. את ידו הוא תחב לידו של נחומי. הוא קיווה לראות האם יבין נחומי את שעליו לעשות, ומעבר לכך, סיקרנה אותו השאלה, האם זכרונו של נחומי, שהקליע הקטלני נותר בהחלטת הרופאים בגזע המוח שלו, עדיין עמו.

קלמנסון נקב מספר אופציות. רק קולו הלוחש של המוניטור, הפועל בטון זהה כל שעות היממה, השיב לו. למשמע האות ל"ג (33), לחץ נחומי קלות את ידו של ישראל. בני המשפחה ניתרו

מהתרגשות. קלמנסון המאופק חייך, אך היסה אותם, בסמנו בידו בתנועה המסמלת 'המתינו, עוד מעט'.

"נחומי, אתה זוכר לאיזה ספר מחמישה-חומשי-תורה אמור להיות שייך הכרך הזה?", שאל קלמנסון. היה זה כבר שלב נוסף בבדיקת מד הזכרון של נחומי. כל אחד מעשרות כרכי שיחותיו של הרבי על התורה (למעט ארבעת הכרכים הראשונים, בהם רוכז בהוראתו תוכן קליט העשוי לשמש כחומר לדרשות לציבור הרחב), הוקדש לספר אחד. "בראשית" - דממה. "שמות" - דממה. "ויקרא" - שוב לחיצת יד קלה.

"הוא ידע. הוא קלע למטרה" - זיק כבוי נדלק בעיניהם של בני המשפחה.

'כאשר ארון הקודש פתוח', אומר פתגם יידי ישן, 'אל תהסס. בקש כל מה שתחפוץ, בטרם ייסגר חלילה'. ישראל קלמנסון פתח בסעיף שני ואחרון, להיום, של בוחן הפתע. "נחומי, היודע הנך? התאריך העברי היום הוא י"ח בניסן". הוא שתק רגע והמשיך, "אתה זוכר למי מרבותינו, אדמו"רי חב"ד, מיוחס היום הזה?". שוב שבו על עצמן התשובות השגויות בפי קלמנסון, אשר בעת שהזכיר, באותו טון, את שם "הרבי שליט"א", ענה נחומי בלחיצת יד.

אלא שכאן ציפתה לבני המשפחה הפתעה נוספת, שעליה כלל לא חלמו. נחומי לא הסתפק בלחיצת יד, אלא סימן באצבעותיו את הספרה '2'. תחילה לא קלט קלמנסון את פשר הרמז. נחומי מצדו המשיך לסמן כך, עד שגיסו, הבוחן, נזכר. "אה, נכון. זהו גם יום ההולדת של אביו של הרבי, וגם יום

נחומי ששונקין

הברית של הרבי עצמו...".

מי מהרופאים הסובבים את מיטתו של נחומי שהתעקש עד כה להיות סקפטי, ולא להאמין ללחיצת היד, אשר עד כה היתה תחושתו האישית של השואל בלבד, שעלולה היתה להתפרש גם כצירוף דמיון ומשאלת-לב של הגיס המצפה לבשורות טובות - לא יכול היה שלא להודות כי עיניו ראו את סימון האצבעות המורות: כפליים.

* * *

ימים אחדים חלפו והנה מתברר כי הניוּאנסים החיוביים בתחום התקשורת עם בני המשפחה, היוּ רק את השלב הראשון בסולם הקדמה שבּוֹ החל נחומי לטפס. סדרות של שאלות ו"תשובות", ברק קל שחלף בפניו מפעם לפעם, ותגובות זעירות נוספות, הביאו להגדרה מחודשת בתיקוֹ הרפואי של נחומי. מעתה, "ערנות החולה כמעט מלאה".

מִמיה לא מצאה עצמה שרה ששונקין מהרהרת כה רבות בפִשרם של מושגים, שכל אם אחרת על פני תבל לא היתה נזקקת למחשבה שניה על אודותם. המלים, "מביט", "מגיב", "ערני", הפכו לפתע לפסגת חלומותיה הכמוסים של אם לבחור בן 16. המושג הבנלי "תחושות מעורבות", שבּוֹ מרבים בני האדם להשתמש באין בפיהם אוצר מלים עשיר יותר, מצא לו כן הולם ביותר בלבה של האם, אשר רוח האמונה החסידית המשיכה לפעם בקרבה, והיא מצדה היתה טופחת בה על מנת להטפיח

את כל הסובב אותה.

רגעי השמחה הזעירים, בדמותם של השיפורים במצבו של נחומי, כמו המתיקו את הגלולה המרה של גורלְ מחמד-עיניה.

בני משפחתו של נחומי נאחזו בשורה של מוטיבים מטפיזיים הקשורים בתנודות מצבו, משל היו הם קני סוף שצפו בלב ים של מערבולת קשה. בעוד שהאירוע עצמו היה ביום ח"י באדר, שנושא החיות המסומל בו, נותר כחידה, הרי שנצנוצי ההחלמה האוטופית, שאכן רחוקה היתה מלהיראות, אירעו דווקא בח"י בניסן. המפנה הדרמטי הראשון חל ביום ח"י באייר, ל"ג בעומר.

העובדה שכעבור חמישה שבועות החל נחומי לנשום בכוחות עצמו, ללא סיוע מכונות ההנשמה, העניקה את האפשרות לנקיטת כמה פעולות פיזיותראפיות קלות, שעד כה לא נלקחו כלל בחשבון. בניגוד לתגובות המוחיות, אשר זמן רב חלף בין פריצה לאפיק חדש לבין קודמו, הרי שבתנודות החיוביות בתחום המוטורי הוא דילג משלב לשלב, באופן שלא הותיר אדיש כל מי שעקב אחריו.

הטיפולים הפיזיותרפיים נתנו את אותותיהם בצורה שלא הותירה באדישות איש מהצוות הרפואי שהקיף את נחומי. הם ביקשו לבצע עם נחומי תרגילי הכנה שאט אט יובילוהו למצב שבו יוכל להימצא במצב של ישיבה על מיטתו, אך נחומי הדהים אותם, כאשר תוך ימים אחדים הצליח להתישב בעזרת אחד האחים. הרופאים ציינו לעצמם את ההתקדמות הנדירה בהתפעלות בלתי מוסתרת.

משהתמיד בכך מספר פעמים, הציעו לו הרופאים הליכון, ובתום מספר תרגילים צעד נחומי מספר פעמים. היה זה זינוק אדיר שהתמצה בשלושה שבועות, שבהן שב לערנות. בשיחות אנשי המחלקה בבית-החולים, חדלה ההתקדמות הרפואית של החולה ששונקין להופיע בלכסיקון הרפואי. הוא חרג לחלוטין מכל קנה מידה מוּכּר לרופאים, שהם עצמם החלו לשוחח על כך במונחים של נס.

נחומי ששונקין נפרד ממחלקת הטיפול הנמרץ שבּה שהה חודשיים תמימים. המעבר למחלקה פנימית רגילה היווה הפתעה של ממש לכל בכירי הרופאים, האחראים הישירים והעקיפים בתהליכי הטיפול בו. הנהלת המרכז הרפואי "סאנט ויסנט" כינסה מסיבת עתונאים מיוחדת, ובאמצעותה שבה לתודעת הציבור פרשת היריות, שכתוצאה מהן, נפצע ארי הלברשטאם פצעי מוות וכעבור ימים נפח את נשמתו, ונחומי, חברו הטוב, נפצע אנושות.

"גם בימים הראשונים שלאחר הפציעה האנושה של נחומי, כאשר אנו הרופאים ידענו כי מצבו חמור ביותר וחסר סיכויים, פגשנו מידת בטחון איתנה בהחלמתו, ששודרה מצד בני המשפחה, לאורך כל הדרך" - מוצא עצמו מנהל בית-החולים מספר לעתונאים על בטחון בני המשפחה במסיבת עתונאים שבּה היה אמור הצוות הרפואי להצביע על הישגיו. "אני מוכרח להודות", מגלה המנהל, "כי תחושת הבטחון של בני המשפחה והתנהגותם ליד מיטת הפצוע, ממנה לא משו, נראתה לנו בתחילה כאופוריה בלתי ריאלית. אך, בסופו של דבר, היא הקרינה אופטימיות על כל הצוות, שפתאום לא נותר לו אלא לראות את נחומי ששונקין היוצא מכלל סכנה".

תרשים של תמונת מוח נפרש לנגד עיני העתונאים בידי מנהל המחלקה לטיפול נמרץ, ד"ר הירשפלד, שריכז עד כה את הטיפול הרפואי המקיף בנחומי. במרכז התרשים בולט המקום שבו חדר הקליע. הירשפלד, מטובי המומחים בתחומו, סוקר באוזני העתונאים את הנזק הרפואי שעלול להיווצר כתוצאה מחדירת קליע במקום רגיש זה בגזע המוח. העתונאים מהנהנים בראשיהם, ממלאים את שורות פנקסיהם. איש אינו מקל ראש במהות הפגיעה הקטלנית כמו גם בהשלכותיה הטבעיות.

נראה שלא היתה צריכה להיות הקדמה טובה יותר לסנסציה שתפסה את הכותרות הראשיות למחרת מסיבת העתונאים. הדלת הצדדית נפתחת, ובעדה מופיע, יושב על כסא גלגלים, נחומי ששונקין. הס מושלך בחדר הישיבות. נחומי אינו מוציא הגה מפיו. הוא רק מפנה את מבטו לעתונאים. ניכר בו כי עינו האחת תקועה במקומה. מבע פניו חתום וניתן רק לנחש מה עובר במוחו. רגעים ספורים חולפים, ובמהלכם לא חדלים להימטר הבזקי המצלמות על פניו החיוורות, ונחומי מוצא מהחדר.

על ההווה, כך נראה, אין עוד צורך להכביר מלים. הדבר נהיר היטב גם למנהל המחלקה, שכל האוזניים כרויות לשמוע מה בפיו באשר לצפי המשך החלמתו של נחומי. "אני מבקש לא להיסחף לתחזיות; יש לזכור כי מלאכת השיקום וההחלמה עוד ארוכה ורבה, ובפני נחומי ניצבות עוד משוכות לא מעטות, שהדילוג עליהן אמור לקחת זמן רב", מתבטא בזהירות ד"ר הירשפלד, ולאחר מעט קט מוסיף, כשהוא בורר את מלותיו: "כמובן, ניתן לשאוב עידוד רב מהעובדה שתהליך הריפוי, עד

כה, היה בקצב לא צפוי".

* * *

בית-החולים השיקומי בפילדלפיה היה התחנה הבאה שאליה הובא נחומי ששונקין.

"כמה זמן, להערכתך, יצטרך בני להיות כאן?", שואלת שרה ששונקין את האחות הראשית של המרכז השיקומי, בהזדמנות הראשונה שבה היא נפגשת עמה. "כמה שנים" - באה התשובה, ללא היסוס.

נחומי נכנס לסדר יום של טיפולים נוירולוגיים ופיזיותרפיים, אך הוא משחיל לתוכו, מיזמתו, באחד הימים הראשונים לשהותו במקום, אלמנט נוסף.

היתה זו שעת ערב. לצד מיטתו של נחומי, דלקה מנורת לילה קטנה שהיתה האור היחיד בחדר. לידו, לא הרחק ממנו, ישב אביו כשבידו כרך קטן של מסכת "שבת" בתלמוד בבלי. הוא התקרב לאור המנורה, אך לא העלה אור בחדר, כדי שלא יפריע את מנוחת בנו.

בעוד ר' אברהם ששונקין שקוע בעיון חרישי, פקח בנו החולה את עיניו. הביט באביו ובספר שבידו וקרא "אבא, הבה נלמד מעט גמרא". ששונקין האב אך בקושי הצליח להסתיר את התרגשותו. דפיקות לבו הלמו בחזקה. כממלא אחר הוראות

הצוות הרפואי, הפנים האב הנרגש את ההוראה שלא להחצין רגשות בפני החולה לנוכח התנהגות בלתי-צפויה המהווה התקדמות בקצב החלמתו.

"אתה רוצה ללמוד גמרא?", שאל אברהם, כמבקש לוודא שזהו רצון בנו, משל הוא עצמו היה בעל היזמה. "כן, אבא. מזמן כבר לא למדתי גמרא", השיב הבן בעינים בורקות. אברהם ששונקין קרב אל מיטת הנער, הניח את כרך הגמרא על נחומי. השניים החלו ללמוד. האב מקריא ומסביר, ונחומי מאזין בשתיקה, מלווה בהנהוני ראש.

חמש-עשרה דקות נמשך הלימוד התלמודי. אותות מאמץ והתרגשות ניכרו בפניו של נחומי, ואבא סיים את הפסקה באמרו לבנו, "נסתפק בזאת". לעיניו המתחננות של נחומי, השיב האב כי "מחר נלמד עוד". שמחתו של נחומי לא ידעה גבול. הוא קירב אל פיו את כף ידו של אביו ונשק לה. האב הסיר את כרך הגמרא ממיטתו של נחומי, ומחה דמעת בדולח בהירה שזלגה מעינו, ובעוד רגע עלולה היתה ליפול על לחי בנו. עיניו של נחומי היו כבר עצומות.

* * *

מדי יום, מוקדש פרק זמן בין הצהריים לשעת בין הערביים ללימוד גמרא של האב ובנו.

כאן החל נחומי לגלות סימני מודעות ברורים ומדויקים. עד

כה, כל מה שהיה ידוע לו על מה שהביאו למצבו, התמצה במה שקלטו אוזניו בעת שאחיו הקריא בפניו קטע עתונות שתיאר את ההתרחשות בגשר. היה זה בימים שבהם החל להגיב באופן ברור יותר, אך עדיין שכב במחלקת טיפול נמרץ.

תחילה ניסה אחיו של נחומי לדלג על קטע היריות. נחומי הבחין כי משהו חסר באמצע, וכי הציטוט אינו מושלם. הוא אותת לאחיו בתנועה המבקשת שישוב להקריא מחדש. משהתמלא מבוקשו, נודע לו לנחומי לראשונה כי מחבל ערבי ירה בוואן, והוא עצמו נפצע באורח אנוש. רק אז נודע לו כי הרופאים דיווחו בדייקנות כי רק חמישה אחוזים ממערכות החיים של נחומי נותרו בגופו.

בימי השיקום צופה נחומי בקלטות וידיאו שמשגרים לו חבריו. בתוכן יש גם קלטות המתעדות את שידורי הטלוויזיה מימי האירוע. מאחת מהן לומד נחומי על העובדה שחברו ארי הלברשטאם כבר אינו בין החיים, וכי חמישה ימים לאחר הירי, הובל למנוחת עולמים, בתום מסע הלוויה קורע לב.

נחומי אינו מסוגל לזכור דבר מעבר לניתוח המוצלח של הרבי באותו בוקר, תחילת הנסיעה חזור עד הרגע שבו עלה הוואן על גשר ברוקלין. מרגע זה ואילך לא ידוע לנחומי מה אירע. הוא נפגע ממטח היריות הראשון. לפחות שלושת השבועות הראשונים אינם בזכרונו של נחומי. גם כשהוא מתבקש בימי השיקום בפילדלפיה לשחזר את 'מבחני הזכרון', שערך עמו גיסו, במלאת חמישה שבועות לאירוע, כוחו לא עומד לו.

הוא בהחלט זוכר את עצמו מטלפן לאחיו, שלוחי הרבי, שכמו כולם עקבו בדריכות אחר מצבו הרפואי, ומצטט להם בהתרגשות את דברי המנתח, ד"ר דודיק, שצוטטו בפי מזכיר הרבי, הרב יהודה קרינסקי: "הניתוח היה 'סופר'".

בעצם הוא אמור לזכור גם פרט נוסף. משפט אחד שאת חיוניותו איש אינו יכול לדעת. אבל איש אינו מפגין רצון מיותר ליידע את נחומי ברקע האמיתי, המסעיר, של הפרשה כולה.

14
ג׳וליאני מבקש להיכנס

עם הכוס הרביעית בליל הסדר נמזגת גם כוסו של אליהו הנביא, נפתחות הדלתות ומבתי ישראל פורצת התפילה: "שפוך חמתך אל הגויים אשר לא ידעוך". אליהו הנביא, שלפי המסורת היהודית מיועד לבשר, לאחד ולקדש את העם לגאולה הבאה, עובר ב"ליל השימורים" על כל בתי ישראל בעולם כולו.

ליל הסדר תשנ"ד בישיבת חב"ד המרכזית, שבהּ לומדים בוגרי תלמידי הישיבות העושים שנת לימודים מסכמת במחיצת הרבי, מתפצל לשניים. המוקד הקבוע והטבעי שבּוֹ נערך מדי שנה ה"סדר" - חדר האוכל של הישיבה השוכן בלב שכונת קראון-הייטס - נותר הפעם ריק במרבית שטחו.

כל קירות המטבח השמור לימי חג הפסח כּוּסו מבעוד מועד ברדיד אלומיניום עבה, כחלק ממצוות ה'לכתחילה' המועדפות, הנגזרות מפסק הדין של "בל ייראה ובל יימצא", אפילו צל צלו של חשש חמץ. ערמות-ערמות של שקי תפוחי אדמה מונחים על גבי דרגשים. עליהם, כמו על כלי הסכו"ם ודברי המאכל הבודדים שאכילתם מותרת, חלה הקפדה יתרה לבל יונחו חלילה

על הקרקע, שכן, במקרה זה, הם ייפסלו לאלתר. כך מחייבת שורת ההידורים החב"דיים בחג הפסח, שאין לה אח ורע בשום ספר מנהגים אחר.

קדושה עליונה נספגה בכותלי "המטבח-של-פסח", באשר הם שימשו בעבר כקירות ביתה של אם הרבי מליובאוויטש, הרבנית חנה. את שנותיה האחרונות עשתה ליד בנה האוחז בשבט ההנהגה, בעוד היא חננה הבורא שיבה טובה לאחר מסע נדודים קשים, שבמרכזו נפטר בעלה בעודו מרצה גלות קשה בקזחסטאן, אליה נשלח על ידי הקומוניסטים.

בין הסירים הענקים לתפודים הקלופים מסתובבת כיום קשישה גוצה, העונה לשם מוסיה. עיניה של מוסיה, עגונה שבעלה נעלם אי שם בימי מלחמת העולם, לחות כל העת מדמעות. על תפקידה כטבחית הבלעדית של חדר האוכל בחג הפסח היא שומרת מכל משמר, עד כי דומה כי ההמתנה לחג האביב, היא ששומרת עליה משנה לשנה. את תמצית דם לבה, המתבטא בימות השנה בתפילה ותחנונים לבוא הגואל, היא נוסכת בכל אחד מהתבשילים שהיא עמלה עליהם.

עובדה היא שאין היא מצטיינת אך בטוב לבה וצדקנותה, אלא בראש וראשונה תודות למזון הטעים לחך והמשובח למראה שהיא מצליחה להפיק ממאכלי הפסח, שבמטבח החב"די האותנטי הם נטולי כל תבלין, למעט מלח. את קציצת כל דג, מאכל פופולרי שאינו נפקד משום ארוחה, היא טורחת לעטר בפלח לימון נאה שגם, מסתבר, מוסיף טעם.

מלאכה כפולה מוטלת בשנה זו על כתפיה של מוסיה נמוכת

הקומה. את כמות האוכל היא אמורה לחלק בערב החג לשתיים. כשליש ממנות המזון יישאר כאן, לשביעות רצון העורכים את ה"סדר" ליד "770" כבימים עברו. אלו נהנו גם ממרק חם ומהבּיל, אשר לא היה מנת חלקם של רוב התלמידים שביפּרו לשהות במשך שני ימי החג והשבת שלאחריהם, במנהטן, בבית-הרפואה ובסביבותיו. להם נשלח חלק הארי של המנות ה'יבשות'.

כמיטב המסורת החב"דית, הוכן אולם הספורט המרכזי של בית-הספר העממי, הסמוך לבית-החולים, והוכשר לקליטתם של אורחים נוספים. מודעות וכרוזים שהופצו בכל רחבי רובע מנהטן, קראו לציבור היהודי לבוא וליטול חלק ב"ליל-סדר ציבורי" שמארגנת תנועת חב"ד.

בעוד שתלמידי הישיבה ערכו את ה"סדר" במקום נפרד, גדשו את אולם הספורט המרכזי שורות-שורות של מאות אנשים. לא מעטים מהם באו כדי להתחקות מקרוב אחר מצב רוחם של החסידים בימי האמונה, התהיה והדמדומים בעקבות שהותו המתמשכת של הרבי בבית-החולים, אך מצאו עצמם רתוקים שעות ארוכות לדברים שאוזניהם מעולם לא שמעו.

קולות תכונה שבקעו ממדרגות הכניסה לאולם בעת שהקהל כולו היה נתון בעיצומה של סעודת החג, לאחר הינתן האות "שולחן עורך", בישרו לנוכחים כי למקום באה אישיות אהודה אם כי בלתי קרואה ללילה זה, בדמותו של ראש עיריית ניו-יורק, רודולף ג'וליאני. מחיאות הכפיים הסוערות שבהּ קיבל הקהל את ראש העיר עם כניסתו למקום, ביטאו את גלי האהדה שחש הקהל לראש העיר הגוי המבקש לבוא ולהזדהות עם החסידים בשעה זו.

לא לבית-הספר העממי ש'נכבש' לתקופה זו על ידי החב"דניקים היו מועדות פניו של רודי ג'וליאני. הוא סר הנה, כאקט של מחווה ג'נטלמנית, אך לאחר שסיים ביקור במקום אחר.

* * *

מהיום שבו הובהל הרבי ל"בית ישראל-הוספיטל", נסגר לתנועה הרחוב ה - 15, שבו מצוי המרכז הרפואי. הכניסה אליו מהשדרה הראשונה לא התאפשרה אלא לאמבולנסים שהבהילו חולים לחדר המיון, או, לחלופין, לרכבי בכירי הרופאים שהובהלו לחדרו של הרבי, כל אימת שהחמיר מצבו. כשמימינו השדרה שהגישה אליה וממנה נעולה, ומשמאלו פארק ענק, היה כל מבנה בית-החולים חסום לתנועת כלי רכב.

מחסומי עץ כחולים של משטרת ניו-יורק הקיפו את הבנין כולו מכל עבריו. בפתח כל אחד משעריו, הקדמיים והראשיים, כמו על פני כל יציאות-החירום שלו, ניצב גדוד שוטרים. האתרים בבנין שבהן התאפשרה גישה ישירה לקהל החסידים הרב שגדש את בית-הרפואה, היו בודדים ומוגדרים.

בית-כנסת קטן, שכולו שני חדרונים צפופים, איכלס את האדוקים ביותר בין השוהים בבית-הרפואה. אלו לא נטשו כל שעות היממה את בית-הרפואה. כבר מתחילה, כשלא היה ידוע משך הזמן הרב שבו יהפוך בית-החולים למרכז חב"ד העולמי,

ברור היה כי בית-הכנסת השוכן בקומתו הראשונה, אינו יכול להוות אכסניה מספקת להמוני המבקשים להיות "ליד הרבי".

הוראות הבטחון גברו על תשוקת החסידים להימצא קרוב יותר. מלבד בית-הספר הסמוך על קומותיו המרכזיות - שהיווה מוקד לאש"ל, כאשר באולם הספורט נערכו הסעודות, ובאולמות הסמוכים נפרשו שקי השינה והמזרנים - ניתן היתר חד-שבועי לחסידים, לקיים את תפילות השבת באודיטוריום של בית-החולים.

הקומה השביעית היתה ממודרת מרגלי הקהל הרחב, כך שגם העליה אליה באמצעות המעלית נאסרה על ידי השוטרים אשר בקומה הראשונה. מרבית החסידים משוכנעים היו כי צעדי האבטחה שניכרו לעין-כל אינם אלא הכנות בטחוניות מבעוד מועד, למקרה הגרוע מכל.

איש לא שאל את עצמו מפני מה ואת מי בדיוק יש לאבטח בצורה כה רבה במקרה טרגי כזה. כשם שאף אחד מהחסידים לא רצה להאמין כי יבוא יום כזה, כן לא העסיקו את ראשו של איש מהם מחשבות ספקולטיביות בדבר הצורך בהיערכות מסיבית לרגעים כאלו. אילו היו מתקיימות שיחות או הרהורים רמים של מחשבות כאלו, שבאותם ימים רווחה הדעה כי מדובר ב"הרהורי כפירה" של ממש, הן היו לבטח שוללות את האפשרות מכל וכל, שכן אין כל סיבה שבשעה כזו יגדשו את הבנין המוני אנשים, שלא יהיה להם מה לחפש במבנה שישוב למתכונתו הקודמת כבית-חולים.

ככל שמתארכת תקופת השהייה בבית-החולים, לא ניתן

ראש עיריית ניו-יורק רודולף ג'וליאני

מחסומי משטרה בחזית בית-החולים

לנעול הרמטית את הקומה השביעית בפני באים. תורמת לכך העובדה שבקומה זו מצוי, מלבד המחלקות לטיפול נמרץ, חדר מלבני מיוחד, שעד כה שימש כחדר רופאים, ועתה התפנה לטובת חברי מזכירות הרבי, שלא משו ממנו אלא לשינה בת שעות ספורות, בבנין דירות מול בית-החולים, שדירה ממנו הוקצתה לכל אחד מהם.

יחידי סגולה, בדמותם של קרובים ומקורבים, מצאו עצמם דורכים על מרצפות הקומה השביעית, שבּהּ גם מתקיים מנין מיוחד המנוהל בידי מזכירי הרבי, שאליהם נלווים חברי הצוות הרפואי הצמוד לרבי, הנמנה עם סגל אחים חסידים, הסועדים את הרבי מאז נפל למשכב, שנתיים קודם לכן.

הפתיחות שמצאה את ביטויה בחשיפת הקומה השביעית, לא היתה אלא למראית עין. מרחק ניכר בין החדר שאליו הותרה הגישה המצומצמת לקהל לבין פתח המחלקה שבּהּ שהה הרבי נותר 'סטרילי' ונצור היטב. הגבול הרשמי והאבסולוטי נקבע בפתח דלת שפל העובר בה, פונה שמאלה ומתקדם עוד כמה מטרים היה פוגש בפתח חדר המחלקה שבּהּ היה נתון הרבי, מאחורי מחיצת וילון כפול.

מול פתח מעבר צר זה ישב איש אבטחה רחב-גרם, שמדי המשטרה הגדולים כמו נחו על גופו הענק. די היה במבט מטיל האימה שתלה בפני הנקו׳ה בטעות מול הפתח כדי להבהיר לו כי עליו לסוב על עקביו, וכי הזריזות תשובח. לצדו נראו מדי פעם שוטרים נוספים, אך הוא היה נותן הטון. בידיו גם היתה מצויה סמכות הפיקוד הצמוד ליתר אנשי הבטחון המשטרתיים שצרו על הבנין.

מדי כמה ימים נמסר בחדר המזכירות המאולתר, דין וחשבון על מערך האבטחה הכולל מצד מפקדי המשטרה הבכירים. הרב לייבל גרונר, הממשיך בתפקידו כאיש הקשר בין כוחות הבטחון המקומיים, מייצג את מזכירות הרבי בדיונים האינטנסיביים, שלא אחת מניבים החלטות חדשות, שעד כה לא ניתנה עליהן הדעת. אלמלא החשיפה בעדותו של ראשיד באז, המחבל הלבנוני, היו נחשבות הישיבות הללו, על צעדי האבטחה שהן גוררות, בעידן שבּוֹ מצוי הרבי במצב הקריטי ביותר, כמגוחכות ומיותרות. לא עוד לאחר מה שכבר אירע.

המפקדים הבכירים של משטרת ניו-יורק מתקשים לחדור למוחו האפל של בעל הכוונות הזדוניות להתנקש בחיי הרבי מליובאוויטש, דווקא בימים שבּהם הוא עצמו נאבק על חייו, כהגדרת הרופאים, אך הנסיון הטרי אינו מניח להם להרפות ידיים. המפקדים, עוקבים אף הם אחר דיווחי התקשורת המעדכנת לא אחת על שינוי דרסטי לרעה במצבו של הרבי, כאשר לפתע פתאום, המצב מתדרדר פלאים, ונוצרת סכנה חמורה, ולאחר שעתיים שוב חוזר המצב לקדמותו ונותר 'יציב'. לנוכח זאת, שחים הם בינם לבין עצמם, נראה כי גם אם תיפוֹל פצצת אטום על הבנין, הרבי יישאר בחיים.

* * *

דווקא את הלילה הנקרא בפי היהודים "ליל שימורים", מבקש ראש עיריית ניו-יורק לנצל לביקור-פתע בבית-החולים

ומבואותיו. בדיעבד, מתפרש בואו של ראש העיר כאות הזדהות ביום חגם של החסידים הנחוג השנה בצל מצבו של הרבי. כך גם מפרסמת מאוחר יותר לשכת דובר העיריה. התמונות שמנציחים צלמי העתונות הגויים את ג׳וליאני במחיצת המוני האורחים בליל-הסדר הציבורי, מעניקות את הגושפנקא לגירסה הרשמית שבּהּ נעטית בחשאיות מגמת פניו הכמוסה של ראש העיר.

בודדים ביותר, הנמנים אך ורק עם חברי מזכירות הרבי ובאי ביתו, עדים לפגישה ממושכת שמקיים ג׳וליאני עם מפקד המשטרה במרומי הקומה השביעית. ראש העיר אינו אומר די בדיווח סטנדרטי וכוללני. לא לשם כך הטריח עצמו לבוא הנה בשעת לילה. הוא ביקש להפתיע ולהיווכח בעצמו בקיומם של כל נוהלי האבטחה הקפדניים ביותר, אך בה בעת לא פחות חשוב לו להיות קשוב לכל פרט, ואף להבהיר שוב, פנים אל פנים, לצמרת המשטרה כי כל תוספת תקציב או סיוע ארגוני מידי העירייה, לשם מטרה זו, תתקבל ללא עוררין.

בשובו של ראש עיריית ניו-יורק מהביקור הלילי במרכז חב״ד המאולתר, או 'הגלותי' בפי החסידים, מתקבל במטה האף.בי.איי. דיווח עדכני וממצה על מערך האבטחה סביב החדר שבּוֹ מצוי הרבי מליובאוויטש.

15

"שמע ישראל"

לראשונה זה שלושה-עשר שבועות, שבהם מרבית הקהל מצוי היה בבית-החולים אשר במנהטן, גודש את היכל בית-המדרש ב-"770" קהל אדיר. אלפים רבים בקהל נמנים עם הרבים שנהרו הנה בימים האחרונים מכל קצוות תבל.

מזווית מזרחית-צפונית של ההיכל הענק, מזדקרת בימתו הריקה של הרבי מליובאוויטש. מעליה עומד הכסא המיותם, עליו ישב הרבי בתפילות וב'התוועדויות' מדי שבת ומועד. מולו ניצב הכן עמוד הסטנדר של התפילה. זהו עמוד-סטנדר נוסף, מלבד הסטנדר שממנו נבנתה אחת מדופנות הארון שבו נטמן גופו של הרבי. למרגלותן, נפרש השטיח האדום.

הכל נמצא כאן בליל שבת זה, כמו תמיד. הכסא, הסטנדר והשטיח האדום. חסרה רק הדמות העליונה שתופיע שוב במלוא יופיה והדרה, תגע ביד הימין בפרוכת ארון הקודש, תעלה במדרגות הבימה, אגב הנפת היד לעידוד השירה הנלהבת, תסתובב כלפי הסטנדר ותפתח בתפילה באותן תנועות קודש.

כל זה לא נמצא שם. כמו שלא נראו משם תנועות העידוד לשירת "לכה דודי", שהפעם לא מושרת כלל, כשהרבי מכה באגרופו בחוזק רב, ולפי קצב תנועות ידו מתנהלת השירה. כשם שלא נראה משם הרבי מסתובב אל הקהל הקדוש, הגודש את בית-הכנסת ומבואותיו, ומכריז שלוש פעמים, כשהקהל כולו בסערת רגשות מחרה-מחזיק אחריו, "גוט שבת, גוט שבת, גוט שבת". לא. לא גוט ולא שבת. נדם הקול ונעלמה הדמות ואיננה עוד עמנו כאן. זה הוא המסר הנורא והמחריד שזועקים הכסא והסטנדר המיותמים בעדותם האילמת על בימת הקודש.

* * *

פחות משנתיים קודם לכן, משיק מרכז המידע האלקטרוני של מרכז חב"ד איתורית מיוחדת הנושאת את השם האנגלי-עברי "משיח-ביפּר". הצורך בהפעלתה נובע מתחילתו של מצב חדש שבו מתחיל הרבי להיראות בפני חסידיו, כשהוא יושב במרפסת מיוחדת שנבנתה לשם כך. העובדה שהרבי החל להופיע בפני הציבור בשעות לא סדורות, בניגוד לימים עברו שבהם הופיע הרבי בשעות קבועות, מניבה את הרעיון להפקת איתורית, אשר דקות אחדות לפני צאת הרבי, מדווחים על כך החסידים. השם "משיח-ביפּר" הניתן לאיתורית, נושא את תקוות מפעיליו כי הוא גם יהיה מבשר בואו המיוחל של המשיח.

בשעה אחת וחמישים לפנות בוקר של יום ראשון ג' בתמוז, רוטט מכשיר האיתורית הצמוד לדש בגדיהם של המוני חסידים, צעירים ומבוגרים כאחד. ברגע זה מסיים למעשה הביפּר את

תפקידו. נוסח ההודעה מצמרר ומעביר חלחלה בגופו של כל אשר קורא אותה. "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד. ברוך דיין האמת" - נכתב על הצג.

הלם ותדהמה משתלטים על העולם היהודי כולו.

חזית "770", שהפך בפתע פתאום לריק ומיותם, הולכת ומתמלאת אדם. בשלב מסוים מופעלת האזעקה של השכונה, הנועדה להעיר את התושבים הנמים את שנתם, לקרוא להם לצאת מבתיהם, כי ניצחו אראלים את המצוקים.

באותה שעה מתקדמת בצעדים סדורים קבוצת שוטרים המופיעה מפיווז שדרת ברוקלין. מאתיים וחמישים שוטרים צועדים בסך. אחד נושף בעורפו של רעהו. מעט לפני הפתח הראשי של הבנין הם נעצרים. מניידת משטרתית, שהגיעה הנה ברכב נעול-מנוע, כדי שלא לעורר רעש מיותר, יוצאים שני קצינים בכירים. אחד מהם מתקרב לקבוצת השוטרים. בפנסים שבידי כמה מהם הם מאירים את המפה הנפרשת.

בעוד המדרכה שליד "770" הופכת לצפופה, וקולות הבכי וההיסטריה מעזרת הנשים אך גוברים, קרבות למדרכה שתי משאיות גדולות, שמאות השוטרים, שהצטרפו עתה לקודמיהם, פורקים מהן את מחסומי המשטרה המגדרים את קצות השדרה כולה. אף הם לא הגיעו הנה בהולים או מופתעים. מסוק משטרתי חג מעל ושולח אלומות אור. הרעש הבוקע ממנו אינו מסגיר כל דרמה. אדרבה זהו מין מצב שבשליטה מכוונת.

כמו 'להכעיס', עוד בטרם מובא הנה הרבי, ניחתת בפני

החסידים המכה הקשה, בדמותה של ההתארגנות הקפואה והמתוכננת, הכמו מובנת מאליה, של אנשי המשטרה, אשר שלפו תכנית מגֵירה אשר זה כבר הביאה בחשבון את אשר המוני החסידים לא אבו להאמין שיקרה, וגם כעת, ברגעים אלו, מסרבים הם לעכל ולהשלים. והשוטרים, גויים ומרובעים ברובם, סולידיים וממושמעים לעשות את אשר זו מכתיבה.

קול צופר מחריד מבשר את בואו של האמבולנס. השעה היא שלוש ושלושים לפנות בוקר. אורותיהן המהבהבים של ניידות המשטרה המלוות את האמבולנס שוב אינם מעוררים אסוציאציות כאלו ואחרות. אף אחד גם אינו מוכן לתאר לעצמו מה וכיצד ייראה עם עצירתו. אינסטינקט פנימי דוחק את ההמון לעבר השביל שנוצר מול פתח הבית, שמישהו כבר העלה בו אור.

עוד בטרם תיפתח הדלת האחורית, יוצאים מהאמבולנס בזה אחר זה מזכירי הרבי. מחזה המזכירים, המוּפָרים לכל מי מהקהל כלקוחים מתמונה קבועה, שבהּ הם ניצבים, הולכים, או יושבים מאחורי הרבי, מעורר בעתה. מראה שקיות הטלית והתפילין האישיות שבידיהם, המבטאים קיפול ציוד, מעניק גושפנקה והמחשה לנורא מכל שאירע.

פרץ של יִללות בכי מחרידות בוקע מהקהל, למראה האלונקה שעליה מוטל מכוסה גופו הקדוש של הרבי. שניות מעטות חולפות, וכבר נבלעת בתוך הבנין המיטה הנישאת בידי מזכירי הרבי, באי ביתו וחברי "חברה קדישא" הנועלים אחריהם את הדלת הראשית.

* * *

דקות אחדות לאחר השעה ארבע וחצי אחר הצהריים, מתחיל מסע ההלוויה. מהפתח הראשי של "770" יוצא ארונו של הרבי, כשהוא מכוסה ב'סירטוק' המשי העליון שאותו לבש. רבבות האנשים הממלאים את פני כל השדרה, מקבלים את פני הארון הנראה בפתח הבנין בשאגת אימים אדירה קורעת לב.

אנשי "חברה קדישא" וחברי המזכירות הנושאים את הארון, מפלסים לו אך בקושי את הדרך בתוך ים ההמון. הם מתקדמים עמו צעדים ספורים, עד התקרבם לרכב שמראהו נבלע בתוך המון האדם. הארון הקדוש מוכנס לרכב. נושאיו נכנסים אף הם. "ויהי בנסוע הארון".

ליד ההגה, יושב הרב יהודה קרינסקי. קשה לחדור למוחו בשעה איומה זו. אילו מחשבות, אם בכלל, מתרוצצות כעת במוחו של איש אמונו המובהק של הרבי, שזכה גם להסיעו בקביעות בכל נסיעותיו ל"אוהל", אליו מועדות גם כעת פניו? האם צצים בזכרונו דברים מיוחדים ששמע מהרבי, הוא לבדו, באותן נסיעות תכופות? ואולי, היו אלו דברים שעשויים לשפוך אור על התקופה הרת החושך שלתוכה נקלעת חסידות חב"ד החל מרגע זה, שבו אין לאיש פנאי להרהר אחר כן?

ההמונים הרבים - יותר ממאה אלף איש, להערכת המשטרה - פותחים בצעידה רגלית מהירה, ריצה, אחר ארונו של הרבי. בעוד רבים רצים לעבר מכוניותיהם החונות ברחובות הסמוכים, ממשיך רוב הקהל האדיר לצעוד ברגליו. בית הקברות על שם

מונטיפיורי שוכן בפאתי רובע קווינס, המרוחק מאוד מ"770", אך ברגעים אלו איש אינו חושב על אורך הדרך. כולם נתונים בריצה.

וברגעים אלו, דווקא ברגעים הללו, מכָּה בצועדים המציאות האיומה, ובאכזריות מאין כמוה.

המוני צועדים שמשוש לבם ומאור עיניהם גלה מהם בפתע פתאום, פוסחים על רבעים שבהם נראים ילדים שחומי עור משחקים ב'בייסבול' באין מפריע. בעוד השדרה הראשית, לכל אורך הדרך, סגורה בשל מסע ההלוויה, משתרכים לנגד עיני הצועדים בכבישים המקבילים אלפי מכוניות העושות את דרכן, כל אחת למחוז-חפץ בעליה. העולם כולו, בניגוד למצופה, לא עוצר מלֶכת.

מקרן רחוב צדדי מגיח רכב מסחרי. חזות הנהג, בעל מגבעת רחבת-תיתורה, מעידה על גילו, שנות הארבעים לערך. הוא מנתר מהרכב בעודו מותיר את דלתו פתוחה. בהיסטריה הוא זועק לעבר הצועדים בשפת יידיש במבטא פולני "דִי 'אורן' איז שוין אַרויס?" (=ה'ארון' כבר יצא?). המוני הרגליים הרצות מהוות לו תשובה והוא מותיר את רכבו במקום עומדו ומצטרף אליהם.

בשעת ערב מוטמן ארונו של הרבי, בבור שנכרה בצמוד לקברו של חותנו אשר ב"אוהל".

* * *

מנחם מענדל
יוסף יצחק
שלום דובער

זרם המונים אינסופי עובר כל הלילה על פני רגבי החול הטריים המכסים את קברו של הרבי. מטוס בואינג ישראלי ענק הנוחת בנמל התעופה הניו-יורקי פולט המוני חסידים בוכים המובהלים ישירות ל"אוהל". בכולם מחלחלת תחושת יַתמוּת קשה. ההלם והתדהמה ששררו יום קודם, מפנים את מקומם להרגשת החסר והאבדן.

בסמטאות שונות ברחבי קראון-הייטס נראים חסידים בודדים, עומדים בינם לבין עצמם, בוכים ללא הפוגה. בחצר האחורית של מבנה "770", על אבני ברכת הדגים המרוקנת, שרק אחת לשנה משמשת ל"תשליך" של ראש-השנה, יושבים בחורים, ראשם נתמך בחומת הברכה, רגליהם פשוטות ועיניהם אדומות. על הדשא שבחזית הבנין שכובים אברכים ומבוגרים ללא ניע, בדממה שנקרעת פתאום בצווחה אדירה. על פני הספסלים הקבועים במדרכת הענק בין נתיבי השדרה, נראים בחורים ואברכים יושבים ללא תנועה. מדי פעם נעצמות לדקות מעטות שמורות עיניהם, מחוסר שעות השינה ההולך ומצטבר.

פחות מיממה לאחר סתימת הגולל, התנועה החב"דית אינה מעכלת את המציאות החדשה שנחתה עליה כרעם ביום בהיר.

* * *

בעת המעמד המרטיט של סתימת הגולל, קורא הרב שלמה קונין, הנמנה עם בכירי שגרירי הרבי מליובאוויטש בעולם, בקול

בוכים שבור ורצוץ שעוז-רוח רב נמהל בו: "רבי! בשם חברי השליחים, הנני מבטיח, הנני נשבע, נמשיך את עבודת השליחות, נשמור על המוסדות של הרבי, נפַתח ונרחיב אותם".

ההד הראשון לקריאה זו, אשר בעצם מהותה מגלמת את ההוויה החב"דית השורשית, נשמע ככלות השבעה. חסידות חב"ד העולמית, על רבניה עסקניה ומנהלי מוסדותיה, מלקטת את השברים ויוצאת לקרב המאסף.

קריאת הרבי, "עשו כל אשר ביכולתכם", בוערת כאש יוקדת בלבם של החסידים. דברי תורתו בשנתיים האחרונות בדבר השליחות היחידה שנותרה "לתקן עולם במלכות ש-ד-י" כדי "להביא לימות המשיח", נכרכים באגודה אחת עם הדברים שנשא בשנה שלאחר פטירת חותנו, עת לימד והורה את הדרך שבה ילכו החסידים באורחותיו של הצדיק, גם בתקופה כזו. יחד הם מהווים צוואה רוחנית ברורה, שההנהגה הממסדית חדורה תקוה כי אך היא תאומץ ותיושם.

בראש הדף של גליון "שיחת השבוע", המופץ בעשרות אלפי עותקים, שיוצא לאור ככלות השבעה, לצד תמונה מאירת פנים של הרבי, מופיעה כותרת באותיות קידוש לבנה: "ממשיכים".

16
מפגש באוהל

שעת דמדומי חמה. שורות-שורות של מצבות גבוהות נראות מול עיניו בצאתו מה"אוהל". רק קולו של מטוס ממריא מנמל-התעופה הסמוך קורע מפעם לפעם את דממת הנצח, השולטת במקום. ידו נחה קלות על מזוזת דלת המבנה היחיד במתחם. הוא מקרבה לפיו ונושק לה קלות. בעוד שרגליו נחות על המפתן, הוא מביט אנֶה ואנָה. בלאט, כמחפש לחמוק מעין רואים, הוא פוסע לאטו שמאלה. חמש מצבות מפרידות בין מבנה השיש שממנו יצא למקום שאליו מועדות פניו.

בראש מורכן הוא מתבונן באותיות הצפופות החקוקות במצבת השיש. כל תנועה לא ניכרת בשפתיו. שעה ארוכה הוא ניצב בדומיה. על פניו החתומות ניכר כי הוא נתון כעת בקצו של תהליך. דרך ארוכה, גורלית ומסעירה שחווה בגופו ובנפשו מגיעה אל קצה. תחושת החסר המייסרת ומתחדדת דווקא במקום זה, מתועלת כעת לאפיק אחר, שהילה של מסתורין אופפת אותו. בלבו אין כל שמחה, אך הוא במגינת לב מפנים את העובדה. הדרך היחידה לסגירת המעגל היא במפגש נשמות.

מבט קל שהוא מחטיף בשעונו מחזיר אותו לעולם המעשה. בטרם תרד החשכה, הוא פוסע לאחור, מגניב מבט אחרון, ישר וממוקד. בתמונה אחת קולטות עיניו את שני המוקדים שבהם היה בשעה האחרונה. בצעדים איטיים וכבדים, הוא עושה את דרכו במשעול הצר המוביל לחצר הבית הסמוך, אשר כמו פלש בסערה לתוך הדממה, שעד לאחרונה היתה השלטת הבלעדית כאן.

בירכתי אחת משולחנות החצר המקורה, מרשה לעצמו נחומי ששונקין להתרווח מעט. הוא נוגס מהכעכים המונחים בקערית שלפניו. מבלי משים, חולפות לנגד עיניו התלויות באויר תמונות-תמונות, שהצפיה האובייקטיבית בהן, כה נחוצה לו לשעת נעילה.

מנחם-אב תשנ"ג. במחנה הקיץ השוכן בהרי ניו-יורק מכונסים כל הקייטנים באולם הענק להצגה דרמה דמיונית. נחומי ששונקין, השחקן הראשי, נושא את השם "נדב". נדב הוא שליח סודי של אחת מזרועות הבטחון הישראליות הפועלות בחשאי בחו"ל. הסצינה המרכזית בהצגה נראית כעת מול עיניו של נחומי, כאילו זה עתה התרחשה. כתוצאה ממטח יריות של מחבלים בני-עוולה האורבים לו, נפצע נדב אנושות.

ח"י אדר תשנ"ד. במרכז הרפואי "מנהטן עין ואוזן" מצויים כחמשה מניינים הנלווים מיזמתם עם שיירת הרבי. לנגד עיניו עולה מראה זקנו האדמוני של הרב אברהם שם-טוב, הנוזף בתלמידי הישיבה העטים על עוגת השיש שמישהו טרח להביא למקום, לטובת התלמידים שהתחקו אחר רכבו של הרבי בשעת לפנות-בוקר ומאז לא באו מים אל פיהם. "זהו חילול ה'!", הרעים

בקולו הרב שם-טוב לנוכח מראה צעירים מתנפלים על מזון ברחובה של עיר. היו אלו רגעים ספורים טרם עלותו לרכב הוואן.

שעתיים קודם לכן. הוא אמנם נראה היה כבעל חזות מערבית, אך הוא חלף לנגד עיניו של נחומי ואמר-שאל בעברית, בפנים מביעות סימפטיה, "מתפללים, הא? מתפללים...". בכוונה תחילה עבר סמוך לבחורים, במטרה לעמוד על מספרם. קבלת הפנים בפתח בית-החולים לא בישרה לו טובות. הוא לא ציפה לפגוש מספר כה רב של מכוניות הנמנות עם שיירת הרבי. מספרם הלא מבוטל של המתפללים, כמו גם מראה אנשי הבטחון המקומיים, הביאו לשינוי תכניתו ברגע האחרון.

לא איש כראשיד באז יוותר. אמונתו אמרה לו אחרת. זיקתו לארגוני חבלה איסלמים התבטאה עד כה בהיותו חבר במטות שמאחורי שם כזב של וועד ל"פעולות צדקה וחסד לנזקקים" הסתירו פעילות אינטנסיבית של גיוס כספים לרכישת חומרי חבלה, לשם פיגועים. שלושה ימים לאחר הטבח במערת המכפלה, כשבדפי מרבית המאמרים והכתבות נכרך שמו של גולדשטיין עם עובדת היותו חב"דניק, או לפחות נצר למשפחה חב"דית - לא הותירו בלבו האפל מקום לספקות. על דעת עצמו ובלא שיטול כל רשות מסמכות זו או אחרת החליט להניח את הכוונת על הרבי מליובאוויטש.

עיקול הכניסה לגשר ברוקלין, היה המקום שבו הוא מחליט כעת לבצע את זממו. מפי האחות הערביה, שהוא נראה מחליף עמה מלים, מקבל ראשיד באז את האינפורמציה על מועד צאתו המשוער של רכב הרבי.

10:10 בבוקר. אברהם ביסטריצקי, איש ה"הצלה" המסור, יושב מול הגה האמבולנס שבו נוסע הרבי. נחומי משוכנע שכל מידע מוקדם לא הגיע לאזניו של הנהג או מישהו אחר מפמליית הרבי. כך גם נודע לו בשם הרב בנימין קליין, מזכיר הרבי, שנסע באמבולנס. עומס המכוניות המזדנב בעקבות האמבולנס אינו מוצא חן בעיני הנהג. החלטה של רגע על דעת עצמו מוצאת את ביטויה בסיבוב ההגה שמאלה, תוך לחיצה על דוושת הגז. הרכב פונה חדות לכביש המוביל למנהרה בהותירו מאחור את מרבית רכבי החסידים. "השגחה פרטית!", לוחשות שפתיו של נחומי.

10:20. רכב וואן לבן שבו יושבים צפופים הוא וחבריו לספסל הלימודים עולה לגשר ברוקלין. זו התמונה האחרונה הנראית בבירור מול עיני נחומי. כעת, זמן רב לאחר כל מה שחווה מאז ועד שחרורו מהמרכז השיקומי בפילדלפיה, יודע נחומי בבירור את אשר ספרו לו יודעי דבר.

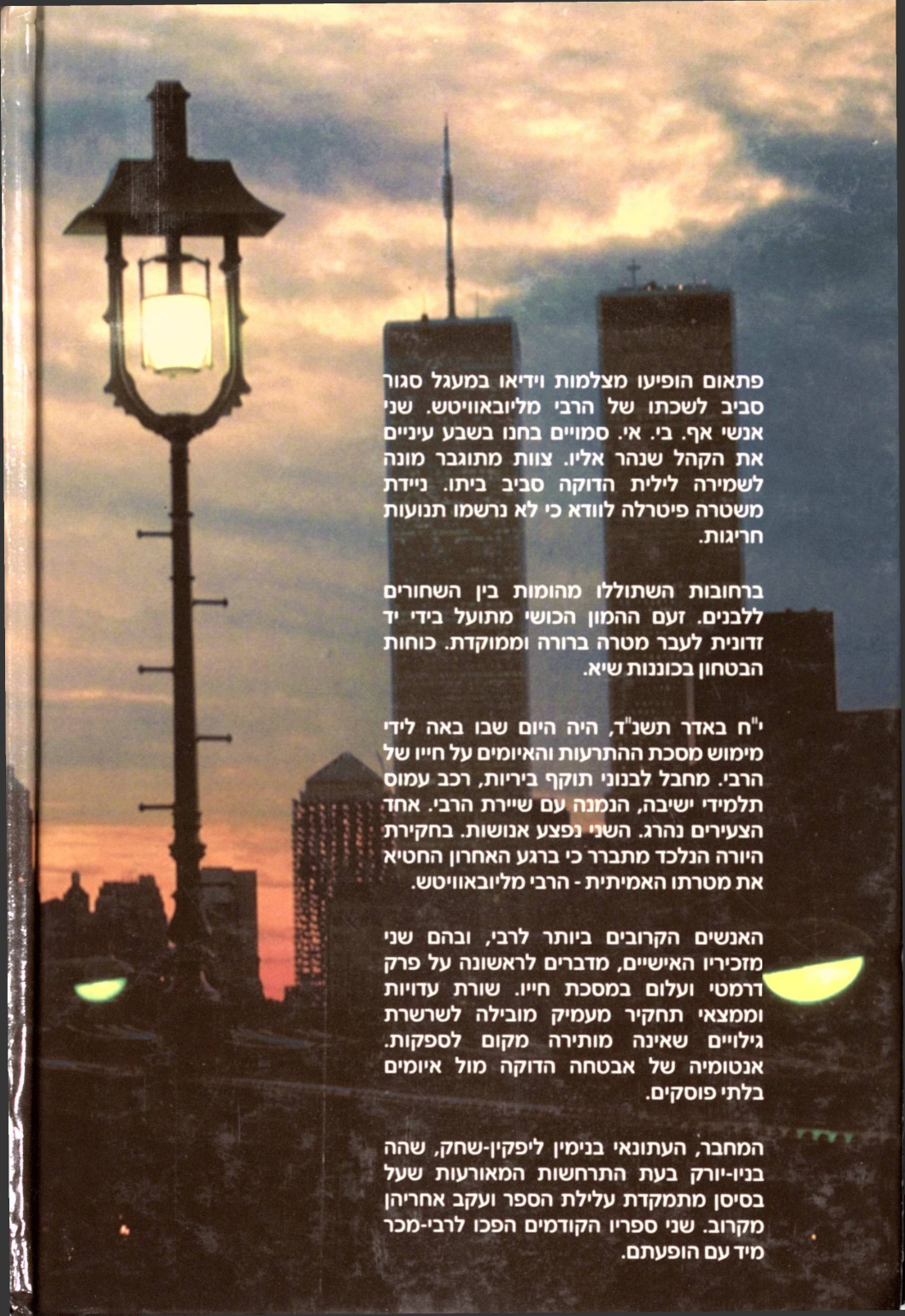
ראשיד באז לא השלה עצמו שזהו רכבו של הרבי. תכף כשעלה הוואן לגשר, נוכח במפלתו. רכב הרבי בחר בדרך חלופית. זעם מציף את ישותו המפוקפקת. הוא אפילו לא מספיק לפתוח את החלון - פעולה שתרגל לעצמו, קודם לכן, ברגע שבו יופיע האמבולנס באופק. הרכב עמוס התלמידים נורה על-ידו, פעם פעמיים ושלוש.

* * *

קול שירה חרישי בוקע מכיוון בית-הכנסת, שחלונותיו פונים לחצר הבית הסמוך ביותר ל"אוהל", אשר נרכש זמן קצר לאחר הסתלקות הרבי. "מגיננו ראה אלוקים, מגיננו ראה אלוקים, והבט, והבט, פני משיחך", שרה קבוצת בחורים בדבקות חב"דית. השיר הקצבי במקורו הופך צורה. תנועותיו מתמשכות בפיהם והוא הופך לתחינת כיסופים.

נחומי יודע את ההחלטה אשר גמלה בליבו. את המסקנה גיבש ביזמתו כתוצאה ישירה של הציווי "והחי יתן אל לבו", לאור הנס המופלא שבזכותו הוא נותר בריא ושלם בין החיים. הוא נשאר כאן. הוא יימנה עם המקיימים את הישיבה למצוינים שהוקמה ליד-האוהל, ובסמיכות לקברו של ארי, אותו פקד זה עתה.

"זהו המקום שלי", הוא לוחש חרש לעצמו.

פתאום הופיעו מצלמות וידיאו במעגל סגור סביב לשכתו של הרבי מליובאוויטש. שני אנשי אף. בי. אי. סמויים בחנו בשבע עיניים את הקהל שנהר אליו. צוות מתוגבר מונה לשמירה לילית הדוקה סביב ביתו. ניידת משטרה פיטרלה לוודא כי לא נרשמו תנועות חריגות.

ברחובות השתוללו מהומות בין השחורים ללבנים. זעם ההמון הכושי מתועל בידי יד זדונית לעבר מטרה ברורה וממוקדת. כוחות הבטחון בכוננות שיא.

י"ח באדר תשנ"ד, היה היום שבו באה לידי מימוש מסכת ההתרעות והאיומים על חייו של הרבי. מחבל לבנוני תוקף ביריות, רכב עמוס תלמידי ישיבה, הנמנה עם שיירת הרבי. אחד הצעירים נהרג. השני נפצע אנושות. בחקירת היורה הנלכד מתברר כי ברגע האחרון החטיא את מטרתו האמיתית - הרבי מליובאוויטש.

האנשים הקרובים ביותר לרבי, ובהם שני מזכיריו האישיים, מדברים לראשונה על פרק דרמטי ועלום במסכת חייו. שורת עדויות וממצאי תחקיר מעמיק מובילה לשרשרת גילויים שאינה מותירה מקום לספקות. אנטומיה של אבטחה הדוקה מול איומים בלתי פוסקים.

המחבר, העתונאי בנימין ליפקין-שחק, שהה בניו-יורק בעת התרחשות המאורעות שעל בסיסן מתמקדת עלילת הספר ועקב אחריהן מקרוב. שני ספריו הקודמים הפכו לרבי-מכר מיד עם הופעתם.